

Расследование
несчастных
случаев на
производстве
во время войны.

Приложение с. 32

Основан в 1994 году

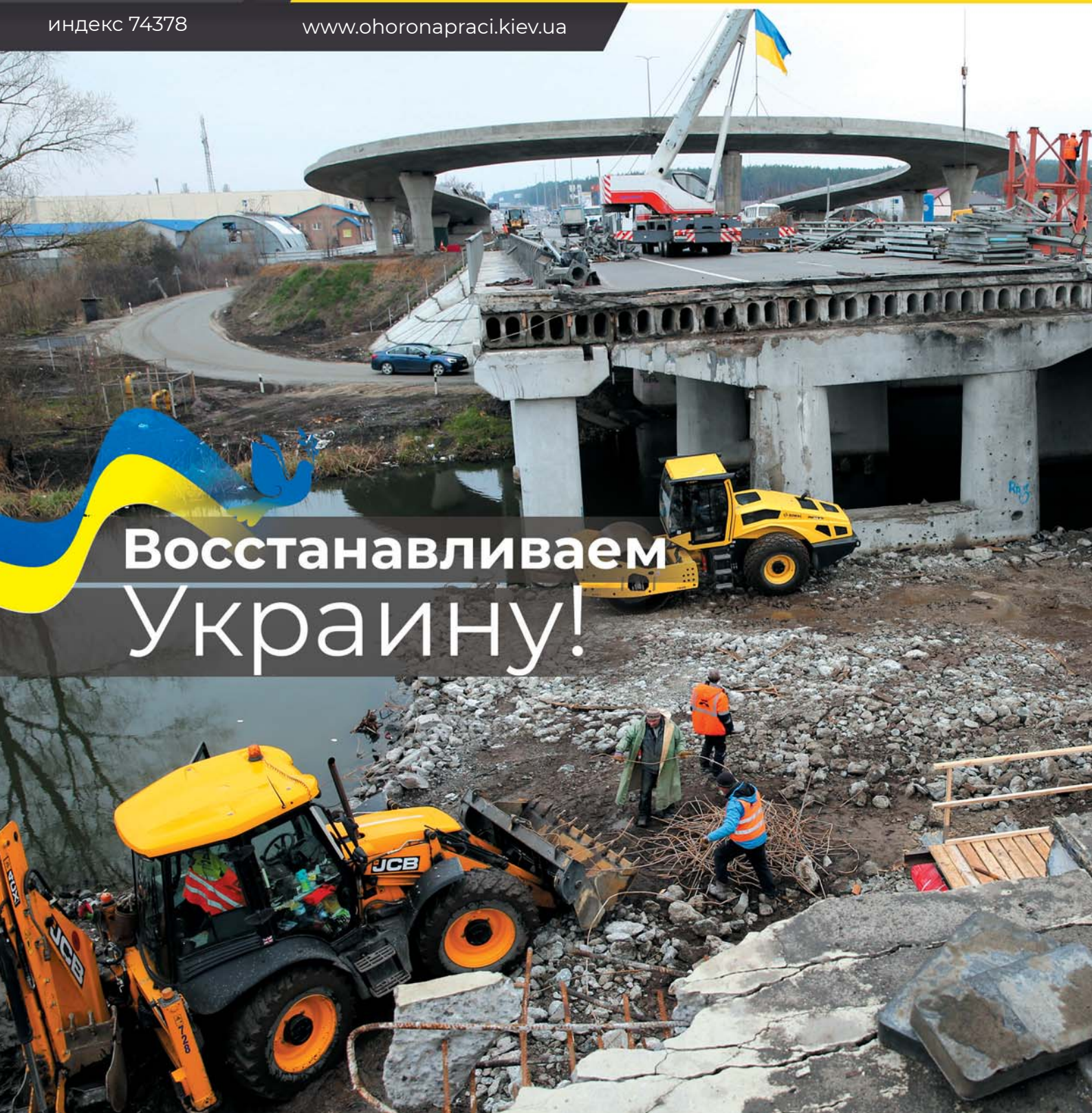
ОХРАНА ТРУДА

НАУЧНО-ПРОИЗВОДСТВЕННЫЙ ЖУРНАЛ

4/2022 (334)

индекс 74378

www.ohoronapraci.kiev.ua

Восстанавливаем
Украину!

Вынужденный простой:
организационные
вопросы **с. 13**

**Посевная в военное
время:** опасности
и риски **с. 20**

Разбор руин
разрушенных
домов **с. 42**

Передплата на 2022 рік

НАУКОВО-ВИРОБНИЧИЙ ЖУРНАЛ ОХОРОНА ПРАЦІ

Оформіть передплату на журнал «Охорона праці» у зручний для Вас спосіб:

через редакцію за телефонами:
(098) 598-34-17, (067) 288-03-73, (063) 102-67-68

через відділення Укрпошти за індексами:
• 74377 – укр. мова
• 74378 – рос. мова
або на сайті <http://presa.ua/>

через передплатні агенції у вашому місті

ohoronapraci.kiev.ua

mail@ohoronapraci.kiev.ua

ГЕНЕРАЛЬНИЙ ШТАБ ЗС УКРАЇНИ ІНФОРМУЄ

ПРОТЯГОМ 24.02-25.04.2022

ОРИЄНТОВНІ ВТРАТИ ПРОТИВНИКА СКЛАЛИ:

~21900	ЛІКВІДОВАНО ОСОБОВОГО СКЛАДУ LIQUIDATED PERSONNEL
884	ТАНКІВ TANKS
2258	БОЙОВИХ БРОНЬОВАНИХ МАШИН ARMoured PERSONNEL VEHICLE
411/149	АРТИЛЕРІЙСЬКИХ СИСТЕМ / РСЗВ ARTILLERY SYSTEMS / MLRS
69	ЗАСОБИ ППО ANTI-AIRCRAFT WARFARE SYSTEMS
181/154	ЛІТАКІВ/ГЕЛІКОПТЕРІВ AIRCRAFT/HELICOPTERS
201	БПЛА ОПЕРАТИВНО-ТАКТИЧНОГО РІВНЯ UAV OPERATIONAL-TACTICAL LEVEL
1566/76	АВТОМОБІЛЬНОЇ ТЕХНІКИ / ЦИСТЕРН З ПММ VEHICLES / FUEL TANKS
8	КОРАБЛІ / КАТЕРИ BOATS / CUTTERS
28	СПЕЦІАЛЬНА ТЕХНІКА SPECIAL EQUIPMENT
4	ПУ ОТРК/ТРК MOBILE SRBM SYSTEM

Передплата на 2022 рік!

Рахунок на оплату № ЕП - 04/22

Постачальник:

ТОВ «Редакція журналу «Охорона праці»

п/р UA913052990000026008016224648 у банку КБ «ПРИВАТБАНК» м. Київ,

02100, м. Київ, вул. Будівельників, буд. 34/1, тел.: (044) 333-73-93 (багатоканальний),

код за ЄДРПОУ 21601181, ІПН 216011826532

№	Товари	Кіл-сть	Од.	Ціна	Сума
1	Електронна версія журналу «Охорона праці»	12	шт	283,33	3400,00
				Разом:	3 400,00
				Сума ПДВ:	680,00
				Всього з ПДВ:	4 080,00

Всього найменувань 1, на суму 4080,00 грн.

Чотири тисячі вісімдесят гривень 00 копійок

У т.ч. ПДВ: Шістсот вісімдесят гривень 00 копійок

З кожної передплати ми перерахуємо 20% на допомогу бійцям ЗСУ та тероборони!

Виписав _____

Матвійчук Д.Л.

Уважаемые читатели!

Безопасность труда в то время, когда в Украине от рук рашистских оккупантов погибают сотни военных и гражданских лиц, может казаться неактуальной.

Вместе с тем **наше трудовое издание не откладывает тему сохранения жизни и здоровья работников на потом, на «после войны»**. Ведь работать в Украине стало еще опаснее. Вооруженная борьба добавила новые опасные факторы, которых раньше у нас не было. Поэтому работодателям приходится принимать эти новые риски войны, даже не имея возможности каким-то образом на них повлиять.

Считаю недопустимым списывать на войну гибель и травмирование людей, которые создают национальный продукт, восстанавливают и отстраивают Украину. Так что внимание к этим вопросам должно только расти.

Статистика потерь на производстве в настоящее время не менее горькая, чем статистика потерь среди военных и гражданского населения. По данным Гоструда, **с 24 февраля и по состоянию на 12 апреля (около полутора месяцев войны) на производстве смертельно травмировались 115 работников**. Вдумайтесь, за полтора месяца – 115 смертей! При этом за 12 месяцев прошлого года (не считая смертности от COVID-19) на производстве погибли 386 работников – в среднем 32 работника ежемесячно.

Да, имеет место производственный опасный фактор: **из 115 смертельных несчастных случаев 50 произошло в результате ранений, полученных работниками при выполнении трудовых обязанностей**. Большинство из них расследуются, а там, где сегодня из-за военной агрессии установить обстоятельства травмирования невозможно, сроки расследования продлены до более безопасного времени.

Но даже если не учитывать н/с, где «травмирующим» фактором является война, **уровень смертельного производственного травматизма в ежемесячном исчислении вырос вдвое**. И это притом, что, по данным Министерства финансов Украины, с начала войны около 30% украинских предприятий полностью прекратили деятельность, а 45% работают частично. То есть почти половина производственных площадей простаивает, однако травматизм на производстве растет. Поэтому сейчас частота н/с на производстве намного выше, чем в мирное время, и по сравнению с предыдущим годом фактически увеличилась более чем в четыре раза.

Другой аспект – социальные выплаты потерпевшим. Действующий механизм расследования н/с и последующего возмещения ущерба травмированным и семьям погибших не предусматривает финансирование Фондом социального страхования таких расходов без утвержденного комиссией акта расследования. А значит, **там, где завершить расследование невозможно, потерпевшие остаются один на один со своей бедой**, не имея средств на лечение и проживание. И это во время войны!

К сожалению, бюрократическая государственная машина в Украине пока не способна оперативно решить эти вопросы путем внесения изменений в соответствующие нормативные акты. Для этого нужно очень сильное желание и политическое лобби, которого, очевидно, нет у государственных учреждений.

И еще один вопрос – источник средств для компенсации застрахованным лицам. Крайне несправедливо, если выплаты потерпевшим на производстве вследствие вооруженной агрессии России будут направлены из Фонда социального страхования Украины, где аккумулируются страховые взносы от отечественных предприятий. Ведь не по вине украинских работодателей на производстве погибают работники в результате бомбардировок и обстрелов оккупанта. **Разумный вариант – осуществить выплаты потерпевшим из госбюджета с последующим иском к российской Федерации о компенсации таких страховых выплат**. Это тот путь, по которому будет идти наше государство в вопросах компенсации за утраченное имущество физических и юридических лиц, за разрушенную инфраструктуру населенных пунктов. За весь причиненный Украине ущерб должен платить агрессор!!!

**Научно-производственный
ежемесячный журнал**

Издается с июля 1994 г.

Свидетельство о государственной
регистрации печатного СМИ:
серия КВ № 23658-13498Р от 17.12.2018

Свидетельство субъекта издательского дела:
серия ДК № 6400 от 18.09.2018

Учредитель: ООО «Редакция журнала
«Охрана труда»

Матвийчук Дмитрий Лаврентьевич
главный редактор
(050) 441-51-37

Солодчук Людмила Николаевна
заместитель главного редактора –
ответственный за выпуск номера
(050) 355-45-64

Федоренко Николай Дмитриевич
заместитель главного редактора
(099) 632-48-13

**По вопросам подписки,
размещения рекламы,
участия в семинарах:**
(044) 333-73-93

Собственные корреспонденты:

Винницкая, Киевская,
Полтавская, Сумская,
Харьковская
и Черниговская обл. –
Фандеев Александр Иванович
(044) 296-01-73

Днепропетровская,
Донецкая, Запорожская,
Кировоградская,
Луганская, Николаевская,
Одесская, Херсонская
и Черкасская обл., АР Крым –
Колесник Сергей Анатольевич
(051) 632-23-29

Волынская, Житомирская,
Закарпатская, Ивано-Франковская,
Львовская, Ровенская,
Тернопольская, Хмельницкая
и Черновицкая обл. –
Якименко Зинаида Степановна
(097) 314-40-74

Точка зрения редакции не всегда
совпадает с мнением авторов материалов.
Ответственность за достоверность фактов,
цитат, собственных имен, географических
названий и т. д. несут авторы публикаций.
За достоверность рекламы несет
ответственность рекламодатель.

Подписано в печать 21.04.2022.
Формат 60x84/8.

© ОХРАНА ТРУДА

Адрес редакции и издателя:
02100, Киев-100, ул. Строителей, 34/1
ООО «Редакция журнала
«Охрана труда»

mail@ohoronapraci.kiev.ua

www.ohoronapraci.kiev.ua

Журнал издается на украинском
и русском языках.

Подписные индексы:

«ОХОРОНА ПРАЦІ» 74377

«ОХРАНА ТРУДА» 74378

СОДЕРЖАНИЕ

БЕЗОПАСНОСТЬ ТРУДА

Александр Фандеев
**Цели достигает тот,
кто стремится к ней!** 4
*В Ладыжинском колледже приближают
победу*

Сергей Колесник
**Коммунальщики – настоящие
герои** 7
*Почти никто из работников не оставил работу
и не уехал в безопасные места*

Александр Фандеев
**Оружие спасателей –
профессиональная помощь** 10
*О наиболее травмоопасной мирной
профессии в Украине*

Сергей Колесник
Вынужденный простой 13
*Организационные вопросы в случае
остановки производства*

Зинаида Якименко
**Форс-мажорные обстоятельства
на период военных действий** 16
*Дает ли право форс-мажор не выполнять
взятые обязательства*

Сергей Колесник
**Герои продовольственного
фронта** 20
Посевная в военное время: риски и опасности

Инна Ильницкая
**Химическое оружие.
Как защититься** 22
Что делать в случае химической атаки

Дмитрий Яценко
**Безопасность начинается
с головы** 24
*Проблемы нормативного
регулирувания вопросов ОТ,
гражданской защиты,
техногенной и пожарной безопасности*

Сергей Колесник
**Учиться самому,
чтобы учить других** 26
*Работа руководителя оказывает
решающее влияние на безопасность
на предприятии*

Александр Фандеев
Важность безопасности растёт 29
Один случай из жизни во время войны

Сергей Чеберячко, Елена Яворская
Социальная психология риска 30
Разработки Роберта Лонга

Александр Фандеев
**Самый легкий элемент
с нелегким характером** 38
Перспективы развития водородной энергетики

Сергей Колесник
**Демонтажные работы:
бережем жизнь после войны** 42
*Безопасность труда при разборке
разрушенных зданий*

МЕДИЦИНА ТРУДА

Сергей Колесник
Медсестры на селе исчезают 46
О причинах упадка сельской медицины

Константин Карих
**Цифровизация &
бумаготворчество?** 49
*Бюрократические препятствия на пути
аттестации рабочих мест*

СОЦИАЛЬНАЯ ЗАЩИТА

Зинаида Якименко
Из шахты в терроборону... 50
*Инвалида вследствие производственной травмы
уволители за прогул*

Приложение к журналу
**«В ПОМОЩЬ СПЕЦИАЛИСТУ
ПО ОХРАНЕ ТРУДА»**

Нормативные требования к защитным
сооружениям гражданской защиты.

Расследование несчастных случаев
на производстве в условиях военного
положения.

Инструкции по охране труда:
• проведение работ на территориях,
связанных с ведением боевых действий;
• дистанционная работа в условиях
военного положения.

На обложке. Фото разрушенного моста в Ирпене
облетело весь мир. Его взорвали ВСУ, чтобы
сдержать наступление врага на Киев. Сейчас мост
уже восстанавливают. Фото **Александра Фандеева**

Для поддержки бизнеса

ГП «Прозорро.Продажи» по инициативе Минэкономки и при поддержке Минцифры и национального проекта Дія.Бизнес запустили **платформу цифрового взаимодействия для помощи в релокации бизнеса** <https://auction.e-tender.ua/#/register>.

ГП «Прозорро.Продажи» совместно с маркетплейсами разработало IT-систему, позволяющую подавать заявки как предприятиям, нуждающимся в перемещении, так и компаниям, готовым предоставить для этого помещения или другие активы. Платформа позволит не только собирать и обрабатывать такие запросы, но и мониторить онлайн процесс переезда, который будут реализовывать Министерство экономики совместно с Мининфраструктуры, Укрзалізницею, Укрпочтой и другими участниками.

«Необходимость релокации работающего бизнеса в более безопасные регионы мы понимали с первых дней войны. Из зоны боевых действий за месяц эвакуировали 216 предприятий, и 97 из них уже возобновили работу на новом месте. В общей сложности Минэкономки получило 1473 заявки на релокацию, и такие запросы продолжают поступать. Поэтому сейчас важно цифровизировать и систематизировать процесс. Перемещение должно быть быстрым, эффективным и позволять предприятиям, пострадавшим или расположенным в горячих точках, возобновить работу. Поэтому государственные органы объединили усилия и слаженно работают на этот результат», — отметил **Игорь Дядюра**, заместитель министра экономики.

www.me.gov.ua

Конкурс продолжается

Более 600 творческих работ маленьких художников приняли в этом году участие в **региональном туре Всеукраинского конкурса детского рисунка «Охрана труда глазами детей» на Полтавщине**. Конкурс организован журналом «Охрана труда» при поддержке Государственной службы Украины по вопросам труда.

Самыми активными участниками стали учебные заведения Лубенского района и Горишнєплавнивської ОТГ, с. Рассошєнці, с. Заводське и г. Миргород.

К участию в полтавском региональном туре конкурса в этом году присоединились и юные художники Львовской, Кировоградской, Черкасской, Сумской, Днепропетровской, Ривненской и Тернопольской областей. И две работы этих детей оказались среди победителей!

В состав жюри по определению победителей конкурса вошли представители Управления Гоструда, исполнительной дирекции Фонда социального страхования Украины, учреждений Полтавы и частные предприниматели.

www.dsp.gov.ua

За счет агрессора

В условиях военного времени украинские работодатели могут приостановить действие трудового договора со своими работниками – тогда работник временно прекращает выполнять работу, однако трудовые отношения сохраняются.

Поскольку в период приостановления действия трудового договора с прекращением выплаты заработной платы работник теряет заработок не из-за болезни или травмы, это влечет за собой прекращение права на компенсацию утраченного заработка из-за временной нетрудоспособности за счет работодателя и за счет средств Фонда социального страхования Украины. Важное исключение – выплаты по беременности и родам: декретные пособия ФССУ профинансирует независимо от приостановления действия договора.

В то же время компенсация всех средств, которых работник лишился вследствие нападения России, возлагается на государство-агрессора. Россия обязана возместить украинцам ущерб, в частности, за период временной нетрудоспособности.

Это предусмотрено Законом Украины «Об организации трудовых отношений в условиях военного положения» от 15.03.2022 № 2136, вступившим в силу 24.03.2022: **возмещение заработной платы, гарантийных и компенсационных выплат работникам в полном объеме возлагается на государство, осуществляющее военную агрессию против Украины**.

www.fssu.gov.ua

Цели достигает тот,

Волонтеры – это второй фронт Украины в борьбе с российской агрессией. Ладыжинский профессиональный колледж объединил вокруг себя всех, кто не может ждать Победы у своих телевизоров.

Александр Фандеев, спецкор

Э то выражение, написанное большими буквами, встречает всех в вестибюле главного учебного корпуса **Обособленного структурного подразделения «Ладыжинский профессиональный колледж Винницкого национального аграрного университета»**. Сегодня, во время войны, эти слова приобрели новый смысл. Мы стремимся быть свободными людьми в своей независимой стране, и на это направлены все силы народа на фронте и в тылу. К слову, в этом году коллектив колледжа будет отмечать 90-летие со дня основания. Нет сомнений – вместе с победой.

В борьбу с рашистской сволочью колледж включился с первых дней войны. Как это было, журналу рассказала **Наталья Прокопенко**, преподаватель Лады-

жинского колледжа, руководитель штаба волонтерского движения. Сразу после вероломного нападения РФ она собрала необходимые для военных вещи и отнесла их в ОО «Мирослава». Эта общественная организация еще с 2014 года активно помогала воинам АТО. Тогда же Наталья призвала к благотворительности всех друзей и знакомых – мол, запускаем флешмоб «Разгрузи шкаф!».

Здесь чувствуешь себя полезным

Зная о неумном и энергичном характере Натальи Анатольевны, **Олег Цуркан**, директор Ладыжинского колледжа, предложил ей возглавить волонтерское движение учебного заведения. Все необходимое для этого в колледже есть: мощная производственно-учебная база, собственная мастерская и кузница, комфортные общежития, квалифицированные специалисты, преподаватели и студенты. Кстати, на старших курсах они учатся по дуальной системе, то есть учатся и работают по специальности. В колледже готовят специалистов по востребованным сейчас специальностям: агроинженерия, агрономия, электроэнергетика, электротехника и электромеханика, а также экономическим. Дополнительно обучают студентов рабочим профессиям: ремонтник, слесарь, водитель.

В том, что Наталья Анатольевна очень активная, автор убедился сразу после знакомства. Она успела договориться с водителями грузовиков и бусов, которые на добровольной основе доставляют грузы, об отправке необходимых военным и переселенцам вещей. Переговорить с волонтерами, беженцами, коллегами. Выяснить текущие вопросы с волонтерскими организациями-партнерами. Договориться о помощи от предприятий города. Побывать во всех точках, где колледж ведет волонтерскую деятельность. В это время ее телефон не смолкал. Да и занятия, которые преподаватели колледжа сейчас проводят в дистанционном формате, тоже никто не отменял. Уже через несколько минут разговора ей нужно было срочно бежать по делам. Поэтому Наталья предложила: «Договоритесь, поговорим по дороге».

КТО СТРЕМИТСЯ К НЕЙ!

Воспользовавшись паузой, я пообщался с волонтерами, которые на первом этаже общественно-бытового корпуса изготавливают, кроют, шьют, вяжут такие нужные сегодня для бойцов ВСУ изделия: варежки, перчатки, стельки для обуви, бафы, военные «разгрузки», маскировочные сетки и «кикиморы». Секретами их плетения еще в 2014 г. овладела волонтер **Ирина Зеленецкая**, и теперь она передает свой опыт новичкам. Основу для таких изделий тоже приносят жители города – сносят рыболовные, волейбольные, теннисные сетки и ткани. Недавно начали шить спальные мешки, и в каждый вкладывают детские рисунки, лакомства и гигиенические средства. Студенты, горожане, беженцы – каждый нашел себе занятие. Говорят, здесь им хорошо, потому что исчезает чувство вины, можно поделиться за работой новостями, погреться чаем, кофе с печеньем или бутербродами, пообедать вкусным борщом. Они не понимают, как можно в то время, когда наши бойцы, рискуя жизнью, защищают Родину, сидеть дома. Волонтерить – лучше, здесь чувствуешь себя полезным.

Оккупантов будут угощать свежим «бандеровским смузи»

Поднимаемся с Натальей на второй этаж. В спортзале рядами сложено много одежды и обуви, рядом – детские коляски, матрасы, одеяла, подушки, постельное белье и т. д. Все это, принесенное жителями Ладыжина, аккуратно рассортировано, чтобы временные переселенцы могли легко подобрать необходимые вещи.

На скамье в спортзале замечаю двух детей. Девятилетняя Даша и десятилетний Ваня рассказали, что вместе с мамой приехали в Винницкую область из Гостомеля. Вовремя эвакуироваться помог друг мамы,

который вывез их из-под обстрелов. Было страшно, особенно когда над головами пронеслись самолеты. Теперь живут в общежитии колледжа, чувствуют себя в безопасности.

По словам Натальи, сегодня в двух общежитиях колледжа проживают около 200 временных переселенцев, в основном с детьми. Большинство из Бучи, Ирпеня, Гостомеля, Чернигова, а также из Северодонецка, Харькова, других горячих точек. Общежития современные, с блочной системой комнат, есть душ, кухня, стиральные машины. Продуктами помогают колледж, жители города, местные заведения питания.

По дороге в производственную мастерскую колледжа Наталья рассказала, что в начале войны преподаватели со студентами наладили производство «бандеровского смузи», чтобы было чем угостить оккупантов. Но поскольку у этого продукта короткий срок хранения, а его транспортировка – рискованное дело, решили, что вернуться к его изготовлению при необходимости.

Сейчас изготавливают по заказу фронта изделия, наиболее востребованные военными: ежи для создания препятствий вражеской технике, «буржуйки» разного размера (для окопов и блиндажей), скобы для крепления блиндажных конструкций, недавно наладили (ребята с передовой попросили) производство мини-обогревателей. В комплекте с ними отправляют металлическую посуду, лопаты, топоры, гвозди. С передовой просят также длинный электрокабель. Металл, сварочные электроды, некоторые инструменты для работы мастерской приносят жители города, поставляют местные предприятия и предприниматели. Если заказ большой и срочный, на помощь приходят местные мастера.

В завершение разговора я спросил Наталию Анатольевну, что ее больше всего поразило с начала российской агрессии. И пожалел об этом, потому что самые сильные впечатления оказались болезненными. Сквозь слезы она рассказала, как на днях пришло известие, что на войне погиб 27-летний парень, одноклассник ее сына. Как ее детям чудом удалось выбраться в первые дни войны из Гостомеля, в котором был их дом и который разрушили до основания русские варвары. Как однажды из Ирпеня, из подвала дома, ей позвонила под ужасные звуки взрывов знакомая девушка. «Она умоляла помочь как-то вывезти из города детей, – вспоминает Наталья, – но я ничем не могла помочь и плакала от беспомощности и отчаяния».

Делай, что умеешь, и все будет Украина

На самом деле волонтеры колледжа каждый день пытаются делать все, что могут. Так же, как и их партнеры из ОО «Мирослава», с которыми тесно сотрудничает колледж, как и благотворительный фонд ООО «Винницкая птицефабрика». Это расположенное в Ладыжине крупнейшее в Украине и Европе предприятие ежедневно отправляет бесплатно от 100 до 200 тонн продукции военным, теробороне, больницам, временным переселенцам, населению. По просьбе Натальи благотворительную помощь оказали медикаментами (хлоргексидин, нашатырный спирт, ранозаживляющие препараты) местные предприятия «Биолик» и «Энзим». Некоторыми лекарствами, которых уже не найдешь в аптеках, выручают знакомые волонтеры из Львова. По словам Натальи, никто не отказывает в помощи, люди откликаются на все просьбы волонтеров.

Всю свою деятельность в условиях войны колледж координирует, как рассказал его руководитель Олег Цуркан, с руководителями Винницкого аграрного университета, а также руководствуется указаниями начальника Гайсинской военной районной администрации. Коллектив мобилизовал усилия с первого дня российского вторжения. Все понимали, что вскоре нужно будет задействовать общежития, поэтому студенты освободили их еще 24 февраля. Администрация проконтролировала, каждый ли вовремя вернулся к своим родителям.

Со следующего дня коллектив начал работать над укреплением обороны города, района, страны. У колледжа, пояснил Олег Васильевич, нет возможности использовать финансовые ресурсы государственного учебного заведения, поэтому был создан волонтерский центр. Задействовали площади общественно-бытового корпуса, столовой, библиотеки, спортзала, учебно-производственной мастерской. Ради общей цели – победы – учебное заведение объединило свои усилия с такими мощными предприятиями-партнерами, как Ладыжинская ТЭС, Винницкая птицефабрика, завод «Биолик», другими организациями. При этом колледж с 14 марта продолжил обучение в дистанционной форме, опыт которого приобрел в период пандемии. Кроме того, учебное заведение готовится к посевной.

Несмотря на суровые вызовы военного времени и страшные реалии войны, жизнь продолжается. На примере колледжа можно убедиться, что у каждой организации, предприятия, учреждения, гражданина сегодня свой фронт. Каждый должен делать то, что лучше всего умеет. В конце концов, украинскую армию и народ объединяет единственная цель – победа. Мы стремимся к ней, как никто в мире, и мы ее непременно достигнем!

Фото автора

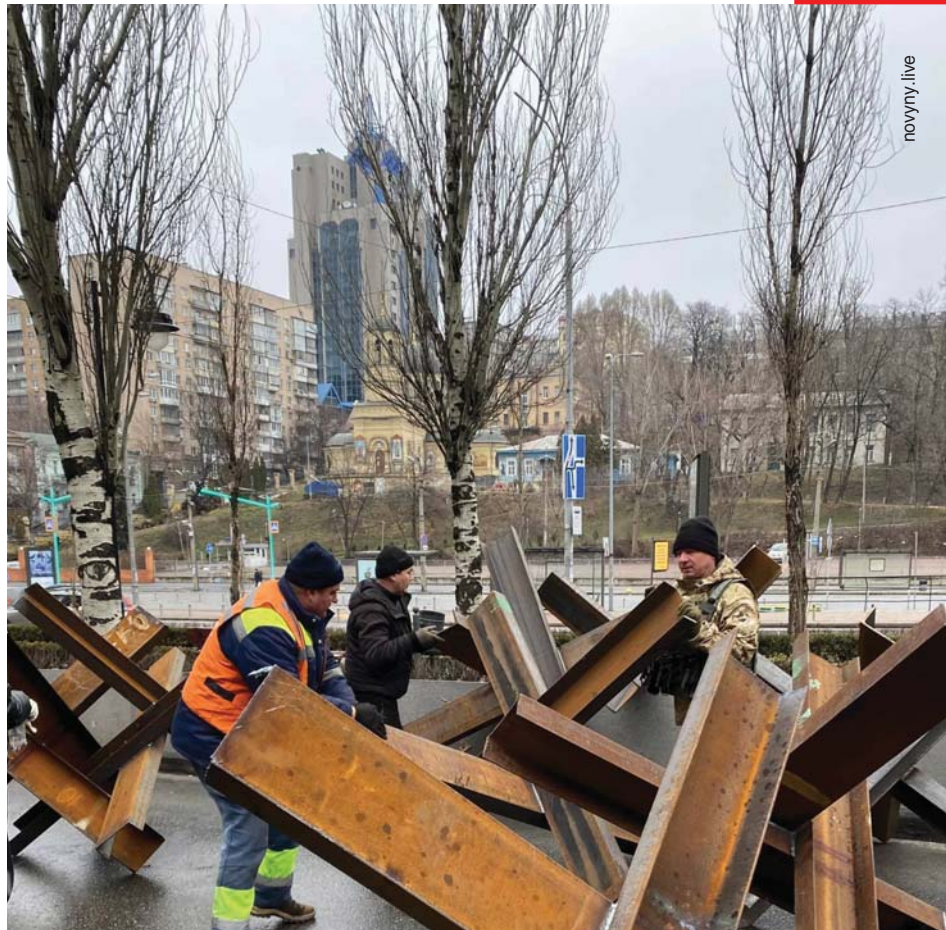
Коммунальщики – настоящие ГЕРОИ

Война в Украине существенно расширила функционал представителей такой мирной профессии, как работник коммунальной сферы. Теперь коммунальщики также находят и доставляют из зоны боевых действий вражескую технику – для дальнейшего использования ВСУ.

20 марта в Украине отмечался День работников жилищно-коммунального хозяйства и бытового обслуживания населения. Сегодня коммунальщики героически выполняют свои обязанности в чрезвычайно сложных и опасных условиях войны. Во всех регионах страны они восстанавливают разрушенные врагом водопроводные, канализационные, тепловые сети, обеспечивают благоустройство населенных пунктов.

Несмотря на то, что в Украине идет полномасштабная война с Россией, коммунальщики поддерживают «сердцебиение» населенных пунктов страны и здоровое состояние «сосудов», которыми являются коммунальные сети. **Рискуя собственной жизнью, работники ремонтируют сети, другие объекты ЖКХ и благоустройства, поврежденные взрывами ракет, авиабомб и снарядов.** Кроме этого, многие коммунальщики взяли в руки оружие и защищают Украину в рядах ВСУ или территориальной обороны.

Работники коммунальных предприятий теперь не только выполняют свои непосредственные профессиональные обязанности, но и развозят гуманитарную помощь, оказывают различную поддержку нуждающимся гражданам, ремонтируют военную технику и т. д.

Столичные коммунальщики, обслуживающие Киевский метрополитен, размещают на своих объектах, расположенных под землей, людей, которые вынуждены выбрать метро в качестве безопасного убежища. Они разносят воду, продукты питания, обеспечивают безопасность людей на станциях, особенно детей, ведь движение электропоездов на определенных участках не прекращается. Водители коммунального транспорта столицы днем и ночью развозят необходимые вещи для территориальной обороны, в том числе противотанковые «ежи», бетонные блоки.

По словам мэра Киева **Виталия Кличко**, работники коммунальных служб сохраняют спокойствие, восстанавливая поврежденные взрывами теплосети, водопроводы, убирают и вывозят мусор, в который превратились остатки построек, квартир, имущество людей после повреждения ракетами объектов ЖКХ. Столичные коммунальщики гордятся тем, что фактически никто из коллег не бросил работу и не уехал в безопасные места. Все работают, и поэтому сегодня в столице есть вода, тепло, предоставляются другие жилищно-коммунальные услуги.

В Харькове и Харьковской области не прекращаются авианалеты и обстрелы жилых кварталов. От взрывов и разрушений страдают все коммуникации.

Коммунальные предприятия Харьковщины, в частности, КП «Харьковводоканал», АО «Харьковгаз», АО «Харьковгоргаз» и АО «Харьковоблэнерго», несмотря на военное время, продолжают свою работу в штатном режиме с целью восстановления газо-, электро- и водоснабжения для жителей города и области. В КП «Харьковводоканал» отмечают, что авианалеты и взрывы являются причиной нарушения работы электроподстанций, в связи с чем падает напряжение на насосных агрегатах предприятия.

Также взрывы приводят к повреждению трубопроводов на сетях водоснабжения и водоотвода. Ремонтные бригады делают все возможное для восстановления водоснабжения в домах харьковчан, однако из-за сложной ситуации не всегда можно сделать это оперативно.

Спасатели, волонтеры и коммунальщики Харькова и области работают над расчисткой завалов разрушенных жилых домов и административных зданий.

Коммунальщики Николаева, который стал неприступной крепостью для орков, однако постоянно подвергается подлым ударам врага, не только, как и другие предприятия в Украине, героически обеспечивают жизнедеятельность населения. Они еще и активно помогают ВСУ.

Как сообщил *городской голова г. Николаева Александр Сенкевич*, николаевские коммунальные предприятия с фронта вытянули уже около 15 единиц вражеской техники: БТРы, МТ-ЛБ, большой, полностью забитый боеприпасами КамАЗ и даже две рабочие пушки. Эту технику и вооружение подремонтируют в КП «Николаевэлектротранс» и КП «Эксплуатационное линейное управление дорог» и передадут ВСУ, чтобы их применили против врага.

Коммунальщики подконтрольной Украине Луганщины и вовсе находятся на передовой, перед самой мордой захватчика. Они также не прекращают трудиться и налаживают работу объектов жилищно-коммунального хозяйства там, где это возможно. Выезжают на поврежденные объекты с утра и стараются работать до темноты.

Все чаще им приходится покидать места ремонта из-за очередного обстрела россиян. Так, в свой профессиональный праздник в Северодонецке утром коммунальные службы частично восстановили электроснабжение в домах, заработал Щедрищанский водозабор. В марте несколько раз ликвидировали порывы теплотрасс Северодонецкой ТЭЦ, множество аварий в Лисичанске, Рубежном, Попасной, Кременной. Кое-где до объектов невозможно добраться по несколько дней, где-то оборудование полностью разрушено. Но то, что еще можно восстановить, ремонтники чинят.

Нелегко и коммунальщикам оккупированного Херсона. Город одним из первых увидел своими глазами оккупанта. Сначала под взрывами, а теперь еще и под дулами автоматов работают коммунальщики ГКП «Херсонводоканал». В таких стрессовых обстоятельствах аварийные бригады ликвидируют аварийные ситуации в городе, на водопроводной и канализационной сетях, наибольшее количество которых в районе Чернобаевки, где продолжаются ожесточенные бои. Город обеспечивается водой из артезианских скважин, осуществляется постоянный контроль качества воды в водопроводной сети города.

Как сообщили специалисты службы ОТ предприятия, несмотря на военное положение, **работы обязательно проводят с соблюдением необходимых требований безопасности.** Специалисты службы ОТ и гражданской защиты Херсонводоканала комплексно решают вопросы безопасности и охраны труда. При выполнении опасных работ учитывают следующие возможные **опасные факторы:**

- загазованность колодцев;
- опасность падения при спуске в колодец;
- опасность обрушения почвы;
- наезд автотранспорта;
- санитарная опасность при соприкосновении со сточной жидкостью и т. д.

Все работы выполняются с оформлением нарядов-допусков, проведением целевых инструктажей, использованием средств индивидуальной (спецодежда, противогазы, спасательные пояса, сигнальные жилеты) и коллективной защиты (дорожные конусы и ограждения, воздухоудки в колодцах и др.). Бригады, состоящие из не менее чем трех человек, обеспечиваются исправным инструментом и инвентарем, а также аптечкой первой медицинской помощи.

Конечно, как рассказали автору статьи специалисты служб ОТ ряда коммунальных предприятий, отношение к работе в условиях войны и обеспечению безопасности труда изменилось. Жизнь и здоровье работников теперь гораздо больше ценится, учитывая опасности, которые имеются на рабочих местах или могут возникнуть. Для этого проводится оценка рисков. Значительное внимание службы ОТ обращают на **психологический фактор**, ведь работу коммунальщики постоянно выполняют в стрессовом состоянии.

Поэтому на сегодняшний день **основными задачами инженеров по ОТ** являются:

- психологическая поддержка работников;
- обеспечение необходимой коммуникации, особенно между руководителями и работниками;
- обмен достоверной информацией и изобилие разнообразных фейков.

Для улучшения психологического состояния работников инженеры по ОТ присылают им на электронные мессенджеры имеющуюся в открытом доступе полезную информацию для снятия психологической нагрузки (записи вебинаров, ссылки на источники и т. п.).

Менеджер проектов непрерывного усовершенствования отдела охраны труда и безопасности дорожного движения НАК «Нафтогаз Украины» Евгений Подфигурный в интервью нашему журналу сказал, что война, так внезапно нагрянувшая и за короткое время охватившая всю страну, повлекла **кардинальную переоценку ценностей, опасностей и рисков, особенно психофизиологического состояния людей.** К сожалению, люди получили травмы, как физические, так и психофизиологические, многие стали менее чувствительны к опасностям и рискам. Это может привести к росту уровня производственного травматизма после войны.

Работодатели и специалисты служб ОТ должны учесть такие обстоятельства и перестроить свою работу, сосредоточив больше внимания на психофизиологическом факторе. Еще более важно создать в коллективах доверительные отношения со стороны линейных руководителей, основанные на высоких качествах лидерства в сфере ОТ.

Но это будет потом, а сегодня каждый должен способствовать приближению победы, максимально используя свои возможности, как это демонстрируют наши работники жилищно-коммунальной сферы.

Журнал «Охрана труда» благодарит всех коммунальщиков за их борьбу за благополучие населения, комфорт и обеспечение людей самым необходимым. Выражаем искреннее уважение и благодарность за вдохновенный неоценимый труд. Здоровья, мира, благополучия и уюта в ваших семьях! Уверены, что с такими трудолюбивыми, ответственными и добросовестными людьми наша Победа не за горами!

Сергей Колесник, собкор. Фото из интернета

ОРУЖИЕ СПАСАТЕЛЕЙ – профессиональная помощь

С начала войны наиболее травмоопасной мирной профессией в Украине можно считать уже не шахтеров, а спасателей. В течение месяца с начала войны из-за обстрелов врагов погиб 21 спасатель, 47 – травмированы.

Более месяца длится героическая борьба украинского народа за право жить в свободном европейском государстве. Украина выстояла и продолжает отстаивать свою свободу и независимость. Всеми силами и единым фронтом: Вооруженные силы Украины, Нацгвардия, Служба безопасности Украины, Государственная служба по чрезвычайным ситуациям (ГСЧС), оборона, правоохранительные органы, медийщики, волонтеры, представители государственной власти всех уровней, политики, дипломаты, каждый гражданин на своем месте.

Работа ГСЧС – и в мирное время опасна по определению. Ведь непосредственными задачами спасателей является ликвидация чрезвычайных ситуаций, связанных с проявлениями терроризма, обезвреживание взрывоопасных предметов, тушение пожаров, спа-

сение людей, оказание помощи в ликвидации последствий аварий, катастроф, других видов опасных происшествий, представляющих угрозу жизни или здоровью людей.

Война – сплошное чрезвычайное событие

С вторжением на нашу землю безжалостно уничтожающей все вокруг рашистской сволочи опасные события накрыли страну с головой. Собственно, война – это сплошное и непрерывное опасное событие. Орки наносят авиаудары по объектам военной и гражданской инфраструктуры. Разрушают с помощью артиллерии, систем залпового огня, баллистических ракет аэродромы, нефтебазы, АЗС, больницы, школы, церкви, жилые дома. 90% обстрелов варвары производят по гражданским объектам.

Нашим спасателям приходится работать в условиях невиданных смертельных угроз. В течение месяца с начала войны из-за обстрелов врагов погиб 21 спасатель, 47 – травмированы. Согласно Женевской конвенции о защите гражданского населения во время войны, обстрелы и другие угрозы для спасателей в условиях спасательных операций являются военным преступлением. Так что все случаи нарушений конвенции будут, как отметил **Роман Примуш**, заместитель председателя ГСЧС, предметом рассмотрения в международных судах.

Можно приводить много примеров, как спасатели, рискуя жизнью и здоровьем, спасают людей, минимизируют и ликвидируют последствия российского террора. Ищут под завалами и освобождают жителей разрушенных многоэтажек. Оказывают потерпевшим психологическую помощь. Ликвидируют пожары и техногенные катастрофы, в частности после обстрелов нефтебаз, как это произошло под Васильковом, Львовом, в Дубно, Луцке и в других городах. Локализуют и останавливают распространение ядовитых химических веществ, как это было при утечке аммиака в результате обстрелов на «Сумыхимпроме». Вместе с волонтерами доставляют гуманитарную помощь жителям временно оккупированных населенных пунктов. Сопровождают автоколонны с беженцами. Обеспечивают аварийное электропитание объектов социальной сферы. Обезвреживают мины, остатки ракет, снарядов и других неразорвавшихся взрывоопасных предметов.

Жечь надо врага, а не сухостой!

Лаконичные сообщения о работе спасателей можно прочитать на сайте ГСЧС и на ФБ странице Службы. Примечательно, что спасают воины света не только людей, но и братьев наших меньших. Например, после повреждения рашистской ракетой многоэтажки в Шевченковском районе г. Киева спаса-

тели эвакуировали 37 его жителей и одного... попугая. Пожарные взяли птицу в пожарную часть. Впоследствии, благодаря информационной силе ФБ, пернатого любимца вернули владельцам. Похожая история произошла с харьковским кроликом Лаки. Его спасатели вынесли из загоревшейся разбомбленной квартиры мокрого, с обгоревшими усами и шерстью. Испуганное животное отогрел под бушлатом водитель. Хозяин не нашелся, и теперь Лаки «оказывает психологическую помощь» хозяевам пожарной части. При тушении сухостоя в Кировоградской области под ноги спасателям выскочил чудом

уцелевший среди выжженной растительности зайчонок. О нем также заботятся в части.

Кстати, пожары сухостоя возникают не только вследствие вражеских обстрелов, но и из-за поджогов неосознательных граждан. Такие пожары отвлекают спасателей и распыляют их силы. Во время войны поджог сухостоя приравнивается к диверсии, поэтому штрафы за них значительно выросли. Украинцев призывают жечь врага, а не сухостой!

В ленте новостей немало историй о спасении как людей, так и зверюшек. Они свидетельствуют о гуманизме, человечности и большом

сердце украинских спасателей. О таких случаях в ГСЧС рассказывают, кажется, даже охотнее, чем об особенностях и деталях своей ежедневной тяжелой работы. И это можно понять, – враг использует любую информацию, чтобы разрушать и убивать еще более прицельно и жестоко. Думаю, именно из этих соображений, а также из-за страшной загруженности мне не удалось получить хоть какие-то ответы от ГСЧС на вопросы о безопасности.

С семьей не виделся больше месяца

Впрочем, автор нашел возможность пообщаться с одним из лучших украинских спасателей (о чем говорят и его награды) на условиях анонимности. И вот что он рассказал читателям журнала.

– Был ли я и мои коллеги готовы к полномасштабному вторжению рф? Конечно, я отслеживал политическую ситуацию и все, что происходило на границах Украины накануне войны. Тем не менее, склонялся к мнению, что если нападение и произойдет, то «асвабждение» ограничится территорией Донбасса.

В день 24 февраля я готовился к смене, то есть война застала меня, когда собирался на работу. Проснулся, как и многие киевляне, от взрывов, раздававшихся со стороны окрестностей города.

Когда шел на службу, понимал, что это надолго. Поэтому прихватил вещи, которые обычно беру в командировку, и предупредил родных, что вернусь не скоро. Так оно и получилось – уже больше месяца не виделся с семьей.

Что самое трудное сейчас для меня и моих побратимов? Пожалуй, как это ни парадоксально звучит, выполнять свои функциональные обязанности. Так как на самом деле мне и большинству из нас хотелось бы взять в руки оружие и защищать наше государство. Уничтожать орков, разрушающих страну и сеющих на нашей мирной земле бедствия и смерть. Но когда эмоции немного утихают, осознаем, что должны делать то, чему нас учили, в чем у нас есть опыт. То,

что умеем делать профессионально, и никто лучше нас выполнить не сможет. Это и есть наше оружие.

Относительно главных рисков и опасностей, а также особенностей спасательных работ во время войны... Когда раздается сирена воздушной тревоги и необходимо прерывать работу, понимаешь, что враг бьет по заданным координатам и в любую минуту можно ожидать повторного прилета в то же место. Я еще никогда так не работал, чтобы периодически бросать работу и прятаться в окопы. К этому трудно привыкнуть, и действительно – это напрягает.

О чем мечтаю после нашей Победы? Точно не об отдыхе на берегу моря. Поскольку отлично понимаю, что работы у нас будет на много месяцев вперед.

Вот такой у нас получился разговор с одним из спасателей Украины, которым гордится украинский народ. Разговор без каких-либо координат, контактов, фамилий и имен, другой полезной для орков информации. Хотя полезная ссылка для этой мерзости все же в тексте есть. Таких, как наш герой, в Украине миллионы. Поработить свободную нацию украинцев москвитам уже никогда не удастся. И чтобы не стать органическим удобрением для наших черноземов, рашистским захватчикам лучше убираться с нашей земли.

Александр Фандеев, спецкор
Фото из архива ГСЧС

Вынужденный ПРОСТОЙ

Сегодня из-за военных действий многие предприятия **вынуждены временно останавливать свою деятельность**. Как решаются вопросы приостановки производства, социальной защиты работников. Что должны учесть службы охраны труда при возобновлении работы предприятия.

Нужно отметить, что законодательство Украины не предусматривает понятия «временная остановка деятельности предприятия». Есть понятие «простой». Ст. 34 *КЗоТ* раскрывает это понятие как приостановка работы, вызванная отсутствием организационных или технических условий, необходимых для выполнения работы, действием неотвратимой силы или другими обстоятельствами.

Причины простоя на предприятии:

- ✓ **экономическая** (отсутствие оборотных средств, невыполнение обязательств между поставщиками, отсутствие заказов, покупателей и т. д.);
- ✓ **техническая** (поломка оборудования и др.);
- ✓ **технологическая** (модернизация, реконструкция и т. д.);
- ✓ **вынужденная** (военные действия, стихийные бедствия, эпидемии и др.).

ЧТО ДЕЛАТЬ РАБОТНИКАМ И РАБОТОДАТЕЛЯМ

В зависимости от причин простоя может быть на определенный или на неопределенный период.

Действия работников и работодателя в случае возникновения простоя прописаны в письме Минсоцполитики Украины от 23.10.2007 № 257/06/187-07 «Об организации работы во время простоя на предприятии»:

- ✓ **о начале простоя**, согласно ч. 2 ст. 113 *КЗоТ Украины*, кроме простоя структурного подразделения или всего предприятия, работник должен предупредить владельца или уполномоченный им орган или бригадира, мастера, других должностных лиц. Законодательством не урегулированы порядок и форма такого предупреждения, то есть предупреждение возможно и устное, и письменное, – главное, чтобы своевременно;
- ✓ **на время простоя не по вине** работника оформляется акт простоя (фиксируются причины, обусловившие приостановление работы);
- ✓ **на время простоя не по вине** работника оформляется приказ владельца или уполномоченного им органа, содержащий перечень структурных подразделений, на которые распространяется простой, в случае если простой не будет распространяться на все предприятие, а также дату начала и, по возможности, дату окончания простоя или же событие, с которым связано окончание простоя;
- ✓ **если простой носит круглосуточный** (недельный) характер, собственник или уполномоченный им орган должен в приказе оговорить необходимость присутствия или отсутствия работника на работе.

Трудовой распорядок на предприятиях, в учреждениях, организациях определяется правилами внутреннего трудового распорядка, утверждаемыми трудовыми коллективами по представлению собственника или

уполномоченного им органа и профсоюзного комитета на основе типовых правил (ч. 1 ст. 142 КЗоТ Украины).

Важно, чтобы все руководители предприятия, оказавшегося в ситуации простоя, руководители всех структурных подразделений **позаботились о каждом работнике**, обеспечили их выживание на период простоя и возвращение в строй после налаживания производства.

Легче, когда известна дата окончания простоя. Тогда можно спланировать порядок пребывания или отпуска работников на период простоя. Хуже, когда это сложно предугадать. В 90-е годы работодатели, ссылаясь на ч. 2 ст. 26 ЗУ «Об отпусках» от 15.11.1996 № 504/96, предоставляли работникам бессрочные отпуска без сохранения зарплаты. Однако это противоречило ст. 21, 113, 141 КЗоТ Украины в части обеспечения работодателем условий труда, правильной ее организации и оплаты времени простоев, произошедших по независимым от работников причинам. В этих случаях за ними должен был сохраняться средний заработок.

В настоящее время, за время простоя, когда возникла производственная ситуация, опасная для жизни или здоровья работника, или окружающих и окружающей природной среды не по его вине, **за работником сохраняется средний заработок**. При этом доплата до уровня минимальной зарплаты при простое не осуществляется (разъяснение Минсоцполитики Украины относительно некоторых вопросов оплаты труда на выполнение ЗУ от 06.12.2016 № 1774-VIII «О внесении изменений в некоторые законодательные акты Украины»).

Следует отметить, что оплата труда работников учреждений и организаций, финансируемых из бюджета, осуществляется на основании актов КМУ в рамках бюджетных ассигнований (согласно ст. 98 КЗоТ Украины, ст. 8, 13 Закона Украины «Об оплате труда»). А также в случае простоя предприятия (учреждения, организации) по независимым от работников причинам, работодатель может в определенном колдоговором порядке предоставлять отпуска без сохранения или с частичным сохранением зарплаты (ч. 3 ст. 84 КЗоТ Украины).

Работник имеет право:

☑ **отказаться от порученной работы**, если создалась производственная ситуация, опасная для его жизни или здоровья или для окружающих его людей, или для производственной среды или окружающей среды (ч. 2 ст. 6 ЗУ «Об охране труда»). Факт наличия такой ситуации при необходимости подтверждается специалистами по вопросам охраны труда предприятия с участием представителя профсоюза, членом которого он является или уполномоченного работниками лица по вопросам охраны труда, а также страхового эксперта по охране труда. За период простоя по причинам, предусмотренным ч. 2 ст. 6 ЗУ «Об охране труда», возникших не по вине работника, за ним сохраняется средний заработок.

☑ **расторгнуть трудовой договор** по собственному желанию, если работодатель не выполняет законодательство об охране труда, не соблюдает условия коллективного договора по этим вопросам. В этом случае работнику выплачивается выходное пособие в размере, предусмотренном колдоговором, но не менее трехмесячного заработка.

Однако, **если предприятие не работает долгий период времени**, долги по зарплате и другим выплатам будут накапливаться и могут попросту привести к его банкротству. Решение этой проблемы также законодательством не урегулировано.

В настоящее время предприятия разных форм собственности по-разному решают вопросы труда и режима работы. На некоторых предприятиях работники увольняются в связи с сокращением штатов, на других это делается по собственному желанию с условием последующего восстановления на работу. Некоторым работникам устанавливаются неполный рабочий день, неполная рабочая неделя, других переводят на определенный процент от ставки, а также применяются и другие способы сохранения коллектива работников, имеющих опыт и необходимую квалификацию.

Не менее сложным является **процесс восстановления производственной деятельности предприятия**, и здесь большая ответственность возлагается на службу охраны труда. На основании приказа работодателя об окончании простоя служба охраны труда должна незамедлительно составить перечень мероприятий по обеспечению безопасности работы персонала (обследование рабочих мест, оборудования, коммуникаций и т. д.).

Также среди основных задач – пересмотр всей разрешительной документации, в первую очередь сроков действия разрешений и деклараций на выполнение работ и эксплуатацию машин и оборудования повышенной опасности.

Необходимо проверить сроки действия и пересмотр инструкций, приказов, положений и другой документации, касающейся обучения и проверки знаний по охране труда.

Кроме того, необходимо обязательно **пересмотреть список лиц**, подлежащих периодическому медицинскому осмотру, приказы о назначении ответственных лиц за охрану труда, паспорта и другую техническую документацию на оборудование повышенной опасности, здания и сооружения.

Во всех этих документах имеются определенные сроки их действия и периоды пересмотра. К примеру, медосмотры работников, выполняющих работы повышенной опасности, во вредных и опасных условиях труда, лиц моложе 21 года, инвалидов проводятся ежегодно. Поэтому необходимо проверить и уточнить графики медосмотров, при необходимости составить акт определения контингента лиц, которым необходимо пройти периодический медосмотр, подготовить соответствующий приказ.

Согласно НПА ОП 0.00-4.15-98 **пересмотр инструкций** по охране труда также разный; на работы повышенной опасности – это один раз в 3 года, для других видов работ – один раз в 5 лет.

Важно также помнить, что согласно *Типовому положению о порядке проведения обучения и проверки знаний по вопросам охраны труда (НПА ОП 0.00-4.12-05)*, если предприятие простаивало или отдельные работники отсутствовали на рабочем месте по разным причинам, то **внеплановый инструктаж** необходимо проводить в случае перерыва в работе с повышенной опасностью более 30 дней, на работах, не связанных с повышенной опасностью, – более 60 дней. Также, если после простоя изменился состав работников, все вновь принятые на работу должны быть допущены к работе только после выполнения всех требований (обучение, проверка знаний, инструктирование, медосмотр, стажировка и т. д.).

Если предприятие простаивало больше года, то скорее всего должностные лица, а также лица, занятые на работах с повышенной опасностью или там, где необходим профотбор, должны пройти специальное обучение, проверку знаний по охране труда и пожарной безопасности.

Также необходимо проверить сроки обучений должностных лиц, членов комиссий предприятия по проверке знаний по охране труда. Все вышеперечисленные действия оформляются приказом по предприятию.

Важно также иметь в виду, что в случае замены лица, упомянутого в ранее выданном приказе, этот приказ необходимо переутвердить и внести соответствующие изменения.

Вместе со службой охраны труда должны работать также службы надзора предприятия за безопасной эксплуатацией оборудования и за безопасной эксплуатацией зданий и сооружений. При этом **пересмо-**

треть техническую документацию и паспорта на оборудование повышенной опасности, где указаны сроки разрешений на их эксплуатацию, проведение полных и частичных технических осмотров, в т. ч. после простоя. К примеру, газовое оборудование следует ежегодно осматривать.

То же касается и **обследований зданий и сооружений**. Особенно внимательно необходимо решать этот вопрос **при возобновлении работы предприятий, подвергшихся обстрелам, после простоя из-за аварий и стихийных бедствий**. В любом случае необходимо:

- 📌 **подготовить приказ** о создании комиссии по общему осмотру зданий и сооружений;
- 📌 **составить акты осмотров конструктивных элементов** и разработать мероприятия по обеспечению безопасности их эксплуатации;
- 📌 **все объекты** при этом должны быть паспортизованы.

Важно помнить! Несчастный случай на производстве во время простоя должен быть расследован и взят на учет на данном предприятии.

Конечно же, работа службы охраны труда при возобновлении работы предприятия после простоя не ограничивается вышесказанным. Очень важны и другие вопросы, связанные с аттестацией рабочих мест по условиям труда, обеспечением средствами коллективной и индивидуальной защиты, пересмотром коллективного договора и т. д., которые нельзя откладывать в «долгий ящик». Поэтому руководство предприятия должно заблаговременно, до запуска производственного процесса, дать возможность службе охраны труда выяснить и разработать мероприятия для решения вопросов, связанных с обеспечением надлежащего функционирования СУОТ на предприятии.

Сергей Колесник, собкор

ФОРС-МАЖОРНЫЕ обстоятельства на период военных действий

Зинаида Якименко, собкор

Почти в каждом договоре стороны излагают раздел «Форс-мажорные обстоятельства» или «Обстоятельства непреодолимой силы». Но до войны в Украине на положения этого раздела почти не обращали внимания. В нынешних условиях всем нужно знать, что такое форс-мажор и дает ли он право не выполнять взятые обязательства.

Чтобы ситуация была признана форс-мажорной, нужно, чтобы она подпадала под признаки чрезвычайности и неотвратимости. Так, к форс-мажорным обстоятельствам относятся чрезвычайные ситуации, произошедшие вследствие:

- решений органов государственной власти, препятствующих выполнению контрактов, – валютного ограничения, эмбарго на экспорт и др.;
- непредсказуемых остановок производства – забастовки, саботажа;
- стихийного бедствия;
- эпидемии;
- пожара;
- войны (военного положения).

Если выполнять обязательства из-за какого-либо события становится сложно или невыгодно, но остается возможным, это не форс-мажор. Так, **не относятся к форс-мажорным обстоятельствам**, не являющиеся чрезвычайной ситуацией:

- финансовый и экономический кризис;
- нехватка товаров, необходимых для производства, на рынке;
- повышение курсов иностранной валюты по отношению к национальной;
- дефолт;
- нарушение обязательств контрагентом должника.

По сроку действия форс-мажорные обстоятельства могут быть:

- **краткосрочные** – теоретически или заранее установленные, имеющие определенные рамки продолжительности: например, перекрытие трасс, наводнения, ураганы и т. п.;
- **долгосрочные** – на неопределенный или заранее установленный длительный период: война, ограничения на экспорт/импорт и т. д.

«Форс-мажор» с французского языка (*force majeure*), латинского (*vis maior*) – «высшая сила» или «непреодолимая сила».

Рис. Ю. Судака

Нормативная база

В ст. 617 Гражданского кодекса Украины сказано, что лицо, нарушившее обязательства, освобождается от ответственности за нарушение обязательства, если оно докажет, что это нарушение произошло вследствие случая или непреодолимой силы. Согласно ст. 218 Хозяйственного кодекса Украины «...субъект хозяйствования за нарушение хозяйственного обязательства несет хозяйственно-правовую ответственность, если не докажет, что надлежащее исполнение обязательства оказалось невозможным вследствие действия непреодолимой силы, т. е. чрезвычайных и неотвратимых обстоятельств при данных условиях осуществления хозяйственной деятельности».

Определение форс-мажора есть в Законе Украины «О торгово-промышленных палатах в Украине» от 02.12.1997 № 671/97-ВР, согласно ч. 2 ст. 14¹ которого форс-мажорными обстоятельствами (обстоятельствами непреодолимой силы) являются чрезвычайные и неотвратимые обстоятельства, объективно исключаящие выполнение обязательств, предусмотренных условиями договора (контракта, соглашения и т. д.), обязанностей согласно законодательным и другим нормативным актам, а именно: угроза войны, вооруженный

конфликт или серьезная угроза такого конфликта, включая, но не ограничиваясь враждебными атаками, блокадами, военным эмбарго, действия иностранного врага, общая военная мобилизация, военные действия, объявленная и необъявленная война, действия общественного врага, возмущения, акты терроризма, диверсии, пиратство, беспорядки, вторжение, блокада, революция, мятеж, восстание, массовые беспорядки, введение комендантского часа, экспроприация, принудительное изъятие, захват предприятий, реквизиция, общественная демонстрация, блокада, забастовка, авария, противоправные действия третьих лиц, пожар, взрыв, длительные перерывы в работе транспорта, регламентированные условиями соответствующих решений и актами государственных органов власти, закрытие морских проливов, эмбарго, запрет (ограничение) экспорта/импорта и т. п., а также вызванные исключительными погодными условиями и стихийными бедствиями, а именно: эпидемия, сильный шторм, циклон, ураган, торнадо, буря, наводнение, нагромождение снега, гололед, град, заморозки, замерзание моря, проливов, портов, перевалов, землетрясение, молния, пожар, засуха, проседание и оползень, другие стихийные бедствия и т. д.

Понятие форс-мажора отождествляется с понятием «обстоятельства непреодолимой силы», используемым в Гражданском и Хозяйственном кодексах Украины.

Сторона, подвергшаяся воздействию форс-мажора, освобождается от ответственности за неисполнение и/или ненадлежащее исполнение своих обязательств.

Условия освобождения от ответственности по договорным международным обязательствам определяет статья 79 Конвенции Организации Объединенных Наций о договорах международной купли-продажи товаров от 11.04.1980, где сказано:

- сторона не несет ответственности за невыполнение какого-либо из своих обязательств, если докажет, что оно было вызвано препятствием вне ее контроля, а также что от нее неразумно было бы ожидать принятия во внимание этого препятствия при заключении договора, избежания или преодоления этого препятствия или его последствий;

- сторона, не выполняющая свои обязательства, должна уведомить другую сторону о препятствии и его влиянии на способность выполнить обязательство. Если это сообщение не было получено другой стороной в течение разумного срока после того, как об этом препятствии стало или должно было стать известно стороне, не выполняющей своего обязательства, эта сторона несет ответственность за ущерб, который является результатом того, что такое уведомление не было получено.

Обязательные условия освобождения от исполнения обязательств.

Во-первых, сложившиеся обстоятельства должны быть вне контроля стороны обязательства; **во-вторых**, сторона обязательства не могла предусмотреть возникновения таких обстоятельств при заключении договора.

Процедура подтверждения

В Украине наличие форс-мажорных обстоятельств подтверждает Торгово-промышленная палата Украины (далее – **ТПП Украины**) и уполномоченные ею региональные торгово-промышленные палаты (24 областные и города Киева), в соответствии со статьями 14, 14-1 Закона Украины «О торгово-промышленных палатах Украины» № 671/97-ВР от 02.12.1997 путем выдачи сертификата.

Процедуру получения подтверждения наличия форс-мажорных обстоятельств определяет Регламент удостоверения Торгово-промышленной палатой Украины и региональными торгово-промышленными палатами форс-мажорных обстоятельств (обстоятельств непреодолимой силы), утвержденный решением президиума ТПП Украины от 15.07.2014 № 40 (З), в соответствии с п. 6.9 которого сертификат выдается, если форс-мажорные обстоятельства будут соответствовать следующим **условиям**:

- 1) обстоятельства носят **чрезвычайный характер** (носят исключительный характер и находятся за пределами влияния сторон);

- 2) обстоятельства **непредсказуемы** (их наступление или последствия невозможно было предусмотреть, в частности на момент заключения соответствующего договора, перед сроком наступления обязательства или до наступления налогового долга);

- 3) обстоятельства являются **неотвратимыми**, то есть это неизбежность события/событий и/или его/их последствий;

- 4) есть **причинно-следственная связь** между обстоятельством/событием и невозможностью выполнения заявителем своих конкретных обязательств (по договору, контракту, соглашению, закону, нормативному акту, акту органов местного самоуправления и т. д.).

Если не будет хотя бы одного условия, ТПП откажет в выдаче сертификата, и тогда правду придется отстаивать в суде. А судебная практика показывает, что шансы на успех здесь невелики.

Учитывая сложнейшую ситуацию, с которой столкнулась наша страна, ТПП Украины приняла решение **упростить процедуру удостоверения форс-мажорных обстоятельств**. Чтобы не нужно было обязательно обращаться в ТПП Украины и уполномоченные ею региональные ТПП и готовить пакет документов в период военного положения, на сайте ТПП Украины размещено письмо ТПП Украины от 28.02.2022 № 2024/02.0-7.1 об удостоверении форс-мажорных обстоятельств (обстоятельств непреодолимой силы). Это позволит при необходимости распечатывать соответствующее подтверждение всем, кого это касается.

Подтверждено, что форс-мажорными обстоятельствами (обстоятельствами непреодолимой силы) является военная агрессия российской федерации против Украины.

Относится ли карантин в связи COVID-19 к форс-мажорным обстоятельствам?

Законом Украины «О внесении изменений в некоторые законодательные акты Украины, направленные на предотвращение возникновения и распространения коронавирусной болезни (COVID-19)» от 17.03.2020 № 530-IX внесены изменения в Закон Украины «О Торгово-промышленных палатах Украины» и в список форс-мажорных обстоятельств включен «карантин, установленный КМУ».

Замечу, что форс-мажорные обстоятельства (обстоятельства непреодолимой силы) освобождают от ответственности за ненадлежащее исполнение обязательства, а не от самого обязательства. Если, например, арендованное помещение закрыто из-за военных действий, применение форс-мажора освободит от ответственности за просрочку арендной платы, но не от уплаты арендной платы за этот период. Арендную плату нужно будет уплатить, если не вовремя, то по окончании действия форс-мажорных обстоятельств.

Но опять же все зависит от того, как прописан в договоре пункт о выполнении условий договора в период действия форс-мажорных обстоятельств. В Гражданском кодексе предусмотрена «свобода договора». Стороны на свое усмотрение определяют условия договора. Если в договоре предусмотреть положение «На срок действия форс-мажорных обстоятельств стороны (или одна сторона) освобождаются от исполнения обязательств, оплат и т. д.», то не нужно будет выполнять обязательства. Но необходимо доказать другой сторо-

не, что выполнить договор не было возможности. Можно также предусмотреть возможность изменения или прекращения договора в целом или в части осуществления оплат, предоставления услуг и т. д.

Что написать в договоре

При наступлении форс-мажорных обстоятельств следует обратить внимание на положения договоров о форс-мажоре. В таких положениях обычно устанавливаются срок, в течение которого сторона, оказавшаяся под действием обстоятельств непреодолимой силы, должна известить другую сторону о наступлении таких обстоятельств и как именно. Следствием нарушения этих условий может быть невозможность в дальнейшем ссылаться на положения договора, касающиеся форс-мажора.

Форс-мажор не действует автоматически. Следует рассматривать каждый конкретный случай, и по результатам анализа определять, какие статьи законодательства или договора наиболее эффективно приведут к ожидаемому результату. Например, банк обращается к арендодателю в Закарпатской области с просьбой уменьшить арендную плату на период военного положения, ссылаясь на решение ТПП Украины. В этом случае арендодатель может по доброй воле пойти на уступки и уменьшить размер арендной платы. Но арендодатель может и не делать этого, ссылаясь на то, что в Закарпатской области по состоянию на дату обращения военные действия не ведутся. Арендатор может беспрепятственно использовать арендованное имущество и, учитывая наличие переселенцев из других областей, банк может даже увеличить свою клиентскую базу. Другое дело, если с такой просьбой обращается банк в Киеве или Николаеве.

Пример положений договора в разделе «Форс-мажорные обстоятельства»

1 Стороны освобождаются от ответственности за полное или частичное невыполнение своих обязательств по настоящему Договору, если такое неисполнение стало следствием действия обстоятельств непреодолимой силы, возникших после заключения настоящего Договора, которые Стороны не могли ни предусмотреть, ни предотвратить их с помощью разумных мер.

2 Обстоятельствами непреодолимой силы Стороны согласились считать обстоятельства, находящиеся вне разумного контроля Сторон, а именно: наводнения, землетрясения, пожары, другие стихийные бедствия; карантин; война, военные действия, теракты; забастовки, соответствующие требованиям законодательства; принятие органами государственной власти и/или местного самоуправления нормативных актов, исключающих выполнение Сторонами своих обязательств по настоящему Договору (далее – **форс-мажор**). Этот список не является исчерпывающим.

3 В случае возникновения обстоятельств, определенных в п. 2. настоящего Договора, Сторона, подвергаясь их воздействию, должна немедленно с помощью любых доступных средств уведомить о таких обстоятельствах другую Сторону в максимально сжатые сроки, направив письменное уведомление о наступлении таких обстоятельств. (далее – **Уведомление о форс-мажоре**).

4 Уведомление о форс-мажоре должно содержать исчерпывающую информацию о природе обстоятельств непреодолимой силы, времени их наступления и оценке их влияния на возможность Стороны выполнять свои обязательства по настоящему Договору и на порядок выполнения обязательств по настоящему Договору, если это возможно.

Как о форс-мажоре написать в договоре? Как правило, в договоре предусматривается конкретный перечень форс-мажорных обстоятельств, но некоторые обстоятельства можно и не предусмотреть. Если указан перечень форс-мажорных обстоятельств, его нужно дополнить фразой о том, что он не является исчерпывающим.

Следующее, что нужно указать в договоре, – **действия заинтересованной стороны в случае наступления форс-мажорных обстоятельств:**

- обязанность пострадавшей от форс-мажорных обстоятельств стороны информировать контрагента о невозможности выполнения своих договорных обязательств и последствиях за нарушение этой обязанности;
- сроки, в течение которых стороны должны сообщить о наступлении форс-мажорных обстоятельств, способ сообщения;

- компетентную организацию, подтверждающую факт наступления форс-мажорных обстоятельств (ТПП Украины или уполномоченные ею региональные ТПП);

- срок действия форс-мажорных обстоятельств, в течение которого действие договора остается в силе, а также действия сторон, если после истечения согласованного срока действие форс-мажора продолжается.

Возникает вопрос, что если стороны в договоре не упомянули о форс-мажоре? Тогда можно использовать форс-мажорную процедуру, но уже на основании общих норм законодательных актов.

Подчеркну, что при заключении договоров нужно быть внимательным к разделу «форс-мажор», ведь договор обязателен для выполнения. Поэтому важно не формально подходить к изложению его содержания, а так, чтобы оградить себя в будущем от негативных последствий.

ВЫВОД

1. Форс-мажорные обстоятельства не освобождают от ответственности по выполнению договорных обязательств.

Доказать невозможность выполнения договорных обязательств можно, предоставив соответствующее заявление, сведения и доказательства в компетентный орган Торгово-промышленной палаты. По результатам рассмотрения Торгово-промышленная палата может выдать сертификат, подтверждающий форс-мажорные обстоятельства, или отклонить обращение.

2. При заключении договоров следует:

- подробно конкретизировать в договоре случаи форс-мажора, которые служат основанием для освобождения от исполнения обязательства;
- фиксировать в договоре порядок уведомления стороны о случае форс-мажора, формы уведомления, последствия невыполнения указанного условия;
- порядок уведомления стороны о прекращении действия форс-мажора;
- способ подтверждения случая форс-мажора;
- возможность досрочного расторжения договора при превышении предельного срока действия форс-мажора.

5 Когда действие обстоятельств, определенных в п. 2 настоящего Договора, прекращается, подвергшаяся их воздействию Сторона обязана немедленно, но в любом случае в срок не позднее 24 (двадцати четырех) часов с момента, когда Сторона узнала или должна была узнать о прекращении указанных обстоятельств, письменно уведомить другую Сторону об их прекращении. Уведомление должно содержать информацию о времени прекращения действия таких обстоятельств и указание срока, в течение которого Сторона выполнит свои обязательства по настоящему Договору.

6 Наличие и сроки действия обстоятельств непреодолимой силы должны быть подтверждены уполномоченным компетентным органом государства места возникновения соответствующих обстоятельств.

7 Если Сторона, подвергшаяся действию обстоятельств непреодолимой силы, не направит или несвоевременно направит Уведомление о форс-мажоре, как это определено в п. 4. настоящего Договора, такая Сторона теряет право ссылаться на обстоятельства непреодолимой силы как основание для освобождения от ответственности за полное или частичное невыполнение своих обязательств по настоящему Договору.

8 В случае наступления обстоятельств, определенных в п. 2 настоящего Договора, срок выполнения обязательств Сторонами по настоящему Договору продлевается на время, в течение которого действуют эти обстоятельства.

9 Если обстоятельства, определенные в п. 2 настоящего Договора, действуют более 3 (трех) месяцев, или когда при возникновении таких обстоятельств становится очевидным, что такие обстоятельства будут действовать больше срока, любая Сторона имеет право расторгнуть настоящий Договор в одностороннем порядке.

По согласованию сторон в договор можно добавить положение: «Стороны (или Сторона) освобождаются от выполнения обязательств на период действия форс-мажорных обстоятельств».

ГЕРОИ ПРОДОВОЛЬСТВЕННОГО ФРОНТА

Несмотря на войну, в Украине набирает обороты посевная. Рискую попасть под обстрелы или подорваться на минах, не имея гарантий сохранения посевов и урожая из-за возможного нашествия врага, аграрии заботятся об обеспечении людей хлебом.

В регионах, не подвергшихся бомбардировкам и ракетным обстрелам, посевная осуществляется в обычном режиме. Хотя есть множество проблем, особенно с обеспечением горюче-смазочными материалами, минудобрениями, агрохимикатами и пр. На территориях, освобожденных от оккупанта, и тех, где проходили боевые действия, органы местного самоуправления проводят совещания с руководителями сельскохозяйственных предприятий, на которые приглашают представителей ГСЧС, правоохранительных органов и воинских подразделений.

На повестке дня – **меры безопасности при проведении весенне-полевых работ**. Ведь на части посевных площадей этих территорий начинать работы без предварительной подготовки крайне опасно. На некоторых полях до сих пор остается военная техника и находятся взрывоопасные предметы. Поэтому совместно с подразделениями ГСЧС и ВСУ составляются планы графики обследования полей и разминирования.

По информации, предоставленной региональными подразделениями Гоструда, к сожалению, на временно оккупированных территориях востока и юга страны, скорее всего, посевная вообще не будет проводиться. Если, конечно, в ближайшее время захватчиков не выбьют с нашей земли. Большинство фермерских хозяйств и других сельскохозяйственных предприятий на оккупированных территориях разграблены, повреждена сельскохозяйственная техника, многие сельхозтоваропроизводители вынуждены были переехать в более безопасные регионы страны и за рубеж.

В Комитете Верховной Рады Украины по аграрной и земельной политике предупреждают, что нынешняя посевная кампания в Украине станет самой сложной за всю историю независимости. Из-за войны украинские аграрии столкнулись с такими проблемами, как **отсутствие топлива, удобрений, блокировка логистики, перебои с поставками сельскохозяйственной техники и оборудования**.

Разумеется, наибольшую обеспокоенность вызывает **опасность, связанная с возможными взрывами неразорвавшихся мин или снарядов**, которые могут оказаться на поле или в других местах, задействованных во время посевной. Советник министра внутренних дел **Вадим Денисенко** в эфире национального телемарафона сообщил: «*Действительно, к сожалению, есть огромная угроза сельскому хозяйству также и в ряде регионов, потому что минируются не только промышленные объекты, не только инфраструктурные объекты, не только города, но и сельскохозяйственные угодья... Чтобы не подвергать людей опасности, в настоящее время в Украине составляется карта минирований по всем районам*».

Понимая необходимость срочного проведения некоторых полевых работ (закрытие влаги, подкормка озимых, сев яровых и т. д.), аграрии спешат выйти в поле, но разрешают им это делать только после обследования территории саперами. Главное, чтобы во время работ не велись боевые действия. А недостающую сельхозтехнику – бороны, плуги, сеялки и другой инвентарь наши умельцы подготовят даже при самом неблагоприятном раскладе, уверяют наши золоторукие аграрии.

eurolintegration.com.ua

По подсчетам Украинской природоохранной группы, зона рискованного **сельского хозяйства в Украине**, в пределах которой нет возможности провести посевную кампанию или земли которой пока недоступны, **достигает 202 600 кв. км**, что составляет **около 34% всей площади суши Украины**.

ПРИ ОБНАРУЖЕНИИ ВЗРЫВООПАСНОГО ПРЕДМЕТА:

- ⊗ нельзя прикасаться к нему;
- ⊗ немедленно прекратить все работы, заглушить двигатели, остановить работу оборудования, предупредить о находке окружающих и руководителей работ;
- ↪ отвести на максимально безопасное расстояние (не менее 100 метров) всех находящихся поблизости людей, двигаться назад необходимо по своим следам;
- ↪ по возможности обозначить местоположение предмета, оградить его досками, шестами, ветками, веревками, кусками яркого материала и т. п.;
- ↪ при наличии гаджета осуществить фотофиксацию предмета и местоположения, сохранять спокойствие и не паниковать;
- ↪ немедленно сообщить о находке оперативным службам, проинформировав о характерных признаках предмета (месте его расположения, дате и времени обнаружения и обнаружившем его лице) по телефонам 101, 102.
- ↪ обязательно дождаться представителей правоохранительных органов или ГСЧС, находясь подальше от места обнаружения предмета или за каким-либо защитным укрытием, не допускать в опасную зону других людей.

КАТЕГОРИЧЕСКИ ЗАПРЕЩЕНО:

- ⊗ заглядывать внутрь подозрительного пакета, коробки или любого другого предмета;
- ⊗ бить по нему ногами, передвигать и раскрывать обнаруженный предмет;
- ⊗ хранить, переносить, перекладывать, перекачивать с места на место;
- ⊗ пытаться разобрать, использовать для разведения огня, бросать, класть в огонь, заносить в помещение, закапывать в землю, бросать в колодец или реку;
- ⊗ сдавать на металлолом, использовать для изготовления самодельных пиротехнических средств – петард или взрывчатых пакетов.

ХАРАКТЕРНЫЕ ПРИЗНАКИ ВЗРЫВНЫХ УСТРОЙСТВ:

- ⊗ предметы могут быть незнакомыми или необычными для этой обстановки или территории;
- ⊗ наличие звуков, исходящих от предмета (тикающие часы, сигналы через определенный промежуток времени);
- ⊗ наличие источников питания на механизме или рядом с ним. Это может быть батарейка, аккумулятор и пр.;
- ⊗ наличие растяжки проводов или проводов, тянущихся от механизма на большое расстояние.

РЕКОМЕНДАЦИИ ПЕРЕД НАЧАЛОМ ПОСЕВНЫХ РАБОТ

Перед тем как проводить посевные работы на полях, где проводились боевые действия, руководителям сельхозпредприятий и фермерам следует **обратиться в орган местного самоуправления, подразделение ГСЧС или полицию**, где их направят в орган власти, который примет заявление на обследование посевных площадей. Приступать к сельскохозяйственным работам можно только после того, как специалисты инженерных подразделений обследуют и проведут на полях необходимые работы.

Как рассказывают саперы, основные сложности в разминировании

полей заключаются в том, что это сплошное разминирование, то есть очень большие площади. Также трудности состоят в том, что поле может быть «засеяно подарками» от террористов – неразорвавшимися снарядами, минными растяжками, противопехотными и противотанковыми минами.

Наиболее опасны самодельные фугасы, ведь принцип их действия на месте оперативно сложно разгадать. В соответствии с характером взрывоопасного предмета специалисты взрывотехнической службы принимают решение о его уничтожении или обезвреживании. Поэтому, к сожалению, аграриям порой приходится долго ждать, теряя драгоценное время. Но все понимают, что работа сапера особая, связанная с немалым риском. Недостаток мастерства, спешка, пренебрежение правилами разминирования приводят к тяжелым последствиям. Одно неосторожное движение – и можно никогда не узнать о своей ошибке. Поэтому саперы не торопятся и тщательно контролируют каждое свое действие.

Но даже после обследования территории саперами **нельзя быть уверенными полностью, что все опасные предметы были обнаружены**. Есть риск встретить их в лесополосе, на пастбище, в балках и на других участках, где разворачивается или передвигается техника, осуществляется загрузка семян или другие работы. Поэтому **механизаторам и другим работникам следует быть очень осторожными**.

Анализ расследований несчастных случаев, связанных со взрывными устройствами, показывает, что **одной из основных причин является грубое нарушение элементарных правил безопасности**. Поэтому необходимо обязательно помнить **главное правило** – обезвредить взрывное устройство или локализовать взрыв могут только подготовленные специалисты после отвода людей из опасной зоны.

Сергей Колесник, сапер
Фото из интернета

Химическое оружие. Как защититься

Инна Ильницкая,
методист областного
методического
кабинета НМЦ ЦЗ
и БЖД Закарпатской
области

Во время войны на территории Украины нужно быть готовым к использованию российским агрессором различных видов оружия, в том числе и химического.

Химическое оружие – это ядовитое вещество, используемое для причинения умышленной смерти или вреда из-за своих токсичных свойств.

Химическое оружие доставляют с помощью ракет (крылатых или баллистических), артиллерийских снарядов. Звук их взрыва слабее обычного, потому что они созданы не для разрушения, а для распространения химического яда. Характер взрывов может подсказать, что что-то не так.

Еще один важный признак – распространение, например, зарина, сопровождающееся массовой гибелью мелких животных, птиц, насекомых. Они погибают первыми из-за небольшой массы тела.

Что делать при химической атаке?

Плотно закройте окна и двери, вентиляционные отверстия.

Щели в окнах заклейте скотчем.

Включите радиоприемник или телевизор для дальнейших инструкций.

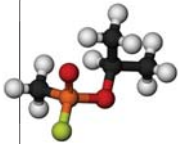

Предупредите близких об опасности и возможной эвакуации.

Выключите электроприборы, перекройте газ и воду.

ЗАРИН

Зарин – это созданный человеком боевой химический агент, нервно-паралитическое вещество. Это прозрачная жидкость, в чистом виде не имеющая запаха и вкуса.

Зарин может превращаться в пар (газ) и распространяться в окружающую среду. Яд препятствует надлежащей работе ацетилхолинэстеразы (*Acetylcholinesterase* (*Cartwright blood group*) – белка, кодируемого геном AСHE, расположенным у человека на длинном плече 7-й хромосомы. В зависимости от тяжести блокады этого фермента выделяют разные степени отравления зарин: легкую, среднюю и тяжелую.

Симптомы отравления зависят от полученной дозы зарина, скорость действия – от того, как это вещество попало в организм.

Быстрее всего зарин действует при вдыхании паров, тогда симптомы развиваются от секунды до минуты – и наступает смерть. Медленнее, если он попал в организм, например, с отравленной водой или когда ядовитое вещество попадает на кожу. Но это тоже очень опасно.

СИМПТОМЫ ОТРАВЛЕНИЯ ЗАРИНОМ:

- двоение в глазах, боль при движении глазных яблок, слезоточивость;
- повышенная потливость;
- тахикардия, которая сменяется брадикардией;
- повышенное АД;
- тошнота, рвота и/или абдоминальная боль;
- слабость, головные боли;
- бронхоспазм (напоминает приступ бронхиальной астмы);
- при тяжелой форме поражения – судороги и паралич (паралич дыхательных мышц быстро приводит к смерти).

КАК ЗАЩИТИТЬСЯ?

1. Если снаряд с заринном разорвался возле дома, немедленно закройте окна, двери, все вентиляционные отверстия. Не пользуйтесь кондиционером.
2. Не выходите на улицу сразу после химической атаки: срок действия большинства ядов достигает часа. Нужно дождаться сообщения, что химическая угроза миновала, узнать о путях безопасной эвакуации.
3. Если взрыв застал вас на улице, немедленно покиньте это место, двигаясь против ветра. Передвигаться нужно быстро, но не бежать, чтобы не ускорить дыхание. Желательно спрятаться в ближайшем помещении, хотя бы в автомобиле.
4. Как можно быстрее снимите одежду. Зарин на одежде улетучивается и представляет опасность. Одежду не стоит снимать через голову, лучше разрезать.
5. После этого нужно промыть все участки кожи, которые контактировали с ядом, большим количеством воды, лучше с мылом.
6. Глаза также следует тщательно промыть водой (в течение не менее 10 минут).
7. Не касайтесь поверхностей, которые могут быть заражены заринном.
8. **Антидоты зарина – Диазепам, Атропин.**
9. Также следует использовать водные растворы аммиака, щелочей, пероксида водорода, раствор гидроксиламина в слабощелочной среде для обеззараживания поверхностей, помещений, предметов и одежды.
10. Волосы и ногти, зараженные заринном, следует состричь. Так вы уменьшите проявление симптомов.

ИПРИТ

Серный иприт представляет собой разновидность химического оружия кожно-нарывного действия. Во время Первой мировой войны его широко использовали для химических атак. Иприт может быть в газообразном, жидком и твердом состоянии, имеет характерный запах горчицы или чеснока. Ветер может разносить иприт на очень большие расстояния, он может находиться в окружающей среде 1–2 дня, а при низкой температуре воздуха даже в течение недель или месяцев. Отравление ипритом может иметь кумулятивный эффект.

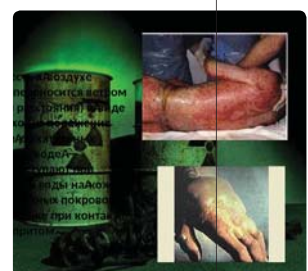
СИМПТОМЫ ОТРАВЛЕНИЯ ИПРИТОМ:

- Кожа:** покраснение и зуд, которые могут смениться со временем желтыми пузырями.
- Глаза:** раздражение, боль, отек и слезотечение, светочувствительность, при тяжелом поражении – сильная боль или слепота, продолжающаяся до 10 дней.

- Дыхательные пути:** насморк, чихание, охриплость голоса, одышка и кашель.
- Пищеварительный тракт:** боль в животе, диарея, лихорадка, тошнота и рвота.
- Костный мозг:** замедление гемопоэза (панцитопения).

КАК ЗАЩИТИТЬСЯ?

1. Покиньте загрязненное место. Если выброс иприта застал вас на улице, поднимитесь на наивысшую точку – иприт тяжелее воздуха и будет оседать.
2. Снимите загрязненную одежду.
3. Как можно быстрее промойте глаза и пораженные участки кожи большим количеством воды, можно использовать 0,2–0,3%-ный раствор хлорамина.
4. Глаза можно защитить темными или защитными очками.
5. При попадании иприта в пищеварительный тракт не вызывайте рвоту.
6. Обратитесь за медицинской помощью.

БЕЗОПАСНОСТЬ начинается с «ГОЛОВЫ»

Дмитрий Яценко,
инженер
по охране труда

Будут ли управлять безопасностью работодатели, если в органах власти страны об этих вопросах даже не вспоминают.

Пожалуй, всем известно, что государственная политика в сфере охраны труда должна быть направлена на создание надлежащих, безопасных и здоровых условий труда, предотвращение несчастных случаев и профессиональных заболеваний. Так же и функция государства в соответствии с Кодексом гражданской защиты Украины – это защита населения, территорий, окружающей природной среды и имущества от чрезвычайных ситуаций путем предотвращения таких ситуаций, ликвидации их последствий и оказания помощи потерпевшим в мирное время и особый период.

Довольно много предприятий, независимо от форм собственности, в своих уставах или положениях прописывают задачи по решению вопросов по ОТ, гражданской защите и, в частности, пожарной безопасности.

Положения о министерствах, других центральных органах исполнительной власти утверждает Кабинет Министров Украины (п. 3 ст. 3 раздела I Закона Украины «О центральных органах исполнительной власти»).

А должны ли центральные органы исполнительной власти (далее – **ЦОИВ**) отражать в своих положениях функции по охране труда, гражданской защите, техногенной и пожарной безопасности?! Например, упомянутые **функции указываются в положениях о:**

- Министерстве внутренних дел Украины (постановление КМУ от 28.10.2015 № 878);
- Государственной службе Украины по чрезвычайным ситуациям (постановление КМУ от 16.12.2015 № 1052);
- Национальной службе здоровья Украины (постановление КМУ от 27.12.2017 № 1101);
- Государственном космическом агентстве Украины (постановление КМУ от 14.05.2015 № 281);
- Национальной полиции (постановление КМУ от 28.10.2015 № 877).

В то же время **в положениях других ЦОИВ отсутствует даже упоминание об охране труда, граждан-**

ской защите, техногенной или пожарной безопасности. Несмотря на то, что **согласно ст. 33 Закона Украины «Об охране труда» министерства и другие ЦОИВ:**

- проводят единую научно-техническую политику в сфере охраны труда;
- разрабатывают и реализуют отраслевые программы улучшения состояния безопасности, гигиены труда и производственной среды с участием профсоюзов;
- осуществляют методическое руководство деятельностью предприятий отрасли по охране труда;
- заключают с соответствующими отраслевыми профсоюзами соглашения по вопросам улучшения условий и безопасности труда;
- участвуют в разработке и пересмотре нормативно-правовых актов по охране труда;
- организуют обучение и проверку знаний по вопросам охраны труда;
- создают в случае необходимости аварийно-спасательные службы, осуществляют руководство их деятельностью, обеспечивают выполнение других требований законодательства, регулирующего отношения в сфере спасательного дела;
- осуществляют ведомственный контроль за состоянием охраны труда на предприятиях отрасли.

Для координации, совершенствования работы по охране труда и контроля за этой работой министерства и другие ЦОИВ создают в рамках предельной численности структурные подразделения по охране труда или возлагают реализацию полномочий по охране труда на один из существующих структурных подразделений или отдельных должностных лиц соответствующих органов.

Функционал ЦОИВ по гражданской защите должен быть выписан в соответствии со **статьей 18 Кодекса гражданской защиты Украины.** Так, **в полномочия ЦОИВ в сфере гражданской защиты входят:**

- 1) обеспечение гражданской защиты в сфере общественной жизни, в которой реализуется государственная политика соответствующим органом исполнительной власти;

2) осуществление мер по защите населения и территорий при чрезвычайных ситуациях;

3) обеспечение выполнения задач гражданской защиты созданными ими функциональными подсистемами;

4) разработка и обеспечение реализации отраслевых программ и планов мероприятий по вопросам гражданской защиты, в том числе направленных на защиту населения и территорий от чрезвычайных ситуаций и предотвращения их возникновения, техногенной и пожарной безопасности;

5) разработка и осуществление мероприятий, направленных на обеспечение устойчивого функционирования национальной экономики в особый период, в частности субъектов хозяйствования, относящихся к сфере управления центральных органов исполнительной власти;

6) обеспечение реализации требований техногенной безопасности на потенциально опасных объектах, объектах повышенной опасности и других субъектах хозяйствования, относящихся к сфере их управления, которые могут создать угрозу возникновения аварии;

7) руководство созданными ими аварийно-спасательными службами, субъектами хозяйствования, основная деятельность которых направлена или может направляться на выполнение задач по предупреждению и ликвидации последствий чрезвычайных ситуаций, специализированными службами гражданской защиты, обеспечения их деятельности и осуществления контроля за готовностью к действиям по назначению;

8) обеспечение выполнения аварийно-спасательных и других неотложных работ, мероприятий и работ по ликвидации последствий чрезвычайных ситуаций;

9) определение по согласованию с ЦОИВ, обеспечивающим формирование и реализующим государственную политику в сфере гражданской защиты, местными государственными администрациями и органами местного самоуправления общей необходимости в защитных сооружениях гражданской защиты для субъектов хозяйствования, относящихся к сфере их управления;

10) организация проведения мероприятий по созданию, содержанию и использованию фонда защитных сооружений гражданской защиты субъектов хозяйствования, относящихся к сфере их управления;

11) организация учета фонда защитных сооружений гражданской защиты субъектов хозяйствования, относящихся к сфере их управления, и защитных сооружений гражданской защиты государственной собственности, находящихся на балансе субъектов хозяйствования частной формы собственности;

12) организация проведения технической инвентаризации фонда защитных сооружений гражданской защиты субъектов хозяйствования, принадлежащих к сфере их управления;

13) исключение по согласованию с ЦОИВ, обеспечивающим формирование и реализующим государственную политику в сфере гражданской защиты, хранилищ и противорадиационных укрытий из фонда защитных сооружений гражданской защиты;

14) отнесение субъектов хозяйствования, относящихся к сфере их управления, к категориям гражданской защиты

в соответствии с основными показателями и утверждение их перечня;

15) организация создания автоматизированных систем раннего выявления угрозы возникновения чрезвычайных ситуаций и оповещение населения в случае их возникновения на объектах повышенной опасности, относящихся к сфере их управления;

16) осуществление методического руководства субъектами хозяйствования, относящимися к сфере их управления, по выполнению ими требований техногенной и пожарной безопасности, а также контроля за выполнением указанных требований;

17) создание и использование материальных резервов для предупреждения и ликвидации последствий чрезвычайных ситуаций;

18) обеспечение обучения по вопросам гражданской защиты, техногенной и пожарной безопасности должностных лиц министерств и других ЦОИВ, а также субъектов хозяйствования, принадлежащих к сфере их управления;

Рис. Ю. Судака

19) разработка и осуществление комплекса мероприятий, направленных на улучшение пожарной безопасности субъектов хозяйствования, принадлежащих к сфере их управления;

20) создание и ведение Государственного реестра потенциально опасных объектов;

21) осуществление иных полномочий в сфере гражданской защиты, предусмотренных настоящим Кодексом и другими законодательными актами.

Организация мероприятий гражданской защиты в функциональных подсистемах и техногенной и пожарной безопасности в сфере общественной жизни, в которой министерство или иной ЦОИВ реализует государственную политику, осуществляется подразделениями по вопросам гражданской защиты, создаваемыми такими ЦОИВ в составе своих аппаратов.

В ЦОИВ, которые не создают функциональные подсистемы, назначаются работники по вопросам гражданской защиты, техногенной и пожарной безопасности.

Основные функции по вопросам гражданской защиты, которые входят в компетенцию соответствующего ЦОИВ, определяются в положении об этом органе.

Таким образом, задачи по охране труда, а также задачи гражданской защиты, техногенной и пожарной безопасности должны указываться в положении каждого ЦОИВ.

Цель обучения –
научиться обходиться без учителей.
Элберт Хаббард

Сергей Колесник,
собкор

УЧИТЬСЯ САМОМУ, ЧТОБЫ УЧИТЬ ДРУГИХ

Известное выражение «рыба гниет с головы» можно применить и в охране труда. Если руководители и специалисты не получили необходимых знаний по вопросам ОТ, не создают на предприятии атмосферу культуры безопасности, не информируют работников о правилах безопасного выполнения работ и о производственных рисках на рабочих местах, следовательно, система управления охраной труда «гниет с головы» и обязательно будет давать сбой.

Опытный специалист по ОТ **Татьяна Потапенко** – постоянный автор нашего журнала. Эксперт уже не раз делилась своим опытом по организации обучения по вопросам ОТ и проведению инструктажей на предприятии. В конце 2020 г. Татьяна Валентиновна возглавила трудовую охранную работу в г. Николаеве, в подразделении новообразованного предприятия ООО «Инвестиционная группа «АРХИ-БУД»(г. Киев). Она с удовольствием рассказала, как были организованы обучение и проверка знаний по вопросам ОТ, в том числе должностных лиц.

✓ ТРЕБОВАНИЯ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА

Порядок проведения обучения и проверки знаний по ОТ определяет *Типовое положение о порядке проведения обучения и проверки знаний по вопросам охраны труда (НПАОП 0.00-4.12-05)*, утвержденное приказом Госнадзорхрантруда от 26.01.2005 № 15 (далее – *Типовое положение*).

Перечень должностей должностных лиц, которые проходят обучение и проверку знаний по охране труда, определяет приложение 3 к п. 5.1

к Типовому положению. Каждое должностное лицо из этого перечня должно проходить обучение по вопросам ОТ перед принятием на работу и регулярно в течение дальнейшей трудовой деятельности (раз в три года).

Для облегчения поиска работодателями материалов для ознакомления должностных лиц со сферой охраны труда разработаны *типовые тематический план и программа обучения* (приложение 4 к п. 5.1 Типового положения).

Тематический план включает: нормативные и производственные требования по ОТ; санитарные и гигиенические условия труда; нормы по управлению пожарной безопасностью и электробезопасностью; порядок оказания медицинской помощи потерпевшим в случае наступления аварий на производстве и т. п.

Заместитель генерального директора по охране труда предприятия Наталья Павлючук и Татьяна Потапенко прежде всего сосредоточили внимание на **приоритетности вопросов ОТ для руководителей**

высшего звена, в частности, первого лица на предприятии. Руководитель предприятия должен понимать, что обучение работников, в том числе и по ОТ, позволяет:

- более успешно решать проблемы, связанные с новыми направлениями деятельности;
- поддерживать надлежащий уровень конкурентоспособности (повышение качества и производительности труда персонала, сокращение затрат и снижение себестоимости продукции);
- снизить уровень травматизма и профзаболеваний;
- усилить уважение персонала к своему предприятию, предотвратить текучесть кадров;
- повысить способность персонала адаптироваться к постоянно изменяющимся социально-экономическим условиям и требованиям в сфере ОТ.

Таким образом предприятие повышает ценность человеческих ресурсов, находящихся в его распоряжении. Обучение помогает **поддерживать и распространять среди сотрудников основные ценности и приоритеты культуры безопасности, пропагандировать новые подходы и нормы поведения для поддержания организационной стратегии бизнеса.**

Для должностных лиц польза от обучения по ОТ очевидна – это возрастание удовлетворенности от своей работы и самоуважения, повышение квалификации, компетентности, расширение карьерных перспектив.

✓ ОБУЧЕНИЮ РУКОВОДИТЕЛЕЙ – ОСОБОЕ ВНИМАНИЕ

Основным видом деятельности ООО «ИГ «АРХИ-БУД» является **организация строительных, ремонтных и монтажных работ**. Поэтому для проведения обучения по вопросам ОТ Наталия Павлючук совместно с членами выбранной комиссии предприятия по проверке знаний по ОТ провели **мониторинг учебных центров, комбинатов и ЭТЦ**, предоставляющих услуги по обучению по ОТ и имеющих соответствующую лицензию. Целью было ознакомление с программами обучения, материально-технической базой учебных центров, отзывами относительно качества обучения и, разумеется, его стоимости.

Как показал мониторинг, большинство учебных заведений проводят обучение и проверку знаний по ОТ по общим программам. Только в отдельных заведениях обучение может осуществляться по программе обучения для руководителей, специалистов и работников строительной отрасли. Также выяснилось, что **в большинстве программ учебных центров не предусмотрены специальные разделы, посвященные культуре безопасности труда**. Но ведь без понимания этих вопросов невозможно сформировать соответствующее отношение руководителей к организации ОТ на предприятии и достичь высокой эффективности СУОТ.

Некоторые учебные центры предлагали проведение обучения и проверку знаний дистанционно. Среди специализированных учебных заведений были даже такие, которые за умеренную плату практически без проведения обучения предлагали выдать необходимые свидетельства и протоколы проверки знаний, чем, к сожалению, иногда пользуются недальновидные работодатели.

Поэтому среди организаций, предлагающих услуги по обучению должностных лиц требованиям ОТ, был выбран учебный центр, в котором разработана программа обучения руководителей именно строительной отрасли, освещающая вопросы культуры безопасности труда.

Обучение остальных должностных лиц было организовано на предприятии. При разработке программ обучения было выделено **три направления основных задач**: стратегические, исследовательские и организационные.

Стратегические задачи предусматривали ответы на вопросы:

- ✓ чего предприятие стремится достичь в ближайшей и дальнейшей перспективах в сфере ОТ?
- ✓ каким требованиям для успешного достижения этой цели должна отвечать квалификация работников?
- ✓ каких знаний, умений и навыков не хватает работникам?
- ✓ что следует сделать для приведения в соответствие уровня знаний должностных лиц с задачами, которые им придется выполнять?

Специалисты отдела охраны труда предоставляют методические рекомендации руководителям подразделений

Исследовательские задачи – это сбор информации до, во время и после обучения, ее анализ и обобщение полученных результатов. Это задачи, которые ставятся при **разработке структуры и содержания программы обучения**. Обучение для руководителей помогает ознакомить их с новыми подходами к решению управленческих задач, сформировать такие установки и такую систему приоритетов по решению вопросов ОТ, которые будут максимально способствовать повышению эффективности работы как отдельных сотрудников, так и всего предприятия и его подразделений.

Исследовательские задачи ставились как на стадии подготовки программы, так и при оценке эффективности обучения. Чтобы определить, насколько полезна программа, был проведен **опрос и специальное тестирование слушателей**.

К **организационным задачам** относятся:

- ✓ назначение ответственных за проведение обучения;
- ✓ подготовка соответствующих приказов и предписаний, комплектование учебных групп и контроль посещаемости;
- ✓ подбор преподавателей, подготовка помещений, в которых будет проходить обучение;
- ✓ решение вопросов технического оснащения и пр.

Для проведения обучения в подразделении был создан кабинет ОТ, оборудованный компьютерной техникой, укомплектованный плакатами, образцами СИЗ и другими учебными средствами. Организация обучения и проверки знаний по ОТ приказом руководителя поручена службе ОТ. Специалисты службы ОТ на основании Типового положения, с учетом специфики предприятия разработали и утвердили надлежащим образом **Положение об обучении по вопросам охраны труда** (далее – **Положение**), составили план-график обучения.

Рис. Ю. Судака

✓ РЕШАЮЩЕЕ ВЛИЯНИЕ НА РЕЗУЛЬТАТЫ ТРУДА

Руководитель работ – это лицо, которое отвечает за выполнение мер безопасности, использование необходимых средств защиты, инструментов и приспособлений, организацию и безопасное выполнение работ, а также должно предусмотреть опасности при выполнении производственного задания. Поэтому в программе обучения должностных лиц в первую очередь учтено, что речь идет об **обучении людей, имеющих образование, опыт работы, в частности на руководящей должности.** Это преимущественно лица с определенным кругом профессиональных знаний, умений и навыков в сфере ОТ, лидеры с высоким уровнем независимости и ответственности не только за собственные действия, но и за действия своих подчиненных, склонные к принятию самостоятельных решений. Наконец, это практики, часто достаточно успешные руководители, имеющие немалый профессиональный опыт.

Обучение имело целью прежде всего показать **пути улучшения работы, повышения ее эффективности.** Также внимание должностных лиц сосредоточено на том, что **служба ОТ всегда предоставляет методическую информацию и выполняет контроль состояния ОТ на предприятии.**

Процесс обучения осуществлялся традиционным методом использования аудиовизуальных и компьютерных учебно-контрольных систем. С должностными лицами **проводились семинары, тренинги, коллективный разбор практических ситуаций.**

Начальник РМЦ перед началом работ проводит проверку знаний по безопасной организации работ

Для чтения лекций и предоставления консультаций привлекались опытные специалисты из ООО «ИГ «АРХИ-БУД» и других предприятий г. Николаева. По окончании обучения комиссия предприятия по проверке знаний по вопросам ОТ провела проверку знаний НПАОП, соблюдение которых входит в функциональные обязанности слушателей.

В состав комиссии вошли технический директор, руководитель службы ОТ и другие ИТР по направлениям. Форма проверки – экзамен в виде устного опроса. Список вопросов в экзаменационных билетах составлен членами комиссии и утвержден руководителем предприятия. Протокол заседания комиссии по проверке знаний по ОТ оформлен в соответствии с формой, приведенной в приложении 1 к п. 3.13 Типового положения.

Согласно Типовому положению, повторное обучение и проверка знаний по вопросам ОТ будут осуществлены через три года. Однако в соответствии с Положением **основаниями для проведения внеочередного обучения должностных лиц является:**

- смена должности;
- расширение круга трудовых обязанностей и полномочий;
- перевод на другую работу, требующую особой квалификации;

- необходимость информирования об изменениях, внесенных в НПАОП, или об изменениях в производственном процессе предприятия.

Также **в случае наступления несчастного случая на предприятии или профессионального заболевания должностные лица, которые признаны виновными в его наступлении, обязаны пройти внеочередную проверку знаний по ОТ** в течение месяца после окончания расследования инцидента.

«Обучение руководящего состава предприятия является очень важным. Работа руководителя оказывает решающее влияние на результаты труда его подчиненных. Только он решает комплексные задачи ОТ, которые должны обеспечить приоритет жизни и здоровья работников», – убеждена Татьяна Потапенко.

Фото предоставлены автором

Важность безопасности **растет**

Александр Фандеев,
спецкор

На фоне войны, бомбардировок, ожесточенных боев, многочисленных жертв, смертей и страданий этот маленький эпизод из жизни города, еще не тронутого рашистскими ракетами и снарядами, может показаться второстепенным и незначительным. Но разве вопросы безопасности и здоровья людей не приобретают еще больший вес в период военных действий и тяжелых испытаний?

Журнал неоднократно освещал тему **безопасности при выполнении работ в замкнутых пространствах (колодцах и др.)** К сожалению, нарушение правил выполнения работ повышенной опасности приводит к травмированию не только самих работников, но и людей, к таким работам непричастным. Которые просто оказались не в то время не в том месте.

Эта история произошла 3 марта этого года с 82-летней женщиной, жительницей г. Ладыжина Винницкой области.

Людмила Ивановна шла по тротуару в центре города. На своем пути увидела нескольких мужчин в спецодежде. Они стояли у открытого канализационного колодца, в котором работал их коллега, курили и разговаривали.

Зона работ не была ни оградена, ни обозначена как опасная для прохожих.

Женщина прошла мимо ремонтников и споткнулась о провод, который работники КП «Ладыжинский комбинат коммунальных предприятий» протянули в колодец через тротуар. Она упала лицом на асфальт, ударилась головой, разбила нос, колени, пальцы рук. Ее лицо заливала кровь. Коммунальщики же всего лишь помогли женщине подняться. Кто-то из прохожих дал ей чистую медицинскую маску, чтобы остановить кровь, и посоветовал зайти в расположенную рядом аптеку. Там ей оказали домедицинскую помощь.

«Слава Богу, обошлось без серьезных травм, – рассказала Людмила Ивановна. – Только ушибы, синяк под глазом, содранная кожа на носу и коленях. После падения и удара об асфальт очень болела голова. В больницу не ходила, думаю, сейчас у врачей есть дела поважнее. Мужчинам у колодца ничего не успела сказать, кроме: «Что же вы так, ребята!». А когда шла из аптеки домой, их там уже не было.»

В живописный городок на берегу Южного Буга пока не долетают рашистские ракеты и авиабомбы. Здесь еще не встречали и не угощали «освободитель» «бандеровскими смузи». Только надрывно звучат сирены и изредка над крышами домов пролетают истребители. Город живет почти привычной жизнью,

если не считать тревожность в глазах жителей, опустевшие полки магазинов, темные и безлюдные в ночное время улицы и другие приметы войны.

Мы знаем, как отважно и героически трудятся сейчас работники коммунальных служб городов и сел, инфраструктуру которых планомерно уничтожают оккупанты. Как, рискуя жизнью, восстанавливают коммуникации, чтобы в домах украинцев были газ, вода и электроэнергия. Ценим работу коммунальщиков, поддерживающих все системы жизнеобеспечения в удаленных от линий столкновения с коварным врагом населенных пунктах. Однако **война – не повод игнорировать элементарные правила безопасности, приводящие к ничем не оправданным травмам.**

Кстати, история эта получила продолжение. Автор сделал несколько фото колодца и места, на котором произошел инцидент. Это не осталось без внимания бдительных жителей города. Минут через десять уже знакомился с двумя ребятами из местного отделения полиции. Проверили паспорт, выяснили, кто, откуда, где работают, поинтересовались, кто может подтвердить личность. Наиболее убедительным аргументом стало удостоверение об аккредитации в ВРУ. В заключение обменялись телефонами.

Благодарен и бдительным гражданам, и полиции. А вот коммунальщиков и всех остальных работников, которые в это тяжелое для страны время обеспечивают крепкие тылы, очень просим **не забывать о соблюдении правил безопасности и здоровья на рабочих местах!**

Фото автора

Социальная психология РИСКА

Сергей Чеберячко,
профессор кафедры
охраны труда
и гражданской
безопасности

Елена Яворская,
канд. техн. наук,
доцент, профессор
кафедры охраны труда
и гражданской
безопасности

НТУ «Днепровская политехника»

Традиционные подходы к оценке рисков, основанные на цифровом измерении (риск – это произведение вероятности и тяжести последствий) – уже вчерашний день. Современные компании оценивают риски, учитывая не только производственные, но и социальные и психологические факторы в компании. Доктор медицинских наук Роберт Лонг из Австралии обосновал такой подход.

На первый взгляд, безопасность труда линейно взаимосвязана с профессиональным риском, который следует уменьшать до приемлемого уровня. В нормативных документах отмечено, что *профессиональный риск – это величина вероятности нарушения (повреждения) здоровья с учетом тяжести последствий вследствие неблагоприятного влияния факторов производственной среды и трудового процесса.*

На первый взгляд, все понятно. Однако посмотрите внимательнее на безопасность труда – вы удивитесь, как много в ней субъективного. Вот несколько вопросов, постоянно требующих ответа: «Кто может проводить оценку рисков?», «Кто решает, какой метод использовать?», «Кто определяет соответствие оценки риска реалиям?», «Какой уровень профессионального риска приемлем?».

Реальность состоит в том, что когда группа людей начинает оценивать риски, они дискутируют друг с другом, основываясь на определенных предположениях и собственном мировоззрении и ограничениях. На этот процесс оказывает значительное влияние и то, что происходит вокруг нас. Поэтому *оценка профессионального риска с помощью только линейных концептуальных моделей*, не учитывающих взаимодействие между людьми, ошибочность суждений, когнитивных предубеждений, фундаментальных ошибок атрибуции и других как психологических, так и социальных эффектов, *не позволит получить истинные значения*, которые действительно будут способствовать повышению уровня безопасности.

ОРГАНИЗАЦИОННАЯ КУЛЬТУРА ФОРМИРУЕТ СОЦИАЛЬНОЕ ПОВЕДЕНИЕ

Изложенную проблематику основательно изучает доктор медицинских наук по социальной психологии Роберт Лонг (*Dr Robert Long*), работающий в Национальном австралийском католическом университете (Сидней, Австралия). Он также является директором компании *Human Dymensions*, специализирующейся на услугах развития организационной культуры компаний.

В 2003 г. ученый основал новое научное направление под названием «Социальная психология риска» (*Social Psychology of Risk – SPoR*). Эта наука сосредоточена на выявлении взаимосвязей между социальными механизмами взаимоотношений и принятием решений, формированием суждений, мировоззрения. В частности, в сфере безопасности SPoR пытается определить, **как сами работники оценивают профессиональный риск**, учитывая их опыт, а также то, что они порой не придерживаются инструкций и не выполняют правила. Это наука о **влиянии организационной культуры на безопасность с учетом человеческих ошибок, смертности и субъективности**.

Основная идея, на которой основывается SPoR, – **познание организационной культуры в компании, формирующей социальное поведение человека, через эвристику** (науку, изучающую творческую деятельность, методы, используемые в открытии нового и в обучении) и **семиотику** (науку, изучающую знаки и знаковые процессы). Организационную культуру психолог представляет в виде облака (рис. 1), содержащего общий/индивидуальный язык/знания, приемлемые технические решения, общие ценности, взгляды, явные/неявные символы, общий опыт, социальные обычаи и социальные нормы, «карты смыслов», делающие общественную жизнь понятной для ее членов.

Как отмечает Р. Лонг, главное свойство облака – его мобильность и непостоянство, то есть оно может двигаться в соответствии с погодными условиями, тенденциями, давлением. Как и любое облако, **организационная культура формируется из небольших частиц – совокупности определенных установок, аспектов,**

символов, артефактов, что делает ее цельной. Поэтому в компании она охватывает все важные вопросы, связанные с риском, обучением, бизнесом, управлением людьми, климатом, внутренней интеграцией, внешней дифференциацией, органическими и механистическими процессами.

Важно отметить, что поведение, лидерство и процедуры не относятся к организационной культуре. То же касается и собранных данных о травмах или ошибках, не считающихся информацией, связанной с культурой.

Наибольший интерес SPoR касается ценностей в компании, которые, по мнению ученого, оказывают значительное влияние как на оценку профессиональных рисков, так и на стратегию развития предприятия. Именно они создают систему обязательств и компромиссов, что позволяет избежать напряженности между механистическими и организационными процессами, обслуживанием и интеграцией, позиционированием и дифференциацией, а также адекватно реагировать на внутренние и внешние угрозы.

Кроме того, **ценности влияют и на формирование организационной культуры** – демократической или адхократической, бюрократической или авторитарической. Их понимание также открывает природу принятия управленческих решений, они отражаются в выборе инструментов для оценки профессиональных рисков.

Конечно, перечисленные аспекты – это лишь определенная часть воздействий, находящихся на поверхности. Для более глубокого анализа необходимы наблюдения за социально-психологическими явлениями, происходящими в компании: отношениями, связями, убеждениями, политикой, деятельностью и взаимосвязями групп.

Рис. 1. Представление культуры Роберта Лонга в виде облака

ВЫБОР МЕЖДУНАРОДНЫХ И КОНТРОЛЬНЫХ МЕР

Для выбора приемлемых предохранительных и контрольных мер Р. Лонг предлагает воспользоваться **матрицей рисков, которая накладывается на пять организационных культурных этапов развития предприятия**, соответствующих модели зрелости, предложенной Патриком Хадсоном (рис. 2). Название каждой ступени – это уровень мер, доступных для восприятия работниками в соответствии с развитием организационной культуры и культуры безопасности.

ПЕРВЫЙ УРОВЕНЬ (красный)

Производственный уровень, на котором основное внимание специалистов сосредоточено на реализации выполнения норм законодательства путем инженерного и административного контроля. В то же время оценка риска и выбор мер предосторожности происходит с использованием широко применяемых методов оценки рисков (например, метод «галстук-бабочка», «5 шагов», risk score и др., а предохранительные меры определяются по линейной иерархии). То есть внимание уделяется только опасностям, которые присущи производственному процессу, рабочим местам, технологическим операциям, оборудованию и т. д.

Выход за пределы красных ступеней является **фокусом социально-психологического подхода** к оценке риска, что предполагает учет психологической реакции человека на существующие опасности, различные психологические установки и эффекты, влияющие на оценку риска, а также социальных взаимосвязей. Для этого Р. Лонг предлагает **исследовать культурное бессознательное**, что как раз и формирует взаимоотношения как по горизонтальным, так и по вертикальным связям. Это позволяет ближе подойти к пониманию природы выполнения

Человеческие измерения

Открытые вопросы iCUE

Разговор

- Акцент
- Ключевые вопросы
- Поведение

Слушание

- Активное
- Вдумчивое
- С пониманием

Наблюдение

Слушай, думай, отвечай

- ✓ Можете ли вы проинструктировать меня?
- ✓ Можете ли вы рассказать мне об этом?
- ✓ Какие процессы будут в дальнейшем?
- ✓ Как вы собираетесь закончить?
- ✓ Каков план действий?
- ✓ Каковы этапы работы?
- ✓ Можете ли вы объяснить, зачем все это?
- ✓ Расскажите о ваших отношениях с другими
- ✓ Можете ли вы привести примеры того, что прошло хорошо, а что нет?
- ✓ Можете ли описать...?

Рис. 4. Схема исследования производственного пространства

Человеческие измерения

Карта iCue оценки рисков

Положительные аспекты производственного процесса

Отрицательные аспекты производственного процесса

Психологические факторы, влияющие на производственный процесс

Социальные факторы, влияющие на производственный процесс

Рис. 6. Карта iCue для наблюдений за личным и групповым пространством

производственных задач, поведения конкретного работника в группе и группового поведения (рис. 3).

Соответственно возникает необходимость в оценке навыков, стилей, вкусов, убеждений, обычаев, привычек через процессы наблюдения, слушания и разговора (рис. 4, 5), чтобы выявить положительные и отрицательные аспекты в рабочей сфере. А также сформировать представление о психологических и социальных факторах, доминирующих в производственном пространстве (рис. 6, 7).

Человеческие измерения. Беседа iCUE

1. НЕЗАЩИЩЕННОСТЬ И ЗАЩИТА

Что активно?

2. НЕЧУВСТВИТЕЛЕН К РИСКУ?

Гомеостаз, барьеры

3. ПЕРЕКРЕСТНАЯ ПРОВЕРКА

Вы что-то пропустили?
Какие существуют аномалии?

4. ВОСПРИЯТИЕ

Отвлеченность, неправильная направленность, изменение, турбулентность

5. ДЕЙСТВОВАТЬ СЛИШКОМ ПОСПЕШНО

Помните о скорости

6. ПЛАН СОБЫТИЯ

Обязательно отметить

7. ДОПУЩЕНИЕ

Непредсказуемость
Неопределенность

8. ОТСУТСТВИЕ ОБЩЕГО ПОНИМАНИЯ

Осмысление мнимых возможностей

9. ЗАВЫШЕННАЯ САМОУВЕРЕННОСТЬ

Потешьте сомнение

10. АВТОПИЛОТ

Повторение и привычка

Человеческие измерения
Помним о риске iCUE

1. ОТКРЫТЫЕ ВОПРОСЫ

Откройте историю

2. НЕ ПОДЛИВАЙТЕ МАСЛА В ОГОНЬ

Ищите поддержку

3. МОТИВАЦИЯ

Сбалансируйте положительные и отрицательные стороны

4. СОЗДАЙТЕ ВЫБОР

Уважайте автономию

5. СДЕЛАЙТЕ ЧЕТКИМИ КОМПРОМИССЫ

Пересмотрите, действительно ли они определены

6. РАБОТА В ОДИНОЧЕСТВЕ

Подумайте или установите контакт

7. НЕУМЕСТНЫЕ ВЫРАЖЕНИЯ

Например, «здравый смысл», «сделай», «выполни работу», «идиот»

8. ЧЕЛОВЕЧЕСКИЕ СУЖДЕНИЯ И РЕШЕНИЯ

Сознательные и бессознательные

9. РАБОЧАЯ СФЕРА, МЫШЛЕНИЕ И ГРУППОВОЕ МЫШЛЕНИЕ

Слои риска

10. ТЕЧЕНИЕ

Бурное или эвристическое

Рис. 5. Список вопросов для определения рисков

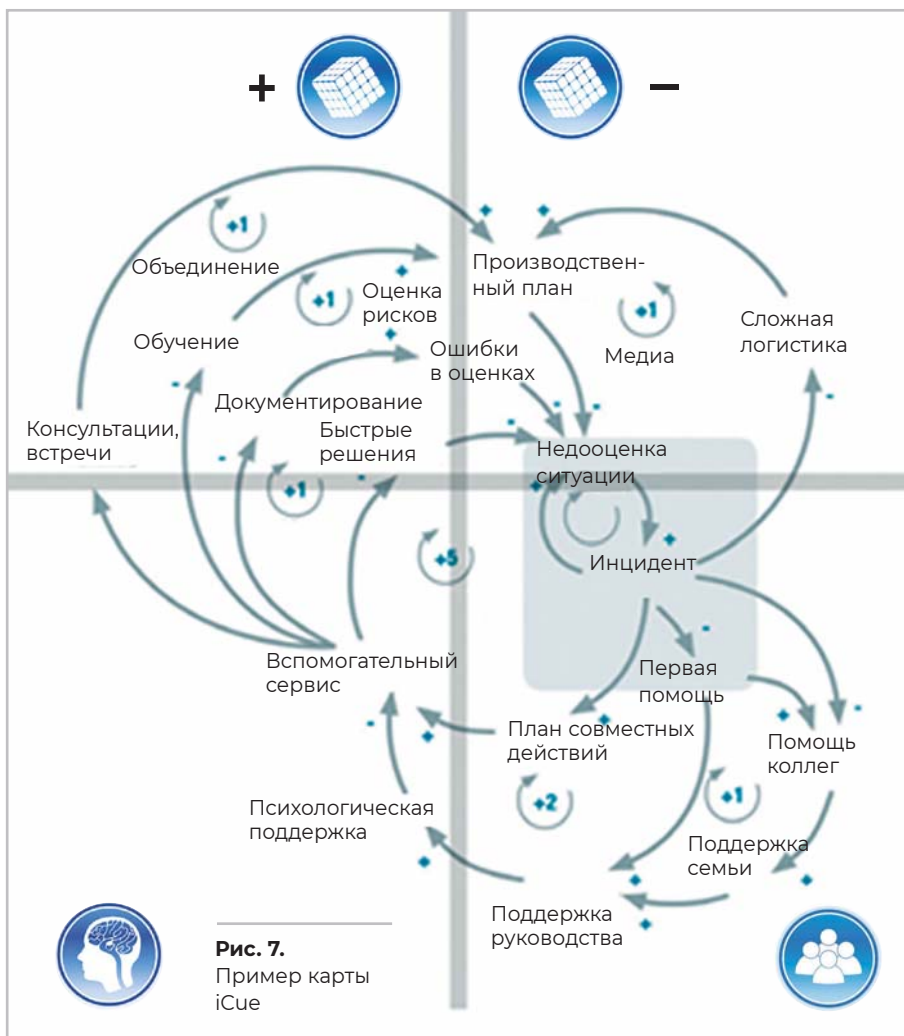

Рис. 7.
Пример карты iCue

ВТОРОЙ УРОВЕНЬ (синий)

На этом уровне Р. Лонг приводит **пять разных способов определения опасностей**:

- исследование историй несчастных случаев, описанных в материалах расследования;
- определение соответствия производственного процесса нормативным требованиям законодательных актов;
- опыт решения таких задач;
- лабораторный эксперимент и наблюдение за выполнением производственных задач;
- общение с работниками на рабочем месте, выслушивание их замечаний.

Важно **не сосредотачиваться на одном из пяти методов, а задействовать их все**. Особое внимание следует обратить на два последних, которые позволяют как уточнить определенные факторы, так и установить дополнительные взаимосвязи, факты, причины, которые не были учтены при первоначальной оценке.

ТРЕТИЙ УРОВЕНЬ (зеленый)

Этот подход нуждается в понимании того, как функционирует человеческий разум. Ученый выделяет три скорости: медленно-рациональный разум,

ускоренно-нерациональный разум и автоматический бессознательный разум. На этом строится взаимосвязь между мыслями, чувствами, поведением людей и реальным, мнимым и коллективным сознанием. Все эти факторы учитываются в процессе оценки опасностей.

Важно также уделить внимание интервьюированию путем открытых вопросов и диалога, прислушаться к мнению каждого работника, его предположениям. Необходимо исследовать: предубеждения, принципы, «якоря», двойные подходы, эмоциональные решения, сомнения, внутреннюю интеграцию и психологические цели, убеждения, взаимодействие, отношения, доверие, стереотипы, перебои, диссонанс, общие значения, правила игры, рисковое шарлатанство и т. д.

В результате **собранная информация помогает найти решение для устранения рисков**. Доктор Лонг считает, что открытые вопросы – лучший способ получения важной информации для сбора пазлов в единую картину. Однако некоторые вопросы могут создавать ощущение

диссонанса и тем самым обуславливать ложные оценки. Поэтому предложена **карта для проведения диалога** (рис. 8).

ВОЗМОЖНОСТИ ДЛЯ УМЕНЬШЕНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ РИСКОВ

На завершающем этапе выбираем **предохранительные и контрольные меры**. Но в отличие от нижних уровней, где применяется линейная модель, на инициативном и производительном уровнях возникает необходимость учитывать реакции работников на происходящие вокруг события, их восприятие ситуации как в производственном пространстве, так и в групповом, учитывая ценности, социальное обеспечение, отношение к безопасности и пр.

В связи с этим Р. Лонг предложил **новую модель для выбора контрольных мер** (рис. 9), в которой **нет иерархии предохранительных мер**, поскольку последняя не позволяет оценивать влияние рисков на все групповое или производственное пространство одновременно.

Также в иерархии невозможно учесть возникновение непреднамеренных побочных воздействий,

Это следует использовать в диалоге

Слушание

Активная ориентация, посещение, приостановка повестки дня

Знание своей аудитории

Уважение, связь, отношения

Установление понимания

Отражение, обратная связь, зеркало

Создание пространства

Настройтесь, найдите время, доверяйте

Помощь

Домашнее задание, исследование, содержание

Концентрация на людях

«Я понимаю», предвзятость

Открытые вопросы

Ищите последовательность, открывайте историю, переделывайте

Чистый язык

Зрительный контакт. Язык тела, траектория

Знание силы

Толерантность. Практикуйте присутствие, договаривайтесь

Эвристика

Учет мнений обеих сторон, компромиссы

Это не следует использовать в диалоге

Приказы

Контроль, «разжевывание»

Прерывание во время разговора

Определите приоритеты собственной повестки дня

Триангуляция

Сплетни, секреты

Занятость

Спешка, нетерпение, перенос

Блеф

Определение, атрибуция

Ошибки

Негативное закрепление, неразглашение

Обвинение

Эго, бинарные оппозиции

Скрытая повестка дня

«Наживка», наводящие вопросы

Микроуправление

Страх, полиция, вышестоящие органы управления

Непроизводительность

Техника, фиксация

Рис. 8. Карта для построения диалога

Рис. 9. Модель выбора контрольных мер по повышению безопасности работников

<p>Оценка профессиональных рисков,</p> <p>Обучение</p> <p>Помощь в подготовке к рейсу</p> <p>Система мониторинга</p> <p>Обслуживание автомобиля</p>	<p>Нарушение технологического процесса</p> <p>Отсутствие внутренних стандартов</p> <p>Конфликтные ситуации</p> <p>Мобинг</p> <p>Инклюзия</p> <p>Усталость водителей</p> <p>Стрессовые перегрузки</p> <p>Ухудшение психомоторных реакций</p>
<p>Профессиональный допуск</p> <p>Поддержка водителя</p> <p>Контроль условий труда</p> <p>Психологическая помощь</p>	<p>Поддержка</p> <p>Реальное участие руководителей в жизни коллектива</p> <p>Помощь работникам</p> <p>Мониторинг удовлетворенности</p>

Рис. 11. Карта определения сильных и слабых сторон производственного процесса перевозки груза с учетом психологических и социальных факторов

ПРИМЕР РАЗРАБОТКИ МЕРОПРИЯТИЙ
для улучшения процесса перевозки груза автомобильным транспортом на условном предприятии

Факторы	Сильные стороны	Вызовы	Угрозы	Предохранительные меры	Показатели
<p>Производственные факторы</p> 	<p>Проводится оценка профессиональных рисков водителя при транспортировке груза. Обеспечивается его обучение, помощь в подготовке к рейсу. Действует система мониторинга относительно санитарно-гигиенических, эргономических показателей. Поддержка и обслуживание автомобиля</p>	<p>Нарушение технологического процесса, невключение стандартов безопасности в профили работы водителей. Несвоевременная доставка груза к месту назначения из-за аварийных ситуаций, вызванных дорожными условиями, просчетами в маршруте, техническим состоянием</p>	<p>Жизнь и здоровье водителя, повреждение транспортного средства, потеря груза, повреждение дорожного полотна, увеличение расхода топлива</p>	<p>Разработать внутренние стандарты безопасности в соответствии с производственными задачами, предусмотреть контроль за транспортировкой грузов с помощью процедуры TripCheck и установленными системами предупреждения о выезде на встречную полосу</p>	<p>Количество выполненных процедур для поддержания системы предотвращения инцидента</p>
<p>Психологические факторы</p> 	<p>Контроль профессионального допуска водителя; контроль психофизиологического состояния водителя, психологическая поддержка во время рейса</p>	<p>Ошибки при управлении транспортным средством по причине накопления усталости водителей, стрессовой нагрузки из-за наличия повышенной опасности при перевозке груза, проявление страха, тревоги, сомнения, неуверенности, потеря концентрации внимания при управлении транспортным средством из-за ухудшения психомоторных реакций</p>	<p>Развитие профессионального выгорания водителей, возникновение соматических болезней из-за увеличения стрессового напряжения</p>	<p>Совершенствовать систему мотивации работников путем внедрения системы поощрения к добросовестному выполнению задачи</p>	<p>Система контроля за временем взаимодействия человека-машинных систем</p>
<p>Социальные факторы</p> 	<p>Руководство компании активно участвует в процессе управления безопасностью, обеспечивает поддержку и помощь работникам, способствует налаживанию взаимодействия между работниками, проводит мониторинг социального удовлетворения профессиональной деятельностью</p>	<p>Конфликтные ситуации, моббинг, инклюзия</p>	<p>Развитие апатии, разочарование в коллегах, проявления депрессии, злоупотребление психотропными веществами, отсутствие целей, ухудшение жизненного уровня</p>	<p>Обеспечить разнообразие производственных задач, усиление мониторинга состояния здоровья работников благодаря использованию цифровых технологий, поддержанию благосостояния семей водителей</p>	<p>Система контроля за катализаторами, влияющими на уровень культуры безопасности в компании</p>

появившихся уже после устранения неприемлемых рисков. Следовательно, возникает необходимость в разработке нового подхода к выбору и обоснованию предохранительных и контрольных мер.

Ученый предлагает воспользоваться модернизированной **матрицей Хеддона** (рис. 10), которая, по его мнению, дает больше возможностей для уменьшения профессиональных рисков. В то же время для ее запол-

нения нужно предварительно исследовать сильные и слабые стороны производственного и группового пространства, имеющиеся вызовы и угрозы с точки зрения психологического и социального воздействий.

Таким образом, **главные инструменты для определения опасностей и оценки рисков – это разговор, наблюдение, слушание, лабораторный эксперимент**. Для этого используют карту для

ФАЗЫ	ФАКТОРЫ		
	Человек	Оборудование	Среда
До события	Научите людей пользоваться средствами безопасности и защитными устройствами	Обеспечьте исправность оборудования, введите проверку и обслуживание	Обеспечьте защитные устройства для защиты окружающей среды
Событие	Обеспечьте системы активной защиты человека	Обеспечьте оборудование аварийно-защитными устройствами	Обеспечьте функционирование предохранительных систем для уменьшения негативных последствий
После события	Навыки оказания домедицинской помощи	Скорость доступа к медицинскому оборудованию	Эвакуационная инфраструктура, средства самоспасения

Рис. 10. Матрица Хеддона для снижения производственного травматизма

построения диалога. Основной метод оценки рисков под названием *iCue* предполагает распределение всего пространства на производственный – где определяем сильные и слабые стороны, психологический и социальный факторы (рис. 11). А затем ищем взаимосвязи между ними, чтобы устранить опасность (таблица). Для усовершенствования системы управления безопасностью и здоровьем на работе пользуемся матрицей Хеддона.

Вывод

На сегодняшний день существует достаточно много различных факторов, которые могут повлиять на оценку профессиональных рисков и уровень культуры безопасности организации. К сожалению, они не укладываются в линейные модели наподобие кривой Брэдли или пирамиды Хенриха, поэтому требуют изучения и учета социально-психологических факторов взаимодействия между работниками.

АКЦІЯ

Для передплатників журналу «Охрана праці» на 2022 рік **КАБІNET ОХОРОНИ ПРАЦІ** зі знижкою. Вартість на місяць – лише **204 грн**

КАБІNET ОХОРОНИ ПРАЦІ

це ЩОДЕННА ІНФОРМАЦІЙНА ПІДТРИМКА з питань безпеки і здоров'я на роботі

Вартість передплати

340 грн на місяць, 4080 грн на рік

Понад 2000 документів

Онлайн-консультація

Безплатні вебінари

Доступ до запису вебінарів 2020-2021

Самый легкий элемент с нелегким характером

Недавно Украина представила проект Водородной стратегии страны и проект Дорожной карты для производства и использования водорода в Украине (далее – **Дорожная карта**). Их воплощение позволит производить экологически чистую, возобновляемую энергию. Непременным условием развития водородной энергетики является ее безопасность для людей и окружающей среды.

Александр Фандеев, спецкор

Достичь этого – задача не из простых. Ведь водород намного взрывоопаснее природного газа. И, учитывая его особые свойства, он **требует гораздо больше внимания и мер безопасности**. Так, температура его горения на открытом воздухе может достигать около 2000 °С. Концентрация паровоздушной смеси, приводящей к последующему горению водорода, – от 4 до 75%, что намного выше по сравнению с другими горючими газами (пропан 2,1–10%, бензин 1–7,8%).

Нижний предел воспламеняемости водорода в два раза выше, чем пропана, и в четыре – чем бензина. Для воспламенения опасной концентрации водородо-воздушной смеси может быть достаточно искры статического электричества на теле человека. Кроме того, из-за малой плотности, вязкости и коэффициента диффузии водород способен вытекать втрое быстрее, чем природный газ (1308 м/с против 449 м/с).

Как и бытовой газ, водород не имеет запаха. В целом, он безвреден для человека. Однако **его быстрое выделение и накопление в помещении или другом ограниченном пространстве может вызвать дефицит кислорода в воздухе, что приводит к потере сознания и смерти**. Сжиженный газ при попадании на тело может вызвать обморожение. Через малую атомную массу водород очень легко проникает в металлы, делает их хрупкими, следовательно, оказывает

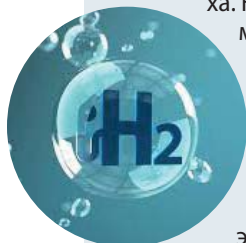
ДЛЯ СПРАВКИ

ВОДОРОД (ГИДРОГЕН) – в переводе с латыни «рождающий воду». Химический элемент H_2 является первым, самым простым и легким представителем всех химических элементов. Он примерно в 14 раз легче воздуха. Кроме того, это самый распространенный элемент во Вселенной, на него приходится около 75% всей массы. В своем естественном газообразном состоянии (встречается в подземных залежах) **водород невидим, нетоксичен, не имеет запаха и вкуса, что затрудняет его обнаружение**.

О возможностях «рождать» с помощью водорода энергию известно давно. Еще более полутора веков назад британский юрист и физик **Уильям Роберт Гров** писал, что «холодное горение» кислорода и водорода генерирует электрический ток».

Водород, который при сжигании выделяет только воду, можно использовать в качестве замены топлива в промышленных процессах, например, для производства стали и цемента; выработки электроэнергии; в автомобилях (яхтах, самолетах, локомотивах) на водородном топливе; для отопления домов и как чистую энергию для других коммунальных услуг.

Наиболее экологичен водород, получаемый с помощью возобновляемых источников энергии (солнца, ветра, биомассы), главным образом в процессе электролиза воды. Доля такого «зеленого» водорода пока невелика. Преобладающая часть водорода (78%) до сих пор производится посредством переработки газа и нефти, что сопровождается значительными выбросами двуокиси углерода.

разрушительное воздействие на материал труб, соединений или емкостей для хранения.

То, что шутить с экологическим горючим опасно, подтверждает произошедшая 6 мая 1937 г. катастрофа с «королем неба», цеппелином «Гинденбург». В ней погибли 35 из 97 человек, находившихся на борту дирижабля. В результате расследования установлено, что аварию вызвала утечка водорода. После этого полеты на аппаратах, заполненных водородом, запретили.

Несмотря на «беспокойный характер» этого уникального химического элемента и многие другие препятствия, на него делают ставку как на энергию будущего. **Основными преимуществами водорода** является то, что ресурсы неисчерпаемы, он содержит втрое больше энергии на единицу веса по сравнению с углеводородами нефти или угля, а главное – его горение не сопровождается вредными выбросами.

Нынешняя энергетическая система во всем мире основывается на использовании «грязных» ископаемых видов топлива, что приводит к смерти 9 млн человек ежегодно. Не считая расходов на лечение болезней, связанных с загрязнением воздуха. **«Зеленая» водородная энергетика признана лучшим решением для сохранения жизни и здоровья людей, а также спасения планеты от климатической катастрофы.** Поэтому неслучайно интерес к водороду проявляют все ведущие страны мира.

Согласно *Водородной стратегии для климатически нейтральной Европы до 2050 года*, общие инвестиции в возобновляемый водород в Европе могут составить 180–470 млрд евро. Страны ЕС уже успешно реализуют сотни проектов по развитию водородной энергетики. Украина также приобщилась к развитию водородных энергетических технологий. У нашего государства есть все **предпосылки, чтобы производить и продавать «зеленый» водород:**

- огромная сеть газопроводов;
- значительные мощности для хранения газа;
- достаточное количество воды, ветра и солнца для генерации «зеленого» водорода путем электролиза;
- научная база и квалифицированные специалисты;
- близость к европейским потребителям.

Потенциал – огромный, но для того, чтобы воспользоваться им, нужно проделать немало работы, не говоря уже о многомиллиардных инвестициях. **Одна из приоритетных задач на сегодняшний день – создание законодательной правовой и нормативно-технической базы.** В частности, по обеспечению безопасности при производстве, транспортировке, хранении, использовании водорода и всех технологических процессов, связанных с этим.

ОСОБЫЙ ГАЗ ТРЕБУЕТ ОСОБОГО СОДЕЙСТВИЯ

В целях обеспечения надежности и безопасности работы газотранспортной системы с новым энергоносителем будет внедрена **система стандартизации в сфере водородной энергетики**, разработанная на базе международных стандартов и норм для данного вида топлива. Вместе с тем будут разработаны требования и меры по безопасности в процессе производства, хранения, транспортировки и потребления водорода с учетом современных технологий ведущих стран ЕС.

В настоящее время, как отмечают авторы проекта Дорожной карты, **состояние национальной нормативной технологической базы относительно водорода не соответствует мировому уровню.** Это касается, в частности, правил безопасности при его производстве и использовании. Например, действующие *Правила безопасности при производстве водорода методом электролиза воды (НПАОП 24.11-1.03-78)* датированы 1978 г.

Украина является стратегическим партнером ЕС по реализации Европейской водородной стратегии. Однако для того, чтобы двигаться в этом направлении, необходимо внести изменения в закон о газовом рынке, кодексы газотранспортной системы и газораспределительных сетей, в документы по техническому обслуживанию газовых сетей, технические нормы, ДБН и другие нормативные акты. А они могут на уровне министерств и профильных институтов согласовываться годами.

Только для закачивания в газовую сеть «зеленого» водорода, производимого из возобновляемых источников энергии (вода, солнце, ветер), необходимо изменить около 20 законодательных актов. Чтобы пилотные проекты можно было запускать быстро, **государство должно позволить таким проектам появляться на особых условиях, не дожидаясь изменения всей законодательной и нормативной базы.**

Такого мнения придерживаются специалисты компаний ДТЭК, НАК «Нафтогаз Украины», «Эко-Оптима», «Водород Украины» и других предприятий, заинтересованных в развитии водородной энергетики. Власти обязаны создать благоприятные условия, максимально упростить разрешительные процедуры, чтобы в развитии водородной энергетики были заинтересованы отечественные и иностранные инвесторы.

Примером такого подхода является Европейская комиссия, уже подготовившая ряд законопроектов, создающих условия для развития водородной инфраструктуры в ЕС. Законодательные изменения помогут декарбонизировать (отказаться от использования ископаемых углеводородов – угля, газа, нефти и пр.) европейский газовый рынок и создать водородный рынок для импорта. Новые правила, в частности изменения в тарифной политике и создание системы сертификации, упростят закачку низкоуглеродистых газов в трубопроводную систему и сделают привлекательным его потребление пользователями.

Два года тому назад уникальный проект стартовал в Великобритании. Здесь начали отапливать смесь водорода и природного газа более 100 домов студенческого городка. В закрытую газовую сеть добавляют 20% водорода, благодаря чему примерно настолько же уменьшаются выбросы в атмосферу CO₂. К эксперименту готовились два года, проверяли безопасность смеси в сети, проводили лабораторные испытания газовых приборов. После тщательного изучения выяснили, что все бытовые приборы, изготовленные с 1996 г., выдерживают 23-процентную смесь водорода и метана. Для потребителей она безопасна, и проект можно реализовать без замены техники и трубопроводов.

Подобный водородный проект два года назад также начала реализовать украинская Региональная газовая компания (далее – РГК). **Специалисты проводят серию испытаний газовых сетей, изучают поведение водорода и водородных смесей в разной концентрации в газопроводах, а также их влияние на материалы и оборудование.** Это позволит определить, в частности, какие бытовые газовые приборы и оборудование для учета могут работать с водородом, идентифицировать риски и управлять ими.

Исследования проходят на пяти экспериментальных полигонах, созданных в Волынской, Днепропетровской,

Житомирской, Ивано-Франковской и Харьковской областях. Статические и динамические испытания планируется завершить к концу 2022 г. Финальной частью проекта должно стать испытание с привлечением реальных потребителей.

Конечно, в этом случае вопрос безопасности приобретает еще больший вес. Ведь речь идет уже не о полигонах, на которых нештатные ситуации нежелательны, но допустимы, а о нескольких населенных пунктах, жители которых будут использовать водородную смесь для бытовых нужд. Поэтому будет принят весь комплекс мер безопасности.

Водород и его смеси, как отмечает директор департамента стратегического планирования РГК **Станислав Казда**, нуждаются в особых требованиях безопасности. Будет проведена проверка всех газовых приборов, газовых труб и в случае необходимости осуществлена их модернизация. Заменять счетчики и газовое оборудование, как ожидается, не придется, однако возможна замена горелок некоторых газовых приборов.

В отличие от природного газа водород в случае утечки из сети даже в низких концентрациях образует в помещении взрывоопасную смесь. **Вовремя отреагировать на утечку помогут специальные детекторы, сигнализирующие об опасности.** Такие датчики устанавливаются на предприятиях, использующих водород в производстве. С потребителями, которые примут участие в проекте, будет проведен инструктаж об особенностях использования водородных смесей и правилах безопасной эксплуатации газовых приборов и оборудования.

БОЛЬШЕ ВОДОРОДА – БОЛЬШЕ БЕЗОПАСНОСТИ

Водород давно и успешно используется в качестве источника или носителя энергии, рабочего сырья в нефтяной промышленности, производстве минеральных удобрений, органической химической промышленности, металлургии,

КОММЕНТАРИЙ

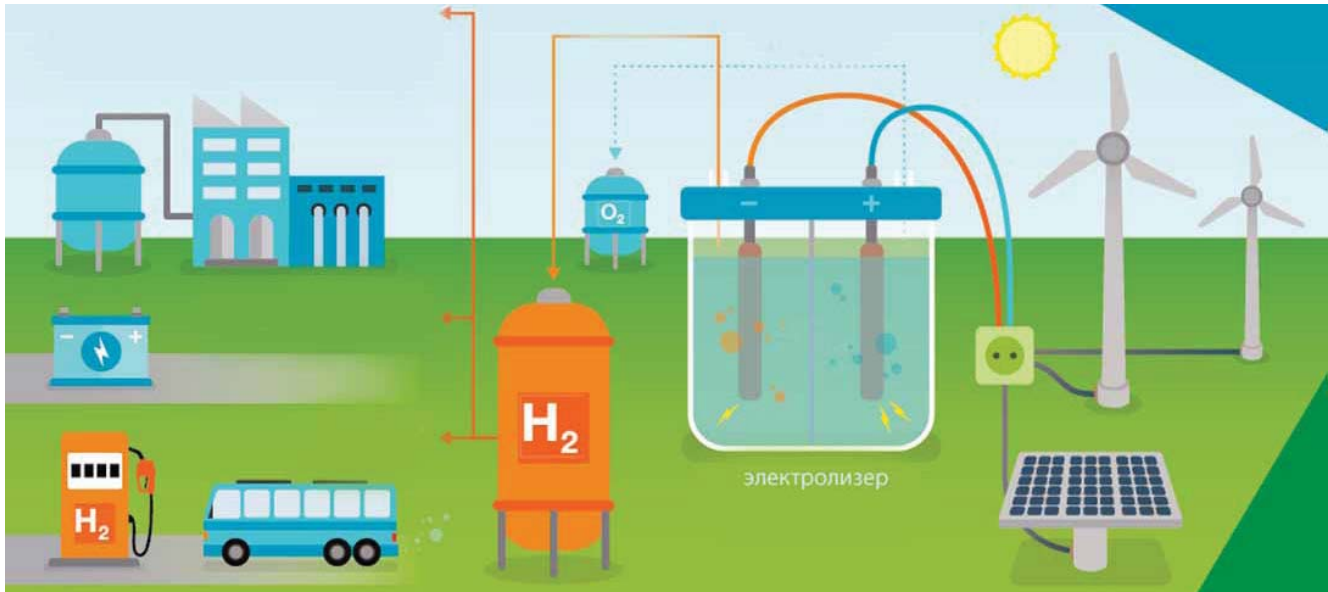

Александр Игнатов, директор департамента надзора в промышленности и на объектах повышенной опасности Гоструда Украины, член рабочей группы по подготовке газотранспортной системы Украины к транспортировке водорода

Водородная энергетика – безусловно, направление перспективное. И Украина, по оценкам экспертов, имеет огромный потенциал в производстве и транспортировке водорода. Благодаря этому несколько лет назад **ЕС определил наше государство приоритетным партнером по поставке этого энергетического ресурса на европейский рынок.**

На уровне правительства и бизнеса подписаны международные соглашения, касающиеся энергоносителя будущего, создан Украинский водородный совет, бизнес воплощает ряд пилотных проектов, позволяющих изучать наши возможности в сфере водородной энергетики. Пока у нас прошло несколько заседаний рабочей группы в онлайн-формате. Говорить о какой-то конкретике рано, все на стадии обсуждения. Относительно намерений предварительно было решено, что нормы и правила безопасности будут формироваться параллельно со всей работой в этом направлении.

Поскольку мы на пороге принятия нового закона о БЗР, очевидно, что **нормативно-правовая база по регулированию водородной безопасности будет основана на рискоориентированных подходах и согласована с международными стандартами в сфере водородной энергетики.**

электронике, производстве стекла, продуктов питания, в космической индустрии и атомной энергетике. В этих отраслях фактически все промышленные технологии с привлечением газообразного водорода используются в Украине давно и успешно. Об этом напоминают авторы исследования «*Новые технологии на основе водорода и вопросы безопасности*» **Виктория Суханенко**, руководитель направления «Консалтинг в области охраны труда» BDO Украина, аудитор по охране труда (ISO 45001, OHSAS 18001), координатор группы IT в ESOSH, и **Владимир Иоффе**, директор направления «Стратегический консалтинг» BDO Украина.

На сегодняшний день, отмечают они, водородные технологии переходят в сферу практического применения на бытовой уровень потребления. Автомобильный, железнодорожный, трубопроводный, водный, воздушный транспорт, системы автономного энергоснабжения для частного жилья – список направлений применения водорода постоянно расширяется. Возрастает количество пользователей и операций с водородом, количество необходимых инфраструктурных объектов. Изменения, связанные со значительным коммерческим распространением водородных технологий, требуют соответствующих мер по управлению рисками техногенной безопасности.

Авторы исследования подчеркивают, что при производстве, хранении, транспортировке, а также в процессе работы с жидким водородом необходимо соблюдать специальные меры безопасности. **Риски при производстве водорода и его транспортировке** еще больше возрастают из-за таких факторов:

- высокое давление и температура;
- использование высокоактивных катализаторов химических реакций;
- применение динамического оборудования и пр.

Конечно, обращение с водородом в промышленных процессах достаточно хорошо изучено, регламентировано и контролировано. Соблюдение требований

безопасности на всех стадиях проектирования, монтажа оборудования, производства обеспечено высоким уровнем технологической культуры и систем контроля. Персонал проходит специальную подготовку и обучение. Но даже в таких отработанных технологических процессах водород иногда преподносит «сюрпризы».

Например, можно вспомнить аварии, взрывы и пожары на заправочных станциях и при перевозке водорода в США, Норвегии и других странах. Авторы Дорожной карты подчеркивают, что причинами подобных несчастных случаев часто являлись проблемы в сборке водородной установки. А значит, **в сфере водородных технологий очень важна роль опытных профессиональных монтажников и инженеров**. Не менее важно, чтобы квалифицированные опытные специалисты выполняли техническое обслуживание системных топливных элементов, в том числе тех, которые эксплуатируются при высоких температурах, требующих базового технического обслуживания каждые три месяца.

Впрочем, осторожного обращения и строгого соблюдения стандартов безопасности требует не только водород, но и другие виды топлива. Такие, как чрезвычайно токсичное химическое вещество аммиак, в которое можно превратить водород. То же самое касается, к примеру, новейших технологий аккумулирования электрической энергии. **Водород можно использовать и как средство накопления излишней электроэнергии из возобновляемых источников, то есть как своего рода аккумулятор**.

Иными словами, вопросы безопасности касаются всех источников энергии. Главное, как отмечается в Дорожной карте, не в том, что безопасность – это непреодолимый барьер или эти проблемы недостаточно понятны. Суть в том, что **знания об обращении с водородом должны распространяться и проверяться на практике**.

Фото из интернета

Демонтажные работы: бережем жизнь после войны

Сергей Колесник,
собкор

Война принесла очень много горя. Разрушены не только отдельные объекты, сооружения, жилые дома, враг разрушил целые города и села. Но мы все отстроим и построим еще лучше, чем было. Для этого придется разбирать строительные конструкции. Главное – уберечь от травмирования работников.

Нормативная база

- **НПАОП 45.2-7.02-12**
«ССБП. Охрана труда и промышленная безопасность в строительстве (ДБН)»
- **НПАОП 45.2-7.03-17**
«Минимальные требования по охране труда на временных или мобильных строительных площадках»
- **НПАОП 45.2-1.12-01**
«Правила безопасности при реконструкции зданий и сооружений промышленных предприятий»
- **НПАОП 45.2-3.01-04**
«Нормы бесплатной выдачи специальной одежды, специальной обуви и других средств индивидуальной защиты работникам, занятым в строительном производстве»

ПОДГОТОВКА

До начала разборки зданий следует выполнить **подготовительные мероприятия**, связанные с разминированием, эвакуацией работников предприятий, отселением граждан, проживающих в жилых домах, с отключением от сетей водо-, тепло-, газо- и электроснабжения, канализации, технологических сетей и мероприятия по их сохранности. Следует провести мероприятия по предотвращению воздействия на работников таких опасных и вредных производственных факторов:

- ☑ обрушение элементов конструкций зданий и сооружений, падение незакрепленных конструкций, оборудования;
- ☑ движущиеся машины и предметы, которые они перемещают;
- ☑ острые кромки, углы, штыри;
- ☑ повышенное содержание в воздухе рабочей зоны пыли, вредных веществ;

- ☑ повышенный уровень шума, вибрации на рабочем месте;

- ☑ напряженность труда и другие.

Перед разборкой следует **обследовать общее состояние здания** (постройки), а также фундамента, стен, колонн, сводов и других конструкций, а для надстроек – и состояние оснований. По результатам обследований составляется акт, на основании которого разрабатываются проект организации строительства (ПОС) и проект выполнения работ (ПВР). Все необходимые согласования по проведению подготовительных мероприятий должны быть выполнены на стадии разработки ПОС.

В проектно-технологической документации следует указать:

- ☑ выбор метода разборки, демонтажа и монтажа, надстройки здания (сооружения);
- ☑ определение последовательности и безопасности выполнения работ;

- ☑ определение опасных зон, применение защитных заборов;
- ☑ временное или постоянное закрепление или усиление разбираемых конструкций здания для предотвращения случайного обрушения конструкций или части здания;
- ☑ пылеоседание;
- ☑ безопасность труда при выполнении работ на высоте;
- ☑ определение схемы строповки при демонтаже конструкций и технологического оборудования.

Кроме того, следует указать **требования, обеспечиваемые при:**

- ☑ выполнении работ без остановки основного производства или с частичной его остановкой;
- ☑ выполнении работ при демонтаже внутренних инженерных сетей;
- ☑ транспортных работах в условиях ограниченного рабочего пространства;
- ☑ складировании и утилизации материалов и конструкций, полученных при разборке;

Перед началом демонтажных работ оформляют **наряд-допуск** на их выполнение с указанием мероприятий, обеспечивающих безопасные и безвредные условия труда. Члены бригады должны пройти целевой инструктаж, ознакомиться с технологической картой и мероприятиями, предусмотренными в ПВР. Участки, где выполняют работы, следует оградить согласно ДСТУ Б В.2.8-43:2011.

ПОСЛЕДОВАТЕЛЬНОСТЬ РАБОТ

Разбирать постройки (демонтировать конструкции) нужно **последовательно сверху вниз**. Конструкции под угрозой обрушения следует **укрепить** или **удалить до начала разборки объекта**. Работы по демонтажу, усилению или выемке конструкций, а также в особо ответственных случаях (при подъеме конструкций с применением сложного такелажа, методом поворота, при надвигании конструкций, подъеме их более чем одним механизмом и т. п.) проводят под непосредственным управлением исполнителя работ или мастера, в дневное время. Со стороны улиц, проходов и проездов на ограждении через каждые 5–10 м вывешивают предупреждающие надписи «Опасная зона» и соответствующие дорожные знаки. Если нет возможности соблюдать надлежащие расстояния для установки ограждений опасных зон (при неглубоком залегании подземных коммуникаций, близком расположении проездов, соседних зданий, линий электропередачи и т. п.), допускается уменьшение границ опасных зон с одновре-

ТРЕБОВАНИЯ БЕЗОПАСНОСТИ при работе с ручным механизированным инструментом

- ☑ не работать с неисправным инструментом, не запускать двигатель без приставки;
- ☑ перед запуском двигателя проверить надежность крепления рамы, приставок, шины, отрезного круга, натяжения цепи пилы;
- ☑ при запуске двигателя цепь пилы и отрезной круг не должны касаться каких-либо предметов;
- ☑ при запуске двигателя не наматывать трос стартера на руку;
- ☑ на холостом ходу, чтобы избежать разноса, двигатель должен работать при отпущенном рычаге управления газом;
- ☑ на холостых оборотах двигателя нельзя включать сцепление;
- ☑ запрещается без нагрузки выводить двигатель на номинальные обороты;
- ☑ дополнительная заправка горючим инструмента допускается только на холостых оборотах двигателя;
- ☑ начало и конец резки (вывод рабочего инструмента) из пропила следует делать медленно, без рывков;
- ☑ переносить инструмент при работающем двигателе допускается только на холостых оборотах двигателя;
- ☑ в случае разрыва или падения цепи пилы, ослабления крепления приставок, шины, отрезного круга, защитного кожуха и других неисправностей, обнаруженных в процессе выполнения работы, следует немедленно уменьшить газ и остановить двигатель.

менным увеличением высоты заборов или размеров защитного козырька для защиты людей, предотвращения травмирования из-за падения материалов и конструкций с высоты.

Конструкцию сплошных защитных сооружений следует указать в ПВР.

Раскрытие кровли или покрытия. Работы проводятся группами по 2–3 человека с применением **страховочных средств** индивидуальной защиты, места закрепления которых указывают в ПВР. Не допускается скопление людей в одном месте.

Чтобы избежать падения высоких вертикальных сооружений (труб, антенных устройств и т. п.) при разборке строительных конструкций, нельзя допускать нарушения их креплений (растяжек, распорок, опор и т. п.).

Разрушение стен зданий механизированным способом. При разборке нужно определить опасные зоны, а машины (механизмы) разместить вне зоны возможного обрушения конструкций. Кабина машиниста (крановщика) должна быть защищена от возможного попадания обломков. Рабочих следует обеспечить защитными касками, очками, бронестеклом и/или сеткой.

Обязательно принимать меры для **уменьшения пылеобразования** при разборке зданий, уборке отходов, мусора. Рабочих, работающих в условиях запыленности, следует обеспечить средствами защиты органов дыхания от пыли и микроорганизмов (плесени, грибов, спор), которые могут находиться в воздухе рабочей зоны.

Перед допуском работников на рабочие места, где могут быть **газ или вредные вещества**, рабочие места следует проветрить, рабочих обеспечить СИЗ (противогазами). В случае неожиданного появления газа, других вредных веществ, работы прекратить, работников вывести из опасной зоны.

Проходы к рабочим местам должны быть в ширину не менее 0,8 м.

Поврежденные здания и постройки разбирают по **принципу облегчения несущих конструкций**. Удаление одной части здания или конструктивного элемента не должно приводить к обрушению других частей здания или элементов. Любое сомнение в устойчивости конструкции – сигнал к прекращению

работ до получения указаний от руководителя об их продлении.

Строповать элементы и конструкции следует инвентарными стропами или, при необходимости, специально изготовленными грузозахватными устройствами. И выполнять по схемам, составленным с учетом прочности и устойчивости конструкций, указанных в ПВР.

Разборка стен здания с помощью тягового каната. Предварительно проверенные канаты прикрепляют к разбираемому объекту. Для этого в нем делают карбы, отверстия и т. д. Направление каната должно соответствовать направлению обрушения. Допускается изменение направления каната с помощью отводных блоков.

Разборка вертикальных железобетонных элементов. Следует заранее разрезать основную арматуру около точки опрокидывания в зоне, противоположной

направлению обрушения. Работу отрезным кругом допускается проводить только на закрепленной конструкции и так, чтобы при резке не происходило заклинивание отрезного круга в пропиле вследствие деформации или перекоса разрезаемого фрагмента. Механизм, обеспечивающий тягу, устанавливают от несимметричного здания на расстоянии не менее 1,5 высоты здания под прямым углом. В зоне опасности разлета обломков или обрыва тягового каната может находиться только обслуживающий персонал, защищенный бронестеклом, защитной сеткой, щитами. Согласно ПВР нужно следить, чтобы длина участка, где возможно обрывание каната, была не меньше его длины. Зону выполнения работ огораживают со всех сторон. Следует вести журнал, в котором фиксировать состояние канатов.

Следует вести журнал, в котором фиксировать состояние канатов.

Разборка зданий методом «валяния». При этих работах длина прикрепленных тросов (канатов) должна быть в три раза больше высоты дома.

Снос зданий с помощью взрыва. При выполнении таких работ – соблюдать правила обращения со взрывчатыми материалами.

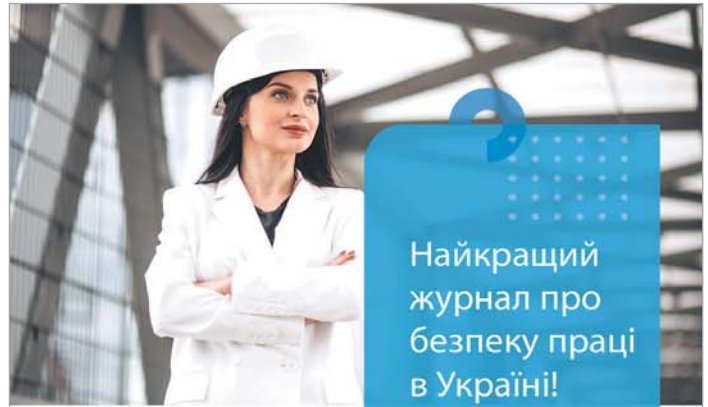
До начала взрывных работ:

- ☑ определить опасную зону в соответствии с требованиями ПВР и оградить ее;
- ☑ обустроить специальные укрытия для защиты людей и имущества от обломков зданий при взрыве;
- ☑ площадь взрыва оградить материалами, выдерживающими действие взрывной волны. Конструкция таких защитных укрытий должна быть определена в ПВР.

ЗАПРЕЩЕНО:

- ✘ разбирать здания одновременно в нескольких ярусах по одной вертикали;
- ✘ проходить людям внутрь помещений;
- ✘ допускать посторонних лиц в зону выполнения работ;
- ✘ сбрасывать с этажей и кровель конструкции (предметы) без предварительного предупреждения лиц, работающих возле здания. В случае сброса конструкций (предметов) следить, чтобы они не попали на провода, балконы, кровли соседних построек, на людей;
- ✘ во время работы двигателя ручного механизированного устройства выполнять операции по регулированию на приставках и ликвидировать неисправности;
- ✘ останавливать двигатель ручного механизированного прибора с помощью снятия контакта провода высокого напряжения со свечи;
- ✘ работать без защитных очков или защитных лицевых масок, пожарных касок при работе с отбойным молотком или абразивным кругом;
- ✘ выполнять работы при гололеде, тумане, дожде, который ухудшает видимость в пределах фронта работ, грозы и ветра скоростью 15 м/с и более;
- ✘ при разборке карнизов и свисающих частей дома находиться на стене;
- ✘ для освещения работ при разборке, демонтаже пользоваться электросетью разбираемого здания. Следует устроить специальную временную электросеть и установить осветительные приборы;
- ✘ подрубать дымоходы, каменные столбы и простенки вручную, а также допускать их обрушение на перекрытия;
- ✘ использовать поврежденные канаты, соединять их узлами.

Фото предоставлены автором

Найкращий журнал про безпеку праці в Україні!

Акція! Передплата на 2022 рік

Журнал «Охорона праці»
+ додаток «На допомогу спеціалісту з охорони праці». **Друкована версія**
Українська
395 грн на місяць, 4740 грн на рік

Електронна версія
(рос.+ укр.)

340 грн на місяць, 4080 грн на рік

Передплатні індекси журналу:

«Охорона праці» (друкований) – **74377**
«Охорона праці» (електронний) – **76595**
КАБІNET ОХОРОНИ ПРАЦІ – 76596

Журнал «Охорона праці»: друкована версія + електронна версія **Або** Журнал «Охорона праці»: друкована версія + **КАБІNET ОХОРОНИ ПРАЦІ**

Вартість комплекту
7056 грн. на рік

Sale
-20%

(044) 333-73-93 (багатоканальний)

Медсестры в селе ИСЧЕЗАЮТ

Сергей Колесник,
собкор

О каком сохранении трудового ресурса можно говорить в условиях проведения в Украине административной и медицинской реформы? Первая становится причиной запустения сел. Вторая – выезда медицинских работников на работу за границу.

Всемирный день медицинской сестры – 12 мая. Постановлением КМУ от 12.01.2022 № 2 «*Некоторые вопросы оплаты труда медицинских работников учреждений здравоохранения*» зарплата медсестрам повышена до 13,5 тыс. грн. Но стали ли социально защищеннее медсестры сельских ФАПов. При условии анонимности своим мнением согласилась поделиться медсестра ФАПа одного из коммунальных предприятий ОТГ.

Интересно, что впервые служба сестер милосердия была организована на территории нынешней Украины во время Крымской войны (1853–1856) англичанкой Флоренс Найтингейл. В день ее рождения – 12.05.1820 – по решению Международной организации Красного Креста принято отмечать День медсестер. Тогда медсестрой считалась санитарка, которая выносит с поля боя раненых или помогает у операционного стола.

В настоящее время, особенно в период пандемии коронавируса, профессия медсестры стала очень востребованной как в Украине, так и в других странах. Интересный факт: наибольшее количество медсестер в Финляндии (на 100 тыс. населения – 2162 медсестры). На Гаити на 100 тыс. всего 5 медсестер. В Украине – около 700. Но в последнее время существенно увеличился отток наших медработников в страны Европы, особенно медсестер. Там им предлагают более высокую зарплату, лучшие условия труда, социальные гарантии. Поэтому и было принято вышеуказанное постановление КМУ, чтобы повысить статус медработников и удержать их на родине.

ОДНА ЗА ВСЕХ

Фельдшерско-акушерские пункты – одна из неотъемлемых составных частей первичного звена системы здравоохранения в сельской местности. Именно они ближе всего к людям, именно сюда жители сел обращаются за первой медицинской помощью. И именно их коснулся первый этап реформы несколько лет назад.

Галине Петровне, так зовут собеседницу автора, 73 года, из которых 43 она работает медсестрой в сельском ФАПе. Она живет одна, муж умер три года назад. Старшая дочь с семьей – в областном центре, младший сын с весны до осени работает у местного фермера, а на зиму ездит на заработки в Европу.

По ее мнению, медицинская и административная реформы, введенные в Украине, к сожалению, приводят только к уничтожению медицины в селе и самих сел.

Раньше, вспоминает Галина Петровна, в ФАПе работали врач, медсестра, санитарка, кочегар, он же был охранником. Хотя и тогда врач в ФАПе был редкостью. На сегодняшний день Галина Петровна в ФАПе одна – и медсестра, и санитарка, и кочегар, и охранник. И все это за 0,5 минимального оклада, что на 1 января 2022 г. составляло 3,25 тыс. грн. И хотя по графику она работает только до обеда, часто приходится принимать, консультировать и оказывать медицинскую помощь и после обеда, и в выходные дни, и ходить к больным домой.

Раньше, когда была помоще, ездила на велосипеде,

а теперь не хочет рисковать своим здоровьем, поэтому ходит пешком.

Район, в котором проживает Галина Петровна, расформирован. В бывшем райцентре – поселке городского типа – создана ОТГ, которой подчинили КНП «Центр первичной медико-санитарной помощи» (далее – **ЦПМСП**). Но на территории ОТГ нет промышленных предприятий, крупных агрофирм, платящих солидные налоги. Поэтому поселок, из которого выехали на заработки почти половина трудоспособного населения, стал неперспективным. Дороги не ремонтируются, уличное освещение – только в центре, объекты ЖКХ ремонтируются только при аварийных ситуациях. Поэтому говорить о должном внимании к содержанию медучреждений трудно. ЦПМСП существует практически только на средства, выделяемые Национальной службой здоровья Украины согласно заключенным договорам с семейными врачами на предоставление медицинских услуг.

Сегодня же врачу, фактически «зарабатывающему деньги» для медучреждения, не выгодно «держат» по несколько медсестер, санитарок, административных работников. Поэтому сократили всех, как говорится, по максимуму. Четыре ФАПы из 11-ти в громаде закрыли (из них три из-за того, что медсестры уволились и уехали за заработки за границу, а заменить их некем). И хотя оставшиеся ФАПы оснастили необходимым оборудованием, выделяют средства на отопление, средства индивидуальной защиты и другие нужды, ситуация в них остается сложной. Большинство медсестер пенсионного или предпенсионного возраста. Поэтому три комплекта дорогостоящего медицинского оборудования «Телемедицина», полученного от НСЗУ, так и лежат на складе КНП не распакованными. Ведь пожилые люди не хотят учиться, повышать свою квалификацию и нести ответственность за сохранность оборудования.

Телемедицина (от греч. tele – дистанция, лат. meder – лечение) – направление медицины, а именно комплекс действий, технологий и мероприятий, применяемых при оказании медицинской помощи, с использованием средств дистанционной связи с помощью обмена электронными сообщениями.

Функции телемедицины – клинические, организационно-административные, превентивные, учебные, научные. Основные задачи телемедицины – обеспечение оказания медицинской помощи пациенту, когда расстояние становится критическим фактором для ее оказания, содействие повышению качества помощи и оптимизации процессов организации и управления здравоохранением. Чаще всего телемедицину используют для консультирования врачом пациента.

К ФАПу, в котором работает Галина Петровна, «привязаны» три села с общим количеством жителей около 210 человек, большинство из которых пенсионного возраста. Она пользуется уважением среди жи-

Рис. Ю. Судака

телей сел, руководителей ЦПМСП. Но из-за почтенного возраста ей трудно сталкиваться с отрицательными сторонами профессии. А это и стрессовые ситуации, серьезные физические нагрузки, риск заражения коронавирусом и другими инфекционными заболеваниями. Иногда пациенты бывают агрессивными, могут обидеть и т. д.

Семейные врачи, с которыми заключили договоры жители сел, редко приезжают в ФАП проводить прием. А теперь, когда медработникам повысили заработную плату, не увеличив объем финансирования, ЦПМСП вынужден сократить часть персонала, часть перевести на полставки и еще больше сократить расходы на топливо для автомобиля. Люди в случае болезни вынуждены своим транспортом ехать на прием к семейному врачу.

Отметим, что сегодня в центральной амбулатории, где работают семейные врачи, ситуация улучшилась. Медсестры получают 13,5 тыс. заработной платы. Понятно, что за день им приходится обслуживать больше людей, которые приходят на прием к врачу, чем медсестре в ФАПе. Но ведь они не санитарки и не уборщицы, как медсестра в ФАПе.

В таких условиях дальнейшая судьба сельских ФАПов и их работников представляется невеселой. Вероятность, что Галину Петровну или таких, как она, работниц пенсионного возраста заменят молодые медсестры, очень мала. А это значит, что когда Галина Петровна уже не сможет работать, ФАП наверняка закроется, людей «прикрепят» к другому ФАПу, до которого будет трудно добраться, потому что села и обречены на вымирание.

ВОЗМОЖНОСТЬ ПЕРЕМЕН

Галина Петровна, как и многие другие медсестры с большим опытом работы, могли бы сами осматривать больных и назначать лечение, если случай не сложный. Но это им запрещено законодательством. А во многих развитых странах у медсестер другие полномочия.

Так, в **Великобритании** деятельность медсестер регулируется отдельными положениями, у них есть свой профсоюз. После окончания учебы они

автоматически попадают в Реестр медсестер и акушерок. Только те, кто есть в Реестре, имеют право работать в Великобритании. За последние несколько десятилетий медсестры получили множество новых функций. Так, теперь они без участия врачей могут обеспечивать лечение, не требующее медицинских вмешательств, выписывать пациентам полный перечень лекарств и даже делать переливание крови. Медицинская система Великобритании направлена на предоставление максимального количества услуг на дому. Ведь это помогает избежать перекрестного заражения больных, снижает риск инфицирования стойкими внутрибольничными штаммами. Именно медсестры громады (community nurses) оказывают львиную долю таких услуг.

В **США** похожая ситуация, медсестры обеспечивают основной уход за пациентами ночью и оказывают терапевтическую помощь днем. Все рентгенологи, специалисты УЗИ и диагносты других специальностей имеют медсестринское образование и выдают заключения без участия врача. В некоторых штатах на несложных операциях анестезию обеспечивает не врач, а медсестра-анестезиолог.

У **Франции** были такие же проблемы с развитием сельской медицины. Поэтому правительство сделало некоторые шаги для улучшения ситуации. Французы для студен-

тов-медиков снизили квалификационные требования, в результате чего больше студентов было допущено до второй ступени обучения. Появились врачи более низкой квалификации, но именно они отправились работать в провинцию, где не было конкуренции. Еще во Франции студенты-медики должны проходить минимум шестимесячную стажировку в первичном звене сельской медицины. Таким образом правительство страны частично решает проблемы сельской медицины, а не перекладывает их на плечи громад.

Польша сегодня сталкивается с такими же проблемами. Хотя все поляки платят обязательную медицинскую страховку (10% от зарплаты), средства от страховки не покрывают полностью расходы на медицину. Еще Польша получает пособие на медицину от ЕС. Особенно остро в стране стоит проблема нехватки кадров. Потому поляки приглашают врачей и медперсонал из других стран. Средняя зарплата врачей – от 2,5 до 3 тысяч долларов. Медицинского персонала – вдвое меньше. Чтобы улучшить уровень медицинской помощи в провинции, Министерство здравоохранения Польши разработало новые правила врачебной практики. По правилам, будущие врачи обязательно должны отработать некоторое время в местных больницах, и только потом могут проходить специализацию в больших клиниках.

Хочется надеяться, что в Украине также будут уделять больше внимания сохранению сельской медицины.

Эта статья подготовлена еще в феврале 2022 г., до войны.

Отметим, что сегодня наши медсестры могут гораздо больше, чем первые военные медсестры. Кроме эмоционального утешения раненых и больных воинов, как это было на заре формирования этой медицинской специальности, современные медсестры – высококлассные специалисты, в профессиональном арсенале которых есть навыки эксплуатации современной сложной медицинской аппаратуры, знание психологии и многих медицинских протоколов для действий в неотложных и экстремальных случаях.

В нынешнее сложное для Украины время медсестры наравне с мужчинами участвуют в боевых действиях, оказывают первую медицинскую помощь, спасают человеческие жизни, а также проводят с бойцами занятия по тактической медицине, учат, как правильно наложить турникеты, биндажи, остановить кровотечение. Свою работу они выполняют четко и слаженно, понимая, что от них

часто зависит судьба раненых. Их научили стрелять, выдали оружие, ведь война требует от медика и медицинской, и боевой подготовки. К сожалению, среди погибших есть и наши героини – медсестры.

Не менее напряженной сегодня работа у медсестер в тылу. Особенно в населенных пунктах, подвергающихся обстрелам и бомбардировкам. Они оказывают медицинскую помощь раненым, принимают роды в бомбоубежищах, на станциях метро и оказывают другим медицинские услуги в сложных условиях.

Часто в чрезвычайных условиях медсестрам приходится самим становиться врачами, потому что специалистов катастрофически не хватает. В условиях войны Украина нуждается в поддержке в сфере медицины, в частности, от зарубежных партнеров. Поэтому Министерство

Фото с сайта Командования Медицинских сил ВСУ

здравоохранения пригласило иностранных медиков помочь Украине на фронте и в тылу.

Регистрационную форму на сайте ведомства на 1 апреля уже заполнили более 500 иностранных врачей. «Это врачи, медсестры и парамедики из стран Европейского Союза, Великобритании, Швейцарии, Турции, Азербайджана, Израиля, США, Канады, Австралии, Новой Зеландии, Южной Африки, Индии, Иордании, Бразилии и других стран, изъявивших желание приехать в Украину и вместе с украинскими врачами помочь пострадавшим», – сообщают в министерстве.

Цифровизация & бумаготворчество?

Константин Карих,
начальник службы
охраны труда
ООО «Гуала Кложерс
Технология Украина»

Еще одно мнение в пользу того, что предприятиям следует тратить свои ресурсы на создание безопасных и безвредных условий труда, а не на бюрократические проволочки с целью предоставления льгот работникам.

Друзья, помните, у Ильфа и Петрова было: «Этим полукреслом мастер Гамбс начинает новую партию мебели». Это и моя первая попытка, по просьбе редакции, «изготовления собственных гвоздей для гроба советского подхода» относительно безопасного труда. Итак, попробую, и, может быть, первый «гвоздь» не будет «кривым».

Бумаги, бумаги, бумаги... Ненужная бюрократическая макулатура. И с каждым годом их количество растет. А вместе с ними увеличивается количество людей, которые эти бумаги пишут, регистрируют, хранят, копируют, отправляют, получают, визируют, «дыроколят», «степлерят», архивируют...

Теперь ближе к нашей бумажной реальности. **Конституция Украины** гарантирует и отсылает нас к конкретному закону. **Закон Украины** конкретизирует, что именно гарантирует Конституция. **Постановление Кабмина** разъясняет, кому именно и при каких условиях Закон гарантирует то, что уже гарантировано Конституцией. **Порядок (Методические рекомендации)** увлекательно объясняет нам, как именно применять Постановление, которое разъясняет Закон, который конкретизирует статью Конституции... Устали? А это только начало «дома, который построил Джек».

На каждом предприятии (чтобы вся эта цепь заработала) нужно издать **Приказ**, который обязывает нас разработать **Положение**, предусматривающее существование **Инструкции**, которую необходимо закрепить **Протоколом** заседания... Продолжать дальше не буду. Мерзко. Потому что это касается чего угодно, в том числе охраны труда. Не верите? Тогда то же самое, но теперь уже с конкретикой. К примеру, человек работает в условиях шума, и ему за это предоставляется **один день** дополнительного отпуска. А дальше – смотрите этот бумажно-законодательный путь.

1. **Конституция Украины.** Статья 43. «Каждый имеет право на надлежащие, безопасные и здоровые условия труда...»

2. **Закон об отпусках.** Статья 7. «Ежегодный дополнительный отпуск за работу с вредными и тяжелыми условиями труда и его продолжительность».

3. **Постановление Кабмина № 1290** «Об утверждении Списков производств, работ, цехов, профессий и должностей, занятость работников в которых дает право на ежегодные дополнительные отпуска за работу с вредными и тяжелыми условиями труда и за особый характер труда».

4. **Постановление Кабмина № 442** «О Порядке проведения аттестации рабочих мест по условиям труда».

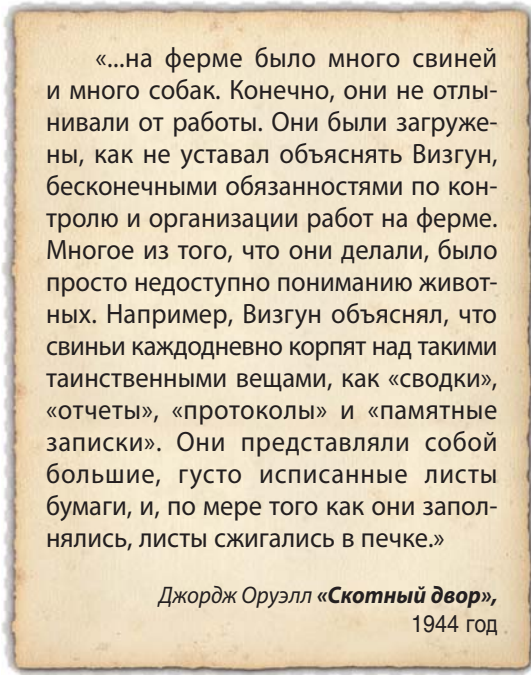
5. **Методические рекомендации № 41** для проведения аттестации рабочих мест по условиям труда.

Далее – чтобы человек получил этот проклятый **ОДИН ДЕНЬ** к отпуску, собственно и проводится аттестация рабочего места. Два приказа, четыре протокола, лист наблюдения, фотография рабочего времени, Карта условий труда...

Нет, это еще мы не измеряли уровень самого шума! А его могут измерить только те, кто имеет на это право. То есть аккредитованные лаборатории, с которыми также нужно заключить договор и соответственно создать многочисленные, но уже бухгалтерские бумаги.

Приехали. Измерили. Составили протокол замеров... Устали? И люди устали. И ведь все это для того, чтобы добавить работнику только **ОДИН** день к отпуску. **ОДИН ДЕНЬ!**

Если у кого-то есть возможность, донесите эту «секретную» информацию до Правительства и Верховной Рады! Может быть, они не знают? Может, в турборежиме нужно не принимать по 400 НОВЫХ законов за одну сессию, а наоборот – отменять по 400 СТАРЫХ?

«...на ферме было много свиней и много собак. Конечно, они не отлынивали от работы. Они были загружены, как не уставал объяснять Визгун, бесконечными обязанностями по контролю и организации работ на ферме. Многие из того, что они делали, было просто недоступно пониманию животных. Например, Визгун объяснял, что свиньи каждодневно корпят над такими таинственными вещами, как «сводки», «отчеты», «протоколы» и «памятные записки». Они представляли собой большие, густо исписанные листы бумаги, и, по мере того как они заполнялись, листы сжигались в печке.»

Джордж Оруэлл «Скотный двор»,
1944 год

ИЗ ШАХТЫ В ТЕРРОБОРОНУ...

**Зинаида
Якименко,**
собкор

Шахтер Василий Боцковка вследствие производственной травмы стал инвалидом 2-й группы. Вернувшись после больничного, получил «благодарность» за работу от предприятия – приказ о своем увольнении за прогул. Обратился в суд, чтобы признать такой приказ противоправным. Однако война внесла коррективы. И мужчина вступил в ряды территориальной обороны.

Василий Боцковка по окончании Нововольнского профессионально-технического училища № 1 устроился работать электрослесарем подземным на ОП «Шахта № 1 «Нововольнская» ГП «Волыньуголь». Позднее в связи с ликвидацией предприятия перевелся на ОП «Шахта № 9 «Нововоль-

ская» ГП «Волыньуголь», которое впоследствии было реорганизовано в ГП «Шахта № 9 «Нововольнская».

Во время практики Василий старался получить как можно больше умений и навыков. Его наставник, электрослесарь подземный 5-го разряда Михаил Денисюк делился знаниями с любознательным студентом. Шахтеры между собой говорили, что «высоковольтники» (так называли электрослесарей подземных 5-го разряда) – элита на шахте. Если где-то неисправности, с которыми не могут справиться, то высоковольтник придет и все починит.

Зарекомендовал себя Василий как ответственный добросовестный работник. Руководство доверило молодому работнику исполнение обязанностей главного энергетика на «Шахта № 9 «Нововольнская». К сожалению, после полученной производственной

травмы в 2021 году он больше не может работать в шахте.

РАБОЧИЕ БУДНИ

Служба главного энергетика контролировала исправность электромеханического оборудования. Электроаппаратуру, как правило, чинят на поверхности. Если, например, шахтеры переезжают на другой участок, заряжают новую лаву, то подключение подстанции, монтаж высоковольтной линии, подача напряжения – это работа электрослесарей.

Иногда случалось так, что первая смена заканчивалась в 13 часов, а в 12.45 сообщали о поломке в шахте. В таком случае работники не ждали вторую смену, а спускались в шахту и находились там до окончания ремонта. Бывало, что работали три смены подряд. Конечно, дежурные электрослесари, приходившие на следующие смены, тоже помогали.

Василий рассказывает: «Я с восхищением вспоминаю работу в энергетической службе. Это как элитные бойцы на фронте. Ты чувствуешь ответственность за свою

Василий Боцковка (первый слева) с коллегами

работу и к тому же работаешь с большим удовольствием. К сожалению, не всегда с нашим устаревшим оборудованием можно было предотвратить неисправность, но мы старались это делать. У нас даже шутили – «если высоковольтник спит, значит, на шахте все работает».

В 2012 году, когда Василий пришел на шахту, ему, как и другим шахтерам, выдали спецодежду, спецобувь, каски, перчатки и т. д. На шахте часто проводились проверки, поэтому обеспечивать работников СИЗ старались в соответствии с требованиями, предусмотренными действующим законодательством. Позднее начались более сложные времена. Даже резиновые перчатки и спецодежду шахтерам порой приходилось покупать за собственные средства.

Шахта – это предприятие, деятельность которого предусматривает выполнение работ с повышенной опасностью, там есть необходимость в профессиональном отборе. В энергетической службе безопасность превыше всего, ведь это работа с электрическим током. Но были моменты, когда правилами ОТ пренебрегали. Если, например, отключали подстанцию, то резиновые перчатки во время выполнения работ не всегда надевали.

На шахте проводилось обучение по ОТ, руководители утверждали учебные программы. Обучение предусматривало ознакомление работников предприятия со спецификой и условиями труда на шахте и на рабочем месте, правилами поведения в особо опасных подземных условиях и специальными мероприятиями по ОТ, внедряемыми на шахте.

Все работники изучали сигналы аварийного оповещения, правила поведения при авариях и план ликвидации аварий на своем рабочем месте, расположение запасных выходов, места, где находятся средства противоаварийной защиты, средства самоспасения, учились ими пользоваться.

Работников ознакомляли с особенностями горнотехнических

и производственных условий шахты. Подземные работники проходили тренировки в «дымной камере», чтобы приобрести навыки включения и дыхания в самоспасателе. **Вводный инструктаж проводил инженер по ОТ.**

По словам шахтера, инженер по ОТ на «Шахте № 9 «Нововольнская» был скрупулезным в вопросах безопасности и не забывал напоминать о ней работникам. Он постоянно контролировал соблюдение норм ОТ. Если видел нарушения, подходил к работнику, десять раз повторял, напоминал, рассказывал, показывал, почему так важно соблюдать нормы. Также он следил за своевременным проведением инструктажей на рабочем месте начальниками участков.

ТРАВМА ЛИШИЛА ВОЗМОЖНОСТИ РАБОТАТЬ В ШАХТЕ

Обстоятельства несчастного случая

Это произошло **3 июля 2021 года.** Василию позвонил исполняющий обязанности главного инженера и сообщил о поломке насоса АКО на одном крыле шахты, в связи с чем требовалось организовать ремонтные работы. В 13:30 вместе с бригадой электрослесарей работник спустился в шахту. Идя по выработке между рельсами, мужчина поскользнулся и упал. В результате получил травмы головы и спины, а также на время потерял сознание.

Один из коллег-электрослесарей помог Василию добраться до выезда на-гора. Необходимо было пройти около 300 м. Приходилось отдыхать, к тому же по дороге потерпевший терял равновесие.

В медпункте работнику оказали медицинскую помощь, после чего реанимационно-противошоковая группа Львовско-Вольнского военизированного горноспасательного отряда доставила его в больницу.

Несчастный случай произошел в ходе Кречевского конвейерного склона. Это подземная выработка, расположенная на отметке 162,9–193,6 м с наклоном 3 градуса, тупиковая часть которой затоплена. В выработке выполнялись только работы по откачке воды.

Подошва выработки была крошкой, а по бокам высыпана порода с кровли. На подошве проложен одноколейный рельсовый путь, поэтому проход возможен только между рельсами, где течет вода. Разумеется, во время перемещения работников там было скользко.

Расследование несчастного случая комиссия провела в течение девяти календарных дней. Рассмотрев обстоятельства, изучив проектно-технологическую документацию, учитывая медицинское заключение, объяснения потерпевшего и свидетелей, **комиссия признала несчастный случай связанным с производством.**

Основной причиной наступления несчастного случая комиссия назвала нарушение потерпевшим трудовой и производственной дисциплины, неисполнение должностных обязанностей. В акте указали, что он не выполнил требования ст. 14 Закона Украины «Об охране труда».

Василий был не совсем согласен с такой позицией комиссии, но в больнице ему было не до того, чтобы устанавливать истину. Хотя **перемещение по шахте представляет риск, поскольку из-за наличия воды поверхность становится скользкой.**

Лечение длилось более трех месяцев. Согласно заключению МСЭК мужчине установили инвалидность 2-й группы (трудовое увечье). Теперь ему приходится периодически лечиться. Поэтому для Василия не так уж существенно, что на него возложена ответственность за произошедшее.

ПРОЦЕСС УВОЛЬНЕНИЯ ЗАТЯНУЛСЯ

Из больницы В. Боцковку выписали 21 октября 2021 года. Конечно, для мужчины с его состоянием здоровья и 2-й группой инвалидности на шахте фактически нет работы. Его могли бы уволить в связи с несоответствием состояния здоровья. Однако, как и на многих предприятиях по всей Украине, на «Шахте № 9 «Нововолынская» постоянно задерживают выплату заработной платы.

То есть **работодатель нарушает трудовой и коллективный договоры, что позволяет работнику подать заявление об увольнении на основании части 3 ст. 38**

КЗоТ Украины и получить выходное пособие в размере трехмесячного среднего заработка.

В случае же увольнения по состоянию здоровья размер такого выходного пособия составляет всего один среднемесячный заработок. Поэтому Василий подал **заявление об увольнении по собственному желанию в связи**

с невыполнением работодателем трудового и коллективного договоров. На основании п. 3 ст. 38 КЗоТ в этот же день работодатель должен был издать приказ об увольнении, выдать трудовую книжку и произвести расчет. Сейчас, кстати, очень многие шахтеры увольняются именно на этом основании.

Однако работник не ожидал, что по каким-либо причинам его заявле-

Шахтеры после смены

ние не будет удовлетворено, ведь **факт нарушения работодателем трудового договора, что связано с несвоевременной выплатой заработной платы, имел место.** Кроме того, ему не выдали трудовую книжку, не выплатили выходное пособие и не издали приказ об увольнении, объясняя это тем, что он как и. о. главного энергетика обязан передать материальные ценности.

КОММЕНТАРИЙ

Елена Коновалова,
заместитель директора
департамента по вопросам
труда Гоструда Украины

В соответствии с пп. 4 части 1¹ ст. 40 Кодекса законов о труде Украины (далее – **КЗоТ**) трудовой договор, заключенный на неопределенный срок, может быть расторгнут в случае прогула (в том числе отсутствия на работе более трех часов в течение рабочего дня) без уважительных причин.

Отсутствие работника на работе без уважительных причин (прогул) по своей природе является грубым нарушением трудовой дисциплины и, как следствие, влечет наложение одного из видов дисциплинарного взыскания – выговора или увольнения, с соблюдением правил, установленных статьями 147–149 КЗоТ.

Процедура увольнения за прогул должна учитывать не только общие правила и порядок увольнения работников (часть первая ст. 47, ст. 116

КЗоТ), но и правила и порядок увольнения работников по инициативе работодателя (часть третья ст. 40 КЗоТ), а также сроки применения, правила и порядок наложения, объявления дисциплинарных взысканий (статьи 147, 148, 149 КЗоТ), а именно:

- уволить работника за прогул имеет право только орган, которому предоставлено право принимать этого работника на работу;
- во время военного положения согласие профсоюза не требуется;
- уволить работника за прогул можно непосредственно после выявления проступка, но не позже одного месяца со дня его выявления, не считая времени увольнения работника с работы в связи с временной нетрудоспособностью или нахождения его в отпуске.

Работодатель должен принять меры для выяснения причин отсутствия работника на работе. Сначала необходимо позвонить работнику по номерам телефонов, указанным в его личной

Но в этой ситуации, когда потерпевший более трех месяцев отсутствовал на работе, мог ли он фактически вести учет и контроль материальных ценностей? На период его отсутствия руководитель должен был назначить исполняющего обязанности главного энергетика. Кроме того, главный энергетик не несет полной материальной ответственности согласно действующему законодательству Украины.

А уже в ноябре Василий получил уведомление и копию приказа

о его увольнении... за прогул. Он обратился в управление Гоструда в Волынской области. Специалисты управления провели внеплановую проверку на шахте, выявили нарушения и внесли директору предписание, которым обязали устранить выявленные нарушения. В связи с нарушением трудовых прав **работник обратился в суд с требованием отменить приказ об увольнении за прогул и изменить формулировку основания увольнения – увольнение по собственному желанию**

в связи с невыполнением работодателем трудового договора.

Надеюсь, что суд примет законное и обоснованное решение по делу. Однако о деле (предмете и основаниях иска) до его завершения мужчина рассказывать не желает и выра-

жает надежду в процессе достигнуть мирового соглашения с руководителем. В декабре 2021 г. **предприятие произвело расчет с Василием, но формулировку основания увольнения добровольно не меняет.**

* * *

Сразу после начала вторжения в Украину российских агрессоров Василий Боцковка записался в территориальную оборону. У мужчины есть жена и две дочери, поэтому наибольшее его желание – чтобы им не пришлось стать беженцами в чужой стране, чтобы дети не слышали разрывов бомб и у них было безмятежное мирное детство. Считает, что добровольческие формирования территориальной громады способствуют готовности граждан Украины к национальному сопротивлению, повышают обороноспособность государства. Несмотря на состояние здоровья, Василий готов защищать свою Родину.

Фото предоставлены автором

карточке. Если причины отсутствия работника не выяснены или выяснены, но возникают сомнения в правдивости объяснений работника, следует принять дополнительные меры относительно уважительности причин отсутствия и документального оформления доказательств отсутствия.

Прежде всего, непосредственный руководитель отсутствующего работника должен написать докладную записку на имя руководителя предприятия с изложением всех обстоятельств.

Самого выявления отсутствия работника на работе недостаточно для его увольнения за прогул. Такой факт должен быть надлежащим образом зафиксирован и доказан факт отсутствия уважительных причин отсутствия работника.

Отсутствие работника на работе может быть зафиксировано актом об отсутствии работника на работе, который подписан комиссией, состоящей не менее чем из трех человек. Работодатель обязан потребовать объяснения от работника о причинах его отсутствия на работе в конкретные дни.

Увольнение работника за прогул без получения от него письменных объяснений или составление акта об отказе предоставить такие объяснения при отсутствии связи с работником или отсутствии у работника возможности предоставить объяснения является неправомерным (ст. 149 КЗоТ).

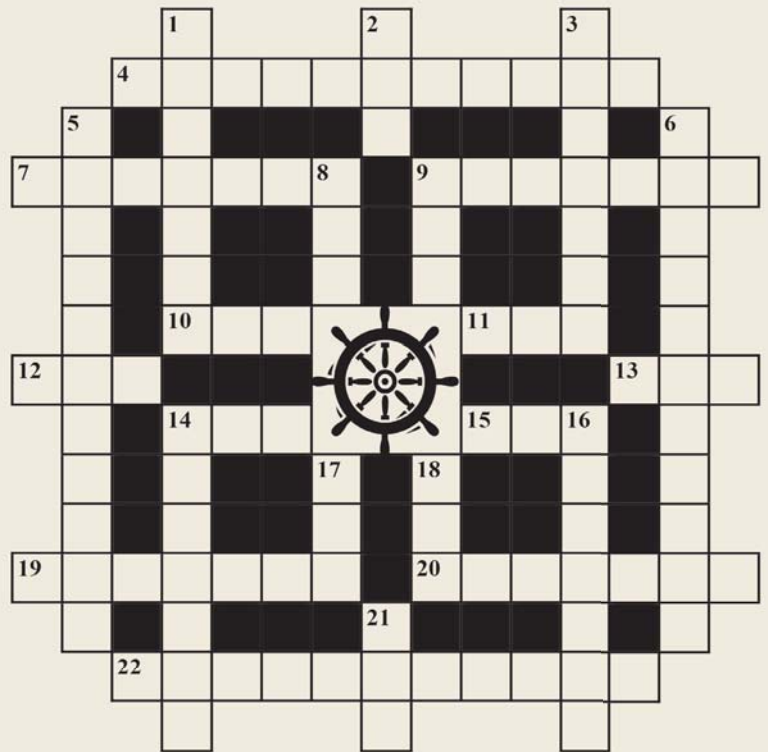
Если работник – материально ответственное лицо на предприятии, то претензии работодателя относительно недостачи материальных ценностей, вверенных работнику, не являются основанием для того, чтобы не увольнять работника в сроки, о которых просит работник, если это предусмотрено действующим законодательством.

В случае наличия противоречий, касающихся возмещения предприятию или невозмещения материального ущерба, работодатель обязан уволить работника с соблюдением требований действующего законодательства. После увольнения начинать процедуру относительно возврата материальных ценностей или возмещения работником причиненного предприятию материального ущерба, если у работодателя имеются основания для такого взыскания.

Кросворд «ОХОРОНА ПРАЦІ»

По горизонталі: **4.** Форма відшкодування збитків окремим особам чи установам, майно яких зазнало пошкодження від стихійного лиха або нещасного випадку, і матеріального забезпечення громадян у разі втрати ними працездатності, смерті годувальника та в інших випадках. **7.** Загальна назва для потужних атмосферних явищ: дуже сильний вітер, ураган тощо. **9.** Примусова подача повітря в поживне середовище, що містить мікроорганізми. **10.** Довга глибока канава, розмита водою або викопана в землі. **11.** Задушливий газ, який утворюється під час неповного згоряння вугілля, дров тощо. **12.** Червоно-жовта фарба рослинного походження, яку використовують переважно для фарбування вовни, волосся, нігтів. **13.** Отвір, звичайно із заслонкою, для проникнення вниз, у середину чого-небудь. **14.** Суміш дрібних твердих часток (сажі, попелу тощо) і газоподібних продуктів, які виділяються у повітря під час згоряння чого-небудь. **15.** Загальний тяжкий розлад життєво важливих функцій організму, викликаний порушенням нервово-рефлекторної діяльності внаслідок фізичної чи психічної травми. **19.** Апарат (машина, прилад), що виконує роботу за допомогою особливого механізму без участі людини. **20.** Заглиблення, слід від удару або тиснення. **22.** Процес, під час якого працівники створюють матеріальні блага, потрібні для суспільства.

Відповіді шукайте в наступному номері журналу

По вертикалі: **1.** Фільтр, яким очищують від піщинок викачувану із глибини насосом нафту. **2.** Коливання часток навколишнього матеріального середовища, які сприймаються органами слуху людини як сторонні сигнали. **3.** Людина, яка частково або повністю втратила працездатність унаслідок поранення, хвороби, каліцтва чи старості. **5.** Виконання працівником іншої оплачуваної роботи за трудовим договором у вільний від основної роботи час у тій самій організації/фізичної особи. **6.** «Аварійне ...» – термінова зупинка обладнання для запобігання або зведення до мінімуму небезпеки від його роботи. **8.** Хімічний елемент, кристалічна речовина від темно-сірого до темно-фіолетового кольору, яку видобувають переважно з морських водоростей, а також розчин цієї речовини у спирті для медичних потреб. **9.** Офіційний документ, протокол, запис про який-небудь факт. **14.** Верхній легкий непромокальний одяг, що захищає від дощу. **16.** Осадок диму, сажа. **17.** Пристрій із металевого листа, збитих дощок тощо для захисту від когось, чогось або для відгородження, затримки чогось. **18.** Місце скріплення зварюванням, клепаанням окремих деталей конструкцій, споруд тощо. **21.** Нижня частина або нижня стінка якого-небудь предмета.

Розгадайте кросворд та візьміть участь у розіграві ПОДАРУНКА

Відповіді на кросворд надсилайте до **10 травня 2022 року** на **dnopop@gmail.com** або **mail@ohoronapraci.kiev.ua**
Viber або TELEGRAM за телефонами: **(097) 102-27-10** або **(066) 354-33-53**

Докладніше за телефоном **(044) 333-73-93** (багатоканальний)

Відповіді на кросворд «ОХОРОНА ПРАЦІ», опублікований у журналі № 2/2022 на с. 54

По горизонталі: **5.** Спеціалізація. **7.** Бонус. **9.** Лінощі. **10.** Премія. **11.** Марка. **14.** Концерн. **15.** Станція. **19.** Ребро. **21.** Вимога. **22.** Прорив. **23.** Фірма. **24.** Адміністрація.

По вертикалі: **1.** Список. **2.** Саботаж. **3.** Літучка. **4.** Бізнес. **6.** Підсобник. **8.** Відхідник. **12.** Фен. **13.** Жар. **16.** Ревізія. **17.** Грамота. **18.** Порада. **20.** Досвід.

Склав **Василь Вербецький**

СТАЦІОНАРНІ БАГАТОКАНАЛЬНІ ДОЗОР-С-Ц

Стационарний газоаналізатор
з цифровими датчиками
Кількість каналів – до 62

ДОЗОР-С(IP65)

Стационарний газоаналізатор
з аналоговими датчиками
Кількість датчиків – до 5

ПЕРЕНОСНІ

ДОЗОР-С-М

Переносний багатокомпонентний
газоаналізатор
Кількість вимірюваних
речовин – до 5

ДОЗОР-С-П

Переносний однокомпонентний
газоаналізатор
Вбудований або виносний датчик.
Вбудований насос

Реклама

Індивідуальний міні газоаналізатор "ДОЗОР-С-Пи"

Маса приладу – не більше 150 г

Габаритні розміри – 55×40×155

Вимірювальні компоненти:

NH_3 , NO_2 , SO_2 , CO_2 , O_2 , CH_4 , NO , CO , H_2S , Cl_2

ГАЗОАНАЛІЗАТОРИ "ДОЗОР-С"

ВИМІРЮВАННЯ ДИМОВИХ ГАЗІВ ДОЗОР-С-Д

Стационарний газоаналізатор
Кількість контрольованих газів – до 5

ДОЗОР-С-М-Д

Переносний газоаналізатор
для експрес-аналізу димових газів
у контрольних точках димоходу

ТЕЧЕШУКАЧІ ПРИРОДНОГО ГАЗУ ДОЗОР-С-Пп

Діапазон вимірювань – 0 – 2,5%
Чутливість – 1 ppm

ДОЗОР-С-М-ЗХ

Діапазон вимірювань – 0 – 100%
Чутливість – 1 ppm

БАГАТОКАНАЛЬНИЙ КИСНЕВИМІРЮВАЧ ДОЗОР-С

Кількість каналів – до 4
Занурювальний тип датчика забезпечує
високу швидкість відгуку

КОМПЛЕКС ТЕЛЕМЕТРІЇ ДОЗОР-С-Г

Забезпечує надійність і безпеку
експлуатації газорозподілення за
рахунок оперативності надходження
даних про технологічний процес газо-
розподілу в режимі реального часу

СЕРТИФІКОВАНІ В УКРАЇНІ, РОСІЇ, БІЛОРУСІ.

Контроль: гранично допустимих концентрацій (ГДК) метану CH_4 , аміаку NH_3 , діоксиду азоту NO_2 , діоксиду сірки SO_2 , діоксиду вуглецю CO_2 , кисню O_2 , оксиду азоту NO , оксиду вуглецю CO , сірководню H_2S , хлору Cl_2 , елєгазу SF_6 ; довибухонебезпечних концентрацій горючих газів і парів.

НВП "Оріон": Україна, 61070, м. Харків, вул. Рудика, 4

Тел.: (057) 719-40-53, 719-40-54, 719-40-55

e-mail: info@orion.com.ua http://www.orion.com.ua

- Анатолий Алексеев. **Правила, которые спасают жизнь.**
Безусловно выполняя эти правила, каждый работник может снизить травматизм со смертельным исходом.
- Сергей Колесник. **Доверяй, но контролируй.**
Опыт компании «Кернел» по организации трехступенчатого оперативного контроля состояния охраны труда.
- Екатерина Скрыпник, Александр Нефедьев. **Будущее – сегодня.**
Обзор рынка цифровых инструментов для повышения безопасности в строительной отрасли.
- Александр Фандеев. **По зову сердца.**
Молодежной общественной организации Пласт Львов 12 апреля исполнилось 110 лет. С первых дней войны она включилась в защиту нашей страны.
- Эскендер Изетов. **Электрохозяйство по-хозяйски.**
Электробезопасность медучреждений, где эксплуатируют электротехнические устройства без электроустановок.
- Сергей Колесник. **Без взрывов твердотопливных котлов не обошлось.**
Безопасность эксплуатации твердотопливных котлов.

ВИДАВНИЦТВО
ІНДУСТРІЯ

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ДОКУМЕНТИ З ПИТАНЬ ОХОРОНИ ПРАЦІ

61070, м. Харків, а/с 10070
E-mail: industryshop@ukr.net
Vodafone: (050) 406-50-69
Київстар: (096) 406-50-69

www.industry.kh.ua

Реклама

У продажу – ЖУРНАЛИ РЕЄСТРАЦІЇ ІНСТРУКТАЖІВ

Ви просили – ми зробили!

- ✓ Журнал реєстрації вступного інструктажу з питань охорони праці
- ✓ Журнал реєстрації інструктажів з питань охорони праці на робочому місці

Вартість одного журналу – **75 грн** (з ПДВ)

ДБАЙМО ПРО БЕЗПЕКУ РАЗОМ!

Журнал реєстрації вступного інструктажу з питань ОП містить:

- Нормативні вимоги щодо правил заповнення журналу
- Зразки заповнення журналу
- 45 сторінок для записів

Журнал реєстрації інструктажів з питань ОП на робочому місці містить:

- Нормативні вимоги щодо проведення інструктажів і ведення журналу
- Зразки заповнення журналу
- 22 розвороти для записів

З питань придбання звертайтеся за тел.: (044) 333-73-93 (багатоканальний)
(066) 354-33-53 (Viber, Telegram), (063) 102-67-68, (098) 598-34-17

Передплата на 2 півріччя 2022 року!

Рахунок на оплату № ОП-06/22

Постачальник:

ТОВ «Редакція журналу «Охорона праці»

п/р UA913052990000026008016224648 у банку КБ «ПРИВАТБАНК» м. Київ,

02100, м.Київ, вул.Будівельників, буд.34/1, тел.: (044) 333-73-93(багатоканальний),

код за ЄДРПОУ 21601181, ІПН 216011826532

№	Товари	Кіл-сть	Од.	Ціна	Сума
1	Журнал «Охорона праці»	6	шт	450,00	2700,00
				Разом:	2700,00
				Всього:	2700,00
				Всього до оплати:	2700,00

Всього найменувань 1, на суму 2700,00 грн.

Дві тисячі сімсот гривень

З кожної передплати ми перерахуємо 20 % на допомогу бійцям ЗСУ та тероборони!

Виписав _____

Матвічук Д.Л.

До уваги
фахівців
з охорони
праці!

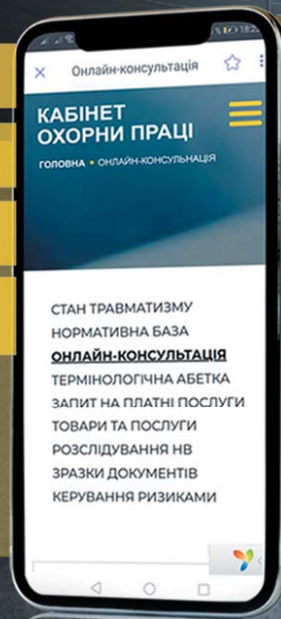
УСЕ, ЩО ВАМ
ПОТРІБНО
КОЖНОГО ДНЯ!

Понад 2000 документів

Онлайн-консультація

Безплатні вебінари

Доступ до запису вебінарів
2020-2021 років

Вартість передплати

340 грн на місяць, **4080 грн** на рік

КАБІНЕТ ОХОРОНИ ПРАЦІ

це **ЩОДЕННА ІНФОРМАЦІЙНА ПІДТРИМКА**
з питань безпеки і здоров'я на роботі

Утримання виробничого
обладнання

Утримання будівель і споруд

Роботи підвищеної небезпеки

Інструкції з ОП
за професіями та видами робіт

Навчання, інструктаж,
стажування

Засоби захисту

Атестація та гігієна робочих місць

Створення СУОП

Контроль за станом
охорони праці

Розслідування нещасних
випадків

Стан травматизму

Державний нагляд і контроль

Міжгалузеві та галузеві
нормативні документи

Оцінка та керування
ризиками

Роз'яснення державних
органів

Онлайн-консультації

Зразки
документів

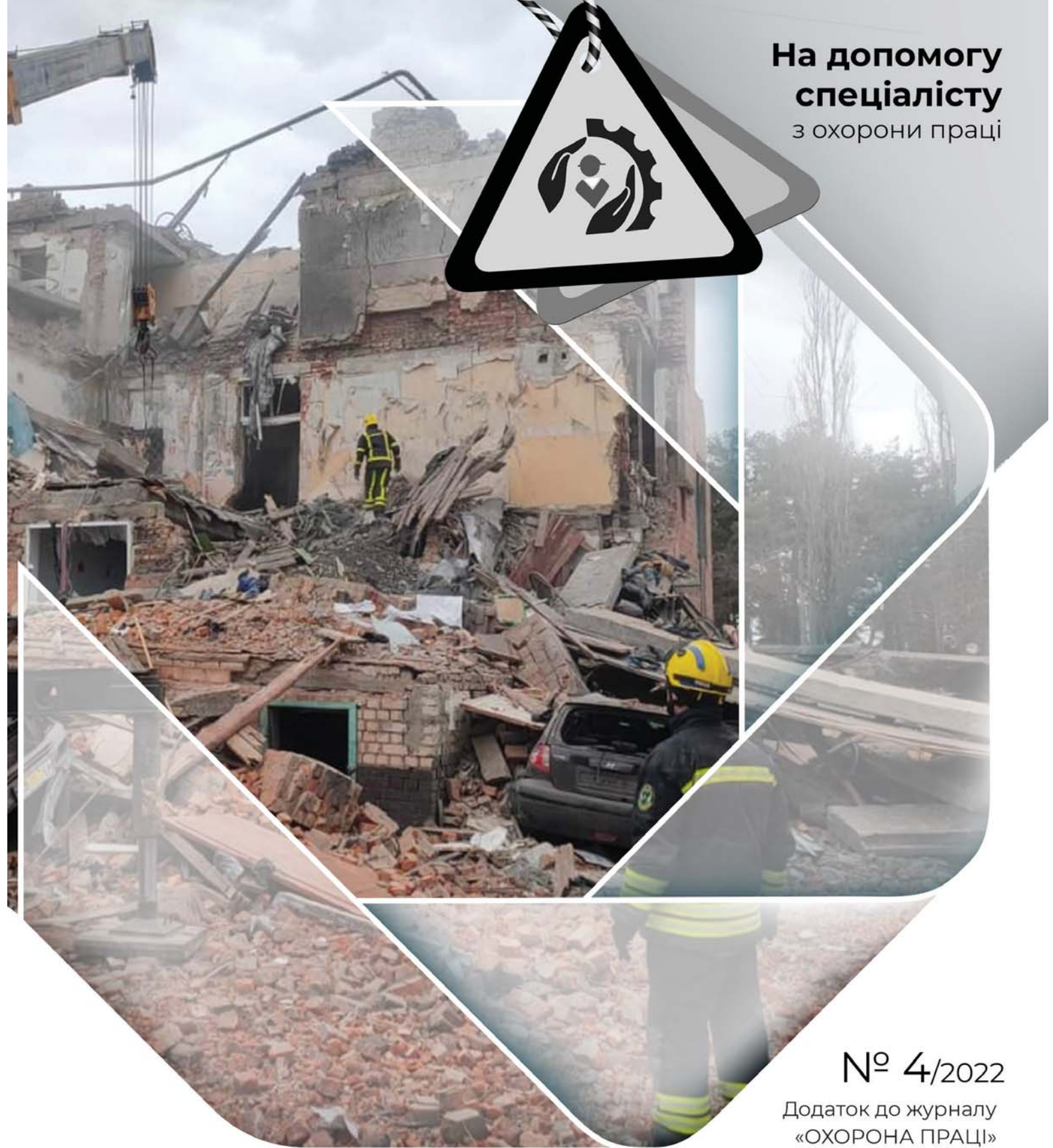
Судова практика,
правова допомога

Пільги
та компенсації

Термінологічний
словник

На допомогу спеціалісту з охорони праці

№ 4/2022

Додаток до журналу
«ОХОРОНА ПРАЦІ»

Розслідування нещасних випадків
на виробництві
в умовах воєнного стану

Нормативні вимоги до захисних споруд цивільного захисту

Організація трудових відносин
під час війни

Додаток до журналу

**НА ДОПОМОГУ
СПЕЦІАЛІСТУ**

З ОХОРОНИ ПРАЦІ

№ 4/2022

Адреса редакції

02100, Київ-100,
вул. Будівельників, 34/1,
ТОВ «Редакція журналу
«Охорона праці»

E-mail

mail@ohoronapraci.kiev.ua

Сайт

www.ohoronapraci.kiev.ua

**З питань передплати та
розміщення реклами,
участі в семінарах**

Тел.: (044) 333-73-93

Матеріали друкуються
мовою оригіналу.

Точка зору редакції
не завжди збігається
з думкою авторів
матеріалів.

Відповідальність
за достовірність фактів,
цитат, власних імен,
географічних назв
та інших відомостей
несуть автори
публікацій.

Рукописи
не рецензуються.

За достовірність
реклами
несе відповідальність
рекламодавець.

ЗМІСТ

МОНІТОРИНГ ЗАКОНОДАВСТВА

3

Рубрику сформувала Зінаїда Якименко

ІНФОРМАЦІЙНІ ПОВІДОМЛЕННЯ

Лабораторні дослідження умов праці не скасовано

25

Підготували Василь Литвин та Сергій Колесник

Рекомендації для роботодавців щодо безпеки та здоров'я на роботі
працівників під час експлуатації вантажопідіймального устаткування
в умовах воєнних (бойових) дій

28

Змінено перелік військовозобов'язаних жінок

29

Держпраці запустила Telegram-бот та інформаційний портал

30

Щодо розслідування нещасних випадків в умовах воєнного стану

31

АКТУАЛЬНО

Розслідування нещасних випадків на виробництві
в умовах воєнного стану

32

Микола Федоренко

*Яких змін потребує законодавство щодо розслідування нещасних випадків
під час війни*

НОВИНИ ЗАКОНОДАВСТВА

Трудові відносини в період воєнного стану

36

Олена Коновалова

Актуальні питання організації трудових відносин в умовах війни

ЗРАЗКИ ДОКУМЕНТІВ

Інструкція з охорони праці під час проведення робіт на територіях,
пов'язаних з проведенням бойових дій

44

Розробив Микола Федоренко

Інструкція з дистанційної роботи в умовах воєнного стану

50

Розробила Ольга Богданова. За редакцією М. Федоренка

ЦИВІЛЬНИЙ ЗАХИСТ

Нормативні вимоги до захисних споруд цивільного захисту

52

Микола Федоренко

*Улаштування, утримання, використання захисних споруд
згідно з вимогами законодавства*

КОНСУЛЬТУЄ МИКОЛА ФЕДОРЕНКО

63

Заступник головного редактора журналу відповідає на запитання читачів

Інформацію взято з офіційних джерел, зокрема із сайтів Верховної Ради, Кабінету Міністрів та офіційних сайтів відповідних центральних органів виконавчої влади.

● ВЕРХОВНА РАДА

Закон України від 03.03.2022 № 2115-IX «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни»

Закон передбачає звільнення від адміністративної та кримінальної відповідальності та заборону на проведення будь-яких перевірок уповноважених органів фізичних осіб, фізичних осіб – підприємців, юридичних осіб за неподання облікових, фінансових, бухгалтерських, розрахункових, аудиторських звітів і будь-яких інших документів, подання яких вимагається відповідно до норм чинного законодавства в документальній або електронній формі, у період дії воєнного стану або стану війни, а також протягом трьох місяців після припинення чи скасування воєнного стану. Юридичні особи, які не мають фізичної можливості протягом строку, визначеного цим Законом, подати звітність у зв'язку з безпосередніми наслідками їх участі у бойових діях, подають звітність протягом одного місяця із дня закінчення наслідків, які унеможливили їх подання. Закон не поширюється на податкові правовідносини.

Закон України від 03.03.2022 № 2118-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану»

Законом внесено зміни до п. 69 Податкового кодексу України, де на період до припинення або скасування воєнного стану на території України визначено особливості справляння податків і зборів. Зміни передбачають скасування податкових перевірок і зупинення розпочатих перевірок. Операції з добровільної передачі або відчуження коштів, товарів, надання послуг на користь Збройних Сил України та підрозділів територіальної оборони без попереднього або наступного відшкодування їх вартості не вважаються операціями з реалізації для цілей оподаткування. Продовжено дію ліцензій, по яких до припинення або скасування воєнного стану на території України не сплачено черговий платіж за ліцензію та/або закінчився термін дії ліцензії на право:

- виробництва та обігу спирту, алкогольних напоїв, тютюнових виробів та рідин, що використовуються в електронних сигаретах;
- виробництва, зберігання, оптової та роздрібною торгівлі пальним та місць виробництва, зберігання, оптової та роздрібною торгівлі пальним.

Розділ VI «Прикінцеві та перехідні положення» Бюджетного кодексу України доповнено п. 38: «На період дії воєнного стану в Україні залучення позик від іноземних держав, іноземних фінансових установ

і міжнародних фінансових організацій на підставі міжнародних договорів України, а також внесення змін до відповідних укладених міжнародних договорів України здійснюється Міністром фінансів України за рішенням Кабінету Міністрів України. Зазначені міжнародні договори України можуть включати, зокрема, положення щодо відмови від суверенного імунітету України в можливих спорах щодо таких зобов'язань та не потребують ратифікації Верховною Радою України». Введено обмеження щодо застосування в умовах воєнного стану 8 статей Бюджетного кодексу України. В умовах воєнного стану функції місцевих органів влади (зокрема, у частині бюджетних повноважень) можуть здійснювати військово-цивільні адміністрації в разі їх утворення відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану».

Внесено зміни до розділу XXI «Прикінцеві та перехідні положення» Митного кодексу України, а саме доповнено: «Тимчасово, на період дії воєнного стану, звільняються від оподаткування ввізним митом соціально значущі продукти харчування, лікарські засоби та медичні вироби, на які Кабінетом Міністрів України встановлено фіксовані ціни у розумінні Закону України «Про ціни та ціноутворення».

Також внесено зміни до статті 15 «Прикінцеві положення» Закону України «Про гуманітарну допомогу», де зазначено, що на період дії воєнного стану Кабінет Міністрів України має право визнавати окремі категорії товарів гуманітарною допомогою без здійснення процедури визнання таких товарів гуманітарною допомогою в кожному конкретному випадку.

Кабінет Міністрів України зобов'язано затвердити перелік соціально значущих продуктів харчування, лікарських засобів та медичних виробів із встановленням фіксованих цін та перелік окремих категорій товарів, у тому числі підкацизних, які визнаються гуманітарною допомогою без здійснення процедури визнання таких товарів гуманітарною допомогою в кожному конкретному випадку.

Закон України від 03.03.2022 № 2108-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність»

Статтю 111 Кримінального кодексу України доповнено статтею 111-1 «Колабораційна діяльність», де визначено вісім обставин притягнення до кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність. Зокрема, публічне заперечення громадянином України здійснення збройної агресії проти держави, встановлення та утвердження тимчасової окупації частини території України або публічні заклики до підтримки рішень та дій держави-агресора, невизнання поширення державного суверенітету України на тимчасово окуповані території – караються позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від 10 до 15 років.

Крім того, здійснення громадянином України пропаганди в навчальних закладах з метою сприяння здійсненню збройної агресії проти Української держави, встановленню та утвердженню тимчасової окупації територій України, а також дії, спрямовані на впровадження освітніх стандартів держави-агресора, караються виправними роботами строком до двох років або арештом до шести місяців, або позбавленням волі на строк до трьох років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк від 10 до 15 років.

Закон України від 03.03.2022 № 2114-IX «Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України»

П'ять статей Закону визначають умови участі громадян України, а також іноземців та осіб без громадянства, які на законних підставах перебувають на території України, у відсічі та стримуванні збройної агресії Російської Федерації та/або інших держав. Дія Закону поширюється на всіх осіб, які отримали вогнепальну зброю і боєприпаси до неї у встановленому порядку, та застосовується протягом дії воєнного стану і 10 днів після його припинення або скасування.

Закон України від 03.03.2022 № 2117-IX «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство»

В умовах воєнного стану крадіжка карається позбавленням волі на строк від 5 до 8 років (частина 4 статті 185); **грабіж** – від 7 до 10 років (частина 4 статті 186); **розбій** – від 8 до 15 років із конфіскацією майна (частина 4 статті 187); **вимагання** – від 7 до 12 років з конфіскацією майна (частина 4 статті 189); привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем – від 5 до 8 років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до 3 років (частина 4 статті 191); викрадення на полі бою речей, що знаходяться при вбитих чи поранених (мародерство), – від 5 до 10 років (стаття 432 Кримінального кодексу України).

Закон України від 15.03.2022 № 2120-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану»

Фактичні перевірки можуть проводитися стосовно забезпечення можливості розраховуватися карткою.

Зупиняється перебіг усіх строків, контроль за дотриманням яких покладається на Державну податкову службу на час воєнного стану.

Пеня не нараховуватиметься за порушення, які виникли внаслідок форс-мажорів під час воєнного стану.

Благодійна допомога, надана учасникам бойових дій та особам, які проживають на території бойових дій, не оподатковується податком на доходи фізичних осіб (ПДФО). Також не оподатковується ПДФО вся нецільова благодійна допомога, яка надається особам, які постраждали внаслідок збройної агресії РФ.

Звільнення від оподаткування податком на додану вартість (ПДВ) за ввезення в Україну і постачання в Україні ЗІЗ також надається, якщо ця продукція надається для потреб добровольчих формувань територіальних громад.

Не сплачується ПДВ за товари, що були знищені під час війни, а також передані на потреби оборони.

Встановлення 0 ставки акцизу та 7% ПДВ на пальне.

На час воєнного стану надання електронних сервісів та приймання електронних документів від платників податків здійснюються в робочі дні з 8-ї до 18-ї години.

Санкції за порушення закону про РРО не застосовуються до завершення воєнного стану. З 1 березня до припинення воєнного стану ФОП 1–3-ї груп не сплачують єдиний соціальний внесок (ЄСВ) за себе.

Чиновникам встановлюється обмеження по заробітній платі на час воєнного стану в розмірі до 10 мінімальних заробітних плат, крім тих, які безпосередньо задіяні в заходах, необхідних для оборони України.

Зміни стосуються реалізації пального на період дії правового режиму воєнного стану на митній території України: не вважається реалізацією пального примусове відчуження або вилучення такого пального, фізична передача пального (у тому числі як гуманітарної допомоги) для потреб забезпечення оборони держави, органам місцевого самоврядування, також не виникає податкове зобов'язання щодо втраченого підакцизного товару (продукції). Крім того, зміни стосуються використання окремих вимог Кодексу в умовах воєнного стану, а саме: проведення фактичної перевірки платника податків (особи); призупинення перебігу строків давності, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи; невідшкодування шкоди, заподіяної протиправними рішеннями, діями чи бездіяльністю контролюючих органів; ненарахування пені внаслідок вчинення діяння (дії або бездіяльності) особою або заборгованості; невключення до оподаткованого доходу платника податку суми благодійної допомоги на користь учасників бойових дій, фізичних та юридичних осіб на території проведення бойових дій; звільнення від оподаткування операції з безкоштовної передачі товарів оборонного призначення.

Також внесено зміни у зв'язку із введенням воєнного стану до справляння: податку на доходи фізичних осіб, податку на додатну вартість, податку на прибуток підприємства; акцизного податку та екологічного податку; єдиного податку та фіксованого податку та інших перехідних положень.

Закон України від 15.03.2022 № 2121-IX «Про внесення змін до деяких законів України щодо уточнення норм, що регулюють питання визначення категорій осіб, які визнаються ветеранами війни та членами сімей загиблих Захисників і Захисниць України, та надання їм соціальних гарантій»

Розширено коло осіб, віднесених до учасників бойових дій та до осіб з інвалідністю внаслідок війни, їх доповнено:

- добровольцями Сил територіальної оборони Збройних Сил України;
 - особами, які увійшли до складу добровольчого формування територіальної громади, та особами, які увійшли до складу громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону відповідно до Закону України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону»;
 - особами, які брали участь у заходах, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави, внаслідок військової агресії Російської Федерації проти України.
- Конкретизовано статус членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, Захисників і Захисниць України, що дає можливість користуватися пільгами.

Закон України від 15.03.2022 № 2122-IX «Про внесення змін до деяких законів України щодо звільнення від військової служби осіб з інвалідністю та осіб, які доглядають за особами з інвалідністю і хворими дітьми»

Зміни конкретизують умови відстрочки (звільнення) призовників і військовослужбовців, які мають членів сім'ї з інвалідністю та хворих дітей, від призову (мобілізації) на строкову військову службу в умовах мирного, особливого та воєнного стану.

Зокрема, від військової служби (строкової, під час особливого періоду та мобілізації) звільняються: окремі категорії військовозобов'язаних із числа осіб з інвалідністю; військовозобов'язані, які доглядають за особами з інвалідністю та недієздатними; військовозобов'язані, які утримують дітей з інвалідністю, дітей, хворих на тяжкі перинатальні ураження нервової системи, тяжкі вроджені вади розвитку, рідкісні орфанні захворювання, онкологічні, онкогематологічні захворювання, дитячий церебральний параліч, тяжкі психічні розлади, цукровий діабет I типу (інсулінозалежний), гострі або хронічні захворювання нирок IV ступеня, дітей, які отримали тяжку травму, потребують трансплантації органа, потребують паліативної допомоги, що підтверджується документом, виданим лікарсько-консультативною комісією закладу охорони здоров'я в порядку та за формою, встановленими центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я, але якій не встановлено інвалідність.

Закон України від 15.03.2022 № 2124-IX «Про внесення змін до Кримінального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо визначення обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння та забезпечують бойовий імунітет в умовах дії воєнного стану»

Зміни стосуються введення поняття «бойовий імунітет» – звільнення військового командування, військовослужбовців, добровольців Сил територіальної оборони Збройних Сил України, працівників правоохоронних органів, які відповідно до своїх повноважень беруть участь в обороні України, осіб, визначених Законом України «Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України», від відповідальності, у тому числі кримінальної, за втрати особового складу, бойової техніки чи іншого військового майна, наслідки застосування збройної та іншої сили під час відсічі та стримування збройної агресії проти України або ліквідації (нейтралізації) збройного конфлікту, виконання інших завдань з оборони України із застосуванням будь-яких видів зброї (озброєння), настання яких з урахуванням розумної обачності неможливо було передбачити при плануванні та виконанні таких дій (завдань) або які охоплюються виправданим ризиком, крім випадків порушення законів та звичаїв війни або застосування збройної сили, визначених міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Закон України від 15.03.2022 № 2126-IX «Про внесення змін до деяких законів України щодо державних гарантій в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану»

До повноважень військово-цивільної адміністрації віднесено забезпечення в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану реалізації державних гарантій, визначених законами України. **Розроблено заходи для забезпечення державних гарантій та створення безпечно-го освітнього середовища в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану:**

- закладам освіти, установам освіти, науковим установам – їх засновникам;
- органам виконавчої влади, органам військового командування, військовим, військово-цивільним адміністраціям та органам місцевого самоврядування – їх представникам, посадовим особам (керівники, голови, начальники), органам управління (структурні підрозділи) у сфері освіти;
- громадським об'єднанням, благодійним організаціям і фізичним особам, які здійснюють благодійну (волонтерську) діяльність.

Здобувачам освіти, працівникам закладів освіти, установ освіти, наукових установ, у тому числі тим, які в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану в Україні чи окремих її місцевостях, оголошених у встановленому порядку (особливий період) були вимушені змінити місце проживання (перебування), залишити робоче місце, місце навчання, незалежно від місця їх проживання (перебування) **на час особливого періоду гарантується:**

- організація освітнього процесу в дистанційній формі або в будь-якій іншій формі, що є найбільш безпечною для його учасників;
- збереження місця роботи, середнього заробітку, здійснення виплати стипендії та інших виплат, передбачених законом;
- місце проживання (пансіон, гуртожиток тощо) та забезпечення харчуванням (у разі потреби).

Закон України від 15.03.2022 № 2132-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо діяльності у сфері довкілля та щодо цивільного захисту на період дії воєнного стану і у відбудовний період»

Зміни стосуються розроблення заходів відбудовного періоду після закінчення воєнних дій. Зокрема, **визначено додаткові завдання єдиної державної системи цивільного захисту у відбудовний період:**

- проведення цільової мобілізації для ліквідації наслідків ведення воєнних дій та надзвичайних ситуацій;
- ліквідація наслідків воєнних дій у населених пунктах та на територіях, що зазнали впливу засобів ураження;
- вжиття заходів для відновлення об'єктів критичної інфраструктури сфери життєзабезпечення населення;
- визначення населених пунктів та районів, що потребують проведення гуманітарного розмінування, маркування небезпечних ділянок, проведення очищення (розмінування) територій;
- залучення до ліквідації наслідків ведення воєнних дій та надзвичайних ситуацій міжнародної допомоги.

Закон України від 15.03.2022 № 2136-IX «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану»

Закон набув чинності із 24.03.2022. Закон діє виключно в період воєнного стану та визначає особливості трудових відносин між працівниками та юридичними (фізичними) особами в період дії воєнного стану, введеного відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану». На період дії воєнного стану вводяться обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина, передбачені статтями 43, 44 Конституції України, а також не застосовуються вимоги ч. 1, 2 статті 54; ч. 3 статті 32; ч. 1 статті 65; ч. 3, 4, 5 статей 67, 53, 71, 72, 73 Конституції України.

Конкретизовано особливості деяких вимог Кодексу законів про працю України в період воєнного стану, а саме: укладення та розірвання трудових договорів; переведення на іншу роботу та зміни істотних умов праці; зміни тривалості робочого тижня та часу відпочинку; роботи жінок та роботи в нічний час; оплати праці; надання відпусток; призупинення дії положень трудового (колективного) договору; діяльності профспілок; організації кадрового діловодства та архівного зберігання кадрових документів.

- Зокрема, Законом змінено:
- **порядок оформлення працівника на роботу:**
 - можна приймати на роботу без укладення письмового трудового договору (далі – **ТД**) та з випробувальним строком без обмеження кола працівників;
 - можна укласти строковий ТД з новими працівниками під час фактичної відсутності працівника;
 - **порядок переведення та зміни істотних умов праці:**
 - розірвання ТД може відбуватися без згоди працівника та без письмового попередження за два місяці;
 - працівник має право за один день звільнитися за власним бажанням або угодою сторін;
 - роботодавець може звільнити працівника під час лікарняного або відпустки;
 - працівник може бути переведений на іншу роботу, не обумовлену трудовим договором, без його згоди (за виключенням переведення на роботу в іншу місцевість, де тривають активні бойові дії, та якщо робота протипоказана за станом здоров'я), але з оплатою праці не нижчою, ніж середній заробіток за попередньою роботою;
 - **порядок обліку робочого часу, графік роботи та відпочинку:**
 - роботодавець може збільшити тривалість робочого часу до 60 годин на тиждень;
 - роботодавець в односторонньому порядку може змінити робочий графік, встановити 6-денний робочий тиждень, скоротити час відпочинку;
 - **порядок оплати праці:**
 - у разі неможливості своєчасної виплати заробітної плати внаслідок ведення бойових дій строк виплати заробітної плати може бути відтермінований до моменту відновлення діяльності підприємства;
 - **запроваджено новий інструмент – призупинення дії трудових відносин:**
 - коли немає роботи, то немає й оплати;
 - **порядок надання відпусток:**
 - встановлено для всіх однакову тривалість відпусток – 24 календарні дні;
 - роботодавець може відмовити в наданні відпустки, у разі якщо працівник працює на підприємстві, що віднесено до критичної інфраструктури.
 - **діяльність профспілок:**
 - роботодавці не зобов'язані відраховувати кошти (внески) первинним профспілковим організаціям.

Закон України від 15.03.2022 № 2138-IX «Про внесення змін до Закону України “Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України” у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України»

Зміни стосуються визначення правового режиму тимчасово окупованої території в умовах воєнного стану (зокрема, адміністративної межі, виборів до місцевих органів влади, прав власності, економічної діяльності). Рішення про визнання територій тимчасово окупованими приймається Радою національної безпеки і оборони України.

Закон України від 15.03.2022 № 2135-IX «Про внесення змін до Закону України “Про Державний бюджет України на 2022 рік”»

Сума видатків Державного бюджету України збільшена з 1.525.930.540,8 тис. грн до 1.593.495.680,8 тис. грн, також збільшено граничний обсяг державного боргу на 31.12.2022 у сумі 2.792.890.540,9 тис. грн.

Джерелом кредиту (позики), що залучається до спеціального фонду Державного бюджету України на 2022 рік від іноземних держав, іноземних фінансових установ і міжнародних фінансових організацій, є кредитна підтримка обороноздатності Збройних Сил України Уряду Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії в розмірі 1 700 000 фунтів стерлінгів, що будуть використані Міністерством оборони України на фінансування бюджетної програми «Розвиток, закупівля, модернізація та ремонт озброєння, військової техніки, засобів та обладнання». Крім того, кошти державного дорожнього фонду

спрямовуються першочергово на виконання боргових зобов'язань за запозиченнями, отриманими державою або під державні гарантії, а також на забезпечення потреб сектору оборони.

Закон України від 24.03.2022 № 2153-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з внесенням змін до Закону України “Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту”»

Зміни стосуються поширення дії соціальних гарантій Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» на членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, Захисників і Захисниць України.

Зокрема, ідеться про:

- переважне право на залишення на роботі при вивільненні працівників у зв'язку із змінами в організації виробництва і праці;
- безоплатну психологічну допомогу та вторинну правову допомогу;
- призначення дострокової пенсії та набуття статусу непрацевдатних членів сім'ї;
- додаткову відпустку;
- набуття особливого соціального статусу здобувача освіти;
- допомогу по тимчасовій непрацевдатності (встановлено розмір 100% від середньої заробітної плати (доходу);
- нагородження;
- набуття громадянства України;
- право позачергового отримання квартир або садибних (одноквартирних) жилих будинків із житлового фонду соціального призначення (протягом двох років із дня взяття на соціальний квартирний облік);
- оздоровлення дітей.

На добровольців Сил територіальної оборони поширено дію Закону України «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні».

Закон України від 24.03.2022 № 2147-IX «Про внесення змін до Закону України “Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту” щодо запровадження комплексного огляду системи соціального захисту ветеранів війни»

Зміни визначають державну політику та систему соціального захисту ветеранів війни, членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, членів сімей загиблих (померлих) Захисників та Захисниць України.

Внесено доповнення до статей 1-1, 1-2 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту».

Закон України від 24.03.2022 № 2142-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану»

На період дії воєнного стану до Податкового кодексу України внесено митні та податкові послаблення для бізнесу, зокрема:

- місцеві органи влади (ради об'єднаних територіальних громад) мають право приймати рішення про встановлення місцевих податків та/або зборів та податкових пільг із сплати місцевих податків та/або зборів без застосування процедур, передбачених Законом України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» (стаття 12);
- доходи, отримані від продажу платником податку особою, яка має статус податкового агента власної сільськогосподарської продукції, що вирощена, відгодована, виловлена, зібрана, виготовлена, вироблена, оброблена та/або перероблена безпосередньо фізичною особою, остаточно оподатковуються таким податковим агентом під час їх нарахування (виплати) (стаття 165);
- платниками єдиного податку третьої групи, які використовують особливості оподаткування, можуть бути суб'єкти господарювання, які здійснюють імпорт товарів (зокрема, автомобілів легкових, кузовів

до них, причепів та напівпричепів, мотоциклів, транспортних засобів, призначених для перевезення 10 осіб і більше, транспортних засобів для перевезення вантажів); ця категорія платників звільнена від оподаткування; реєстрація платником податку на додану вартість цієї категорії платників є призупиненою; визначено особливості оподаткування за спрощеною системою оподаткування (*підпункти 9.3, 9.5–9.8, 9.11 пункту 9 підрозділу 8 розділу XX «Перехідні положення»*);

- визначено особливості справляння податків у випадку відсутності у платника податків можливості своєчасно виконати свій податковий обов'язок (платники податків звільнюються протягом шести місяців після припинення або скасування воєнного стану в Україні); допускається проведення камеральних перевірок податкових декларацій платників єдиного податку четвертої групи; можуть не сплачуватися екологічний податок на територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії, та на територіях, тимчасово окупованих збройними формуваннями РФ (*підпункт 69.1, підпункт 69.2, підпункт 69.16 пункту 69 підрозділу 10*);
- визначено особливості сплати податку за період з 1 березня 2022 року по 31 грудня 2022 року на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки (*стаття 266*): може не сплачуватися податок за об'єкти житлової нерухомості; звільняються від оподаткування податком на додану вартість операції із ввезення товарів (зокрема, автомобілів легкових, кузовів до них, причепів та напівпричепів, мотоциклів, транспортних засобів, призначених для перевезення 10 осіб і більше, транспортних засобів для перевезення вантажів); платники податків мають право подавати до контролюючого органу податкову декларацію та інші документи в паперовій формі (*підпункти 69.22–69.26 пункту 69 підрозділу 10*);
- послаблення вимог оподаткування не стосується імпорту товарів, які мають походження з країни, визнаної державою-окупантом.

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

Постанова від 09.02.2022 № 106 «Про внесення зміни до Порядку функціонування електронної системи охорони здоров'я»

Внесено зміни до Порядку функціонування електронної системи охорони здоров'я, затвердженого постановою КМУ від 25.04.2018 № 411 «Деякі питання електронної системи охорони здоров'я».

Функціональні можливості електронної системи охорони здоров'я дають змогу здійснювати виконання шести функцій, пов'язаних з реабілітацією у сфері охорони здоров'я, у тому числі проведення моніторингу та оцінювання якості та результативності надання реабілітаційної допомоги у сфері охорони здоров'я.

Постанова від 23.02.2022 № 229 «Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 9 грудня 2020 р. № 1236 і від 29 червня 2021 р. № 677»

Внесено зміни до постанови КМУ від 09.12.2020 № 1236 «Про встановлення карантину та запровадження обмежувальних протиепідемічних заходів з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2». Продовжено карантин до 31.05.2022. Внесено доповнення до правил самоізоляції, при цьому **осіб, які підлягають самоізоляції, розподілено на чотири категорії:**

- особи, які мали контакт з пацієнтом з підтвердженим випадком COVID-19;
- особи з підозрою на інфікування або з підтвердженим діагнозом захворювання на COVID-19 у легкій формі за умови, що особа не потребує госпіталізації;
- особи з підтвердженим діагнозом COVID-19, виписані із закладу охорони здоров'я, до моменту одужання відповідно до галузевих стандартів у сфері охорони здоров'я;
- іноземці та особи без громадянства, які перетинають державний кордон на в'їзд в Україну.

Крім того, до п. 414 постанови КМУ від 09.12.2020 № 1236 постановою КМУ від 11.03.2022 № 249 внесено зміни, що стосуються визначення середньої вартості 1 літра дизельного палива ULSD 10 ppm та бензину автомобільних GASOLINE 10 ppm.

Внесено зміни до постанови КМУ від 29.06.2021 № 677 «Деякі питання формування та використання сертифіката, що підтверджує вакцинацію від гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, негативний результат тестування або одужання особи від зазначеної хвороби». Зокрема,

у Порядку формування та використання сертифіката, що підтверджує вакцинацію від гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, негативний результат тестування або одужання особи від зазначеної хвороби, вказано, що під час формування COVID-сертифіката на підставі вакцинації бустерною дозою в позиції «Number in a series of doses as well as the overall number of doses in the series / Кількість отриманих, а також кількість доз в серії» додаються слова «(BOOSTER/БУСТЕР)».

Постанова від 03.03.2022 № 194 «Деякі питання бронювання військовозобов'язаних в умовах правового режиму воєнного стану»

Постановою визначено порядок бронювання військовозобов'язаних в умовах правового режиму воєнного стану органами державної влади, іншими державними органами, а також підприємствами, установами, організаціями, які задовольняють потреби Збройних Сил, інших військових формувань, населення. Органи державної влади, інші державні органи повинні подавати Міністерству економіки погоджені Міністерством оборони Пропозиції щодо бронювання військовозобов'язаних у відповідних сферах управління, галузях національної економіки, на підприємствах, в установах і організаціях за встановленою додатком формою в друкованій формі та/або в електронній формі з відповідним обґрунтуванням. Визначено умови анулювання відстрочки від призову. Зазначено, що строк дії відстрочки не може перевищувати шість місяців.

Постанова від 04.03.2022 № 199 «Питання надання у 2022 році застрахованим особам одноразової матеріальної допомоги у зв'язку із втратою частини заробітної плати (доходу), робота (економічна діяльність) яких тимчасово зупинена внаслідок проведення бойових дій під час воєнного стану в Україні»

У постанові йдеться про скорочення деяких видатків, передбачених у загальному фонді державного бюджету, зокрема Міністерству розвитку громад та територій за програмою 2761070 «Державний фонд регіонального розвитку» – на 5205 млн гривень.

Внесено зміни до постанови КМУ від 09.12.2021 № 1272 «Деякі питання надання допомоги в межах Програми «ЄПідтримка». Зокрема, передбачено виплату застрахованим особам одноразової матеріальної допомоги з державного бюджету в розмірі 6500,00 грн у зв'язку із втратою частини заробітної плати (доходу), робота (економічна діяльність) яких тимчасово зупинена внаслідок проведення бойових дій під час воєнного стану в Україні. Допомога надається застрахованим особам, які працюють на умовах трудового договору (контракту), гіг-контракту, іншого цивільно-правового договору, на інших підставах, передбачених законом, та фізичним особам – підприємцям, страхувальники яких одночасно **відповідають таким ознакам:**

- перебувають на обліку як платники єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування в окремих адміністративно-територіальних одиницях за переліком, що затверджується Кабінетом Міністрів України за поданням ДСНС;
- подали в установленому законодавством порядку податкову звітність за IV квартал 2021 р. або річну звітність за 2021 рік;
- не є бюджетними установами, фондами загальнообов'язкового державного страхування.

Постанова від 07.03.2022 № 218 «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 3 березня 2022 р. № 194»

Постанова КМУ від 03.03.2022 № 194 «Деякі питання бронювання військовозобов'язаних в умовах правового режиму воєнного стану» доповнена окремим пунктом, що стосується бронювання військовозобов'язаних водіїв.

Зокрема, постанова не поширюється на військовозобов'язаних водіїв, які здійснюють перевезення для потреб Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових

формувань, а також медичних вантажів та вантажів гуманітарної допомоги, військовозобов'язаних працівників підприємств залізничного транспорту, які забезпечують функціонування та безперебійну роботу залізниці. У додатку наведено форму «Пропозиції щодо бронювання військовозобов'язаних, яким надається відстрочка від призову на військову службу під час мобілізації та на воєнний час», яку підписує керівник органу державної влади.

Постанова від 08.03.2022 № 225 «Деякі питання порядку проведення медико-соціальної експертизи на період дії воєнного стану на території України»

Установлено, що на період дії воєнного стану на території України та протягом шести місяців після його припинення або скасування:

- у разі коли особа, що звертається для встановлення інвалідності, не може прибути на огляд до медико-соціальної експертної комісії, така комісія може приймати рішення про встановлення інвалідності заочно на підставі направлення лікарсько-консультативної комісії;
- обласні, міські, міжрайонні та районні медико-соціальні експертні комісії забезпечують проведення медико-соціальної експертизи за направленням лікарсько-консультативною комісією незалежно від місця реєстрації, проживання або перебування особи, що звертається для встановлення інвалідності.

На період дії воєнного стану на території України не застосовується вимога п. 5 Положення про порядок, умови та критерії встановлення інвалідності, затвердженого постановою КМУ від 03.12.2009 № 1317: «Медико-соціальна експертиза осіб, що звертаються для встановлення інвалідності, які за станом здоров'я не можуть з'явитися на засідання комісії, проводиться за місцем їх проживання, а також у стаціонарних відділеннях центрів соціального обслуговування, тимчасового проживання у закладах соціального захисту для безпритульних громадян та центрах соціальної адаптації осіб, звільнених з місць позбавлення волі, або в стаціонарі, де така особа перебуває на лікуванні». Крім того, рішення щодо продовження тимчасової непрацездатності за її наявності приймається без направлення на медико-соціальну експертизу лікуючим лікарем або лікарсько-консультативною комісією, а направлення лікарем чи лікарсько-консультативною комісією на медико-соціальну експертизу здійснюється не пізніше ніж через місяць після припинення або скасування воєнного стану.

Постанова від 11.03.2022 № 261 «Про затвердження Порядку та умов надання компенсації місцевим бюджетам на оплату комунальних послуг, що надаються під час розміщення тимчасово переміщених осіб, у період воєнного стану»

Постанова визначає механізм надання компенсації в період воєнного стану місцевим бюджетам на оплату комунальних послуг, спожитих у будівлях (приміщеннях) комунальної форми власності, у яких розміщено тимчасово переміщених осіб на безоплатній основі, яка надається починаючи з 01.03.2022 та виключно після оплати комунальних послуг за попередній період. Під тимчасово переміщеною особою розуміється особа, яка внаслідок проведення бойових дій та після введення воєнного стану була змушена залишити постійне місце проживання і тимчасово перемістилася в іншу адміністративно-територіальну одиницю в межах України.

Компенсація надається за рахунок коштів резервного фонду державного бюджету для покриття витрат місцевих бюджетів, понесених на оплату комунальних послуг, спожитих у будівлях (приміщеннях) комунальної форми власності, у яких розміщено тимчасово переміщених осіб на безоплатній основі, а саме:

- послуги з постачання теплової енергії (або теплової енергії як товарної продукції);
- послуги з централізованого водопостачання та централізованого водовідведення;
- послуги з поводження з побутовими відходами або вивезення побутових відходів;
- послуги з постачання та розподілу природного газу;
- послуги з постачання та розподілу електричної енергії;
- придбання дров, пелет, вугілля, інших видів палива для опалення будівель (приміщень).

Для отримання компенсації підприємства комунальної власності, у яких розміщено тимчасово переміщених осіб на безоплатній основі, до 20-го числа місяця, наступного за звітним, у якому були отримані

комунальні послуги, забезпечують оплату комунальних послуг, а відповідні органи місцевого самоврядування не пізніше третього робочого дня після оплати подають до відповідної обласної військової адміністрації заяву на отримання компенсації за встановленою формою та підтвердні документи щодо фактичної оплати комунальних послуг за попередній звітний місяць.

Обласні військові адміністрації протягом двох робочих днів після отримання заяв скеровують узагальнену інформацію від органів місцевого самоврядування до Мінрегіону для опрацювання питання виділення фінансування.

Розпорядження від 11.03.2022 № 212-р «Про забезпечення здійснення розрахунків підприємств, установ, організацій в умовах воєнного стану»

Для забезпечення розрахунків з населенням та бюджетом в умовах воєнного стану дозволено юридичним особам – боржникам здійснювати видаткові операції з рахунків, на кошти на яких накладено арешт органами державної виконавчої служби, приватними виконавцями, **виключно на такі цілі:**

- виплата заробітної плати в розмірі не більше п'яти мінімальних розмірів заробітної плати в місяць на одного працівника юридичної особи – боржника;
- сплата податків, зборів та єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

Постанова від 12.03.2022 № 264 «Про внесення змін до Правил перетинання державного кордону громадянами України»

Визначено умови перетину в умовах воєнного стану державного кордону України особами з інвалідністю I та II груп та їх супроводу (зокрема, дітей). Перетин державного кордону можливий за наявності довідки до акта огляду медико-соціальною експертною комісією (форма первинної облікової документації № 157-1/о) або відповідного посвідчення, яке підтверджує відповідний статус хворого, в якому зазначено групу та причину інвалідності, або довідки для отримання пільг особами з інвалідністю, які не мають права на пенсію чи соціальну допомогу.

Для виїзду дітей за межі України можуть бути сформовані групи дітей із супроводжуючими особами з розрахунку один супроводжуючий не більш як на 15 дітей/один супроводжуючий не більш як на чотири дітини з інвалідністю.

Постанова від 12.03.2022 № 263 «Деякі питання забезпечення функціонування інформаційно-комунікаційних систем, електронних комунікаційних систем, публічних електронних реєстрів в умовах воєнного стану»

На період дії воєнного стану міністерства, інші центральні та місцеві органи виконавчої влади, державні та комунальні підприємства, що належать до сфери їх управління, для забезпечення належного функціонування інформаційних, інформаційно-комунікаційних та електронних комунікаційних систем, публічних електронних реєстрів, володільцями (держателями) та/або адміністраторами яких вони є, та захисту інформації, що обробляється в них, а також захисту державних інформаційних ресурсів, **можуть вживати таких додаткових заходів:**

1) розміщувати державні інформаційні ресурси та публічні електронні реєстри на хмарних ресурсах та/або в центрах обробки даних, що розташовані за межами України, та реєструвати доменні імена в домені gov.ua для такого розміщення;

2) створювати додаткові резервні копії державних інформаційних ресурсів та публічних електронних реєстрів з дотриманням установлених для таких ресурсів вимог щодо цілісності, конфіденційності та доступності;

3) зберігати резервні копії державних інформаційних ресурсів та публічних електронних реєстрів у зашифрованому вигляді, зокрема за межами України, на хмарних ресурсах та/або окремих фізичних носіях, та/або в ізольованому сегменті центрів обробки даних з дотриманням установлених для таких ресурсів вимог щодо цілісності, конфіденційності та доступності;

4) зупиняти, обмежувати роботу інформаційних, інформаційно-комунікаційних та електронних комунікаційних систем, а також публічних електронних реєстрів.

Крім того, заборонено використання хмарних ресурсів та/або центрів обробки даних, розташованих на тимчасово окупованій території України, або тих, що належать державі, визнаній Верховною Радою України державою-агресором чи державою-окупантом, або належать державі чи суб'єктам, діяльність яких підпадає під дію Закону України «Про санкції», щодо яких прийнято рішення про застосування санкцій в Україні та/або іншій державі та на територіях держав, які входять до митних та воєнних союзів з такими державами.

Постанова передбачає припинення здійснення цих заходів протягом шести місяців після припинення чи скасування воєнного стану.

Постанова від 13.03.2022 № 273 «Про внесення змін до пункту 16 Порядку державної реєстрації (перереєстрації), зняття з обліку автомобілів, автобусів, а також самохідних машин, сконструйованих на шасі автомобілів, мотоциклів усіх типів, марок і моделей, причепів, напівпричепів, мотоколясок, інших прирівняних до них транспортних засобів та мопедів»

Внесено зміни до п. 16 постанови КМУ від 07.09.1998 № 1388, пов'язані із запровадженням правового режиму воєнного стану.

Визначено порядок використання транспортних засобів, які були примусово відчужені або вилучені, а також тих, які придбані на території України або ввезені на територію України на законних підставах, у період дії правового режиму воєнного стану. Такі транспортні засоби підлягають тимчасовому державному обліку (внесенню до Єдиного державного реєстру транспортних засобів) за заявою власника, до якої додаються копії: документа, що посвідчує його особу; акта про примусове відчуження або вилучення майна (документа, що підтверджує правомірність придбання транспортного засобу).

На транспортні засоби, які підлягають обов'язковому тимчасовому державному обліку, адміністраторами сервісного центру МВС видаються тимчасові реєстраційні талони, що є дійсними в період дії правового режиму воєнного чи надзвичайного стану та протягом 90 діб після його припинення або скасування, та закріплюються нові номерні знаки або номерні знаки, які були в користуванні та на даний час не закріплені за іншими транспортними засобами. Протягом 90 діб із дня припинення або скасування дії правового режиму воєнного стану такі транспортні засоби підлягають державній реєстрації як у мирний час.

Постанова від 13.03.2022 № 271 «Про внесення зміни до переліку платних послуг, які надаються в державних і комунальних закладах охорони здоров'я та вищих медичних навчальних закладах»

Внесено зміну до послуг, що надаються згідно з функціональними повноваженнями державними і комунальними закладами охорони здоров'я України: у період дії воєнного стану не є обов'язковим проведення громадянам медичного огляду для отримання дозволу на право отримання та носіння зброї.

Постанова від 13.03.2022 № 269 «Про внесення змін до Порядку оформлення і видачі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи»

Внесено доповнення до постанови КМУ від 01.10.2014 № 509, пов'язані із запровадженням правового режиму воєнного стану.

Визначено можливість подання заяви про взяття на облік та включення до Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб інформації про внутрішньо переміщену особу через Єдиний державний вебпортал електронних послуг. У період дії воєнного стану для отримання довідки внутрішньо переміщеної особи та формування її електронної справи (зокрема, з використанням інформаційних засобів Порталу Дія) може здійснюватися уповноваженою особою територіальної громади (центру надання

адміністративних послуг), а посадова особа структурного підрозділу з питань соціального захисту населення місцевого органу державної влади на підставі отриманої електронної справи включає інформацію про таких осіб до Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб.

На отримання довідки мають право особи, які після введення Указом Президента України від 24.02.2022 № 64 «Про введення воєнного стану в Україні» воєнного стану перемістилися з території адміністративно-територіальної одиниці, на якій проводяться бойові дії та яка визначена в переліку, затвердженому розпорядженням КМУ від 06.03.2022 № 204 «Про затвердження переліку адміністративно-територіальних одиниць, на території яких надається допомога застрахованим особам в рамках Програми «єПідтримка»».

За рішенням Кабінету Міністрів України може встановлюватися компенсація витрат за тимчасове розміщення внутрішньо переміщених осіб, які перемістилися під час дії воєнного стану і не отримують щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, зокрема на оплату житлово-комунальних послуг.

Доповнення

Із 14.03.2022 набуває чинності постанова КМУ від 07.02.2022 № 265 «Деякі питання декларування і реєстрації місця проживання та ведення реєстрів територіальних громад», **якою затверджено:**

- Порядок декларування та реєстрації місця проживання (перебування) – визначає, яким чином декларувати та реєструвати місце проживання (перебування), змінювати місце проживання, знімати задеклароване або зареєстроване місце проживання (перебування), скасовувати декларування або реєстрацію місця проживання (перебування), а також встановлює форми необхідних для цього документів.
- Порядок створення, ведення та адміністрування реєстрів територіальних громад – визначає засади створення, ведення та адміністрування реєстрів територіальних громад, а також процедуру надання та передачі інформації з/до такого реєстру.
- Порядок електронної інформаційної взаємодії між інформаційно-комунікаційними системами та передачі органами реєстрації інформації до Єдиного державного демографічного реєстру – визначає механізм та строки передачі інформації про декларування/реєстрацію місця проживання (перебування), зняття із задекларованого/зареєстрованого місця проживання (перебування), скасування реєстраційних дій виконавчих органів сільської, селищної або міської ради, що здійснюють декларування/реєстрацію, зняття із задекларованого/зареєстрованого місця проживання (перебування), скасування реєстраційних дій фізичних осіб на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці, на яку поширюються повноваження сільської, селищної або міської ради, для внесення її до відомчої інформаційної системи Державної міграційної служби України.

Ця постанова конкретизує положення Закону України «Про надання публічних (електронних публічних) послуг щодо декларування та реєстрації місця проживання в Україні» від 05.11.2021 № 1871-IX.

Постанова від 13.03.2022 № 303 «Про припинення заходів державного нагляду (контролю) і державного ринкового нагляду в умовах воєнного стану»

Постановлено припинити проведення планових та позапланових заходів державного нагляду (контролю) і державного ринкового нагляду на період воєнного стану. Протягом періоду воєнного стану дозволено здійснення позапланових заходів державного нагляду (контролю) в окремих сферах, зокрема щодо запобігання неконтрольованому зростанню цін на товари, які мають істотну соціальну значущість, виключно на підставі рішення центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у відповідній сфері, за наявності загрози, що має значний негативний вплив на права, законні інтереси, життя та здоров'я людини, захист навколишнього природного середовища та забезпечення безпеки держави.

Постанова від 18.03.2022 № 314 «Деякі питання забезпечення провадження господарської діяльності в умовах воєнного стану»

У період воєнного стану право на провадження господарської діяльності може набуватися суб'єктами господарювання без отримання дозвільних документів (дозволів, ліцензій або інших результатів надання публічних послуг) на підставі подання до Міністерства економіки Декларації про провадження господарської діяльності із зазначенням таких відомостей:

- Відомості про суб'єкта господарювання.
- Відомості про фактичну адресу (адреси) провадження господарської діяльності.
- Назва виду господарської діяльності, який провадиться суб'єктом господарювання.
- Назва дозвільного документа (назви дозвільних документів), на заміну якого (яких) на період воєнного стану подана декларація.
- Відмітка про те, що суб'єкт господарювання ознайомлений з вимогами законодавства, якими встановлено вичерпний перелік вимог до провадження господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню, отриманню документа дозвільного характеру, іншого результату надання публічної послуги, на заміну якого подана декларація, та зобов'язується їх виконувати.

До видів господарської діяльності, які не можуть провадитися на підставі подання декларації в умовах воєнного стану, віднесено:

- провадження господарської діяльності з виробництва лікарських засобів (для суб'єктів господарювання, які не мають діючої ліцензії на виробництво лікарських засобів);
- провадження господарської діяльності з культивування рослин, включених до таблиці I переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, затвердженого КМУ, розроблення, виробництва, виготовлення, зберігання, перевезення, придбання, реалізації (відпуску), ввезення на територію України, вивезення з території України, використання, знищення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, включених до зазначеного переліку.

Декларація може бути подана за вибором суб'єкта господарювання незалежно від задекларованого (зареєстрованого) місцезнаходження (місця проживання), місця провадження господарської діяльності або місцезнаходження відповідного об'єкта:

- в електронній формі декларація подається через Єдиний державний вебпортал електронних послуг, зокрема засобами мобільного додатку Порталу Дія <https://diia.gov.ua>;
- у паперовій формі декларація подається через центр надання адміністративних послуг – як особисто, так і засобами поштового зв'язку.

На період воєнного стану автоматично продовжено строки дії діючих строкових дозвільних документів.

Протягом одного місяця після припинення чи скасування воєнного стану суб'єкти господарювання, які набули право на провадження господарської діяльності на підставі декларації, зобов'язані звернутися за отриманням ліцензії або дозволу до відповідного державного органу.

Постанова від 19.03.2022 № 334 «Деякі питання реєстрації, перереєстрації безробітних та ведення обліку осіб, які шукають роботу, нарахування та виплати допомоги по безробіттю на період дії воєнного стану»

Установлено особливості реєстрації, перереєстрації безробітних та ведення обліку осіб, які шукають роботу, нарахування та виплати допомоги по безробіттю на період дії воєнного стану.

Статус безробітного надається особі, зазначеній у частині першій статті 43 Закону України «Про зайнятість населення», з першого дня реєстрації її в центрі зайнятості за її особистою заявою. Реєстрація безробітного здійснюється в день подання особою, яка шукає роботу, заяви про надання статусу безробітного до обраного нею міського, районного, міськрайонного центру зайнятості або філії регіонального центру зайнятості (далі – **центр зайнятості**) особисто, під час безпосереднього відвідування, в електронній формі за допомогою засобів Єдиного державного вебпорталу електронних послуг (далі – **Портал Дія**) або за допомогою засобів телекомунікаційного зв'язку. Визначено форми заяв про надання статусу безробітного, про призначення допомоги по безробіттю та про припинення реєстрації безробітного; порядок їх оформлення та подачі до державного або регіонального центру зайнятості (через Портал Дія).

Визначено також порядок перерахування одержувачам допомоги по безробіттю через АТ «Ощадбанк». Якщо протягом 60 календарних днів з дати зарахування переказів АТ «Ощадбанк» одержувачам допомоги по безробіттю одержувач не звернувся за отриманням грошового переказу, відповідні кошти повертаються до АТ «Ощадбанк» для їх повернення на рахунок Державного центру зайнятості не пізніше трьох робочих днів після закінчення такого періоду разом з реєстрами осіб, яким не здійснено виплату грошового переказу.

Реєстрація безробітного може припинятися в разі невідвідування (непідтвердження наміру перебування в статусі безробітного) зареєстрованим безробітним без поважних причин центру зайнятості протягом

30 робочих днів з дати прийняття рішення про таке відвідування або дати останнього фактичного підтвердження безробітним наміру перебувати в статусі безробітного будь-якими засобами комунікації (крім тих, що беруть участь у громадських та інших роботах тимчасового характеру, проходять професійне навчання за направленням центру зайнятості; їх реєстрація припиняється з наступного дня після останнього фактичного відвідування центру зайнятості або останнього фактичного підтвердження безробітним наміру перебувати в статусі безробітного в центрі зайнятості будь-якими засобами комунікації). Рішення про припинення реєстрації безробітного в такому випадку приймається на 31-й робочий день.

Постанова від 20.03.2022 № 331 «Про затвердження Порядку надання роботодавцю компенсації витрат на оплату праці за працевлаштування внутрішньо переміщених осіб внаслідок проведення бойових дій під час воєнного стану в Україні»

Постанова визначає умови, механізм виплати та порядок використання коштів для надання роботодавцю компенсації витрат на оплату праці за кожну працевлаштовану особу із числа внутрішньо переміщених осіб внаслідок проведення бойових дій під час воєнного стану в Україні за рахунок коштів резервного фонду державного бюджету.

Внутрішньо переміщена особа – особа, яка після введення Указом Президента України від 24.02.2022 № 64 «Про введення воєнного стану в Україні» воєнного стану перемістилася з території адміністративно-територіальної одиниці, на якій проводяться бойові дії та яка визначена в Переліку адміністративно-територіальних одиниць, на території яких платникам єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, які перебувають на обліку на відповідній території, може надаватися допомога в рамках Програми «ЄПідтримка», затвердженому розпорядженням КМУ від 06.03.2022 № 204, та отримала довідку внутрішньо переміщеної особи відповідно до Порядку оформлення і видачі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи, затвердженого постановою КМУ від 01.10.2014 № 509 «Про облік внутрішньо переміщених осіб».

Роботодавець – юридична особа (її філія, відділення, інший відокремлений підрозділ чи її представництво) або самозайнята особа, яка використовує найману працю фізичних осіб на підставі укладених трудових договорів (контрактів) та несе обов'язки із сплати їм заробітної плати, а також нарахування, утримання та сплати податку на доходи фізичних осіб до бюджету, нарахувань на фонд оплати праці, інші обов'язки, передбачені законами (п. 14.1.222 Податкового кодексу України).

Компенсація витрат надається роботодавцю за кожну працевлаштовану особу на умовах строкового або безстрокового трудового договору (контракту), гіг-контракту, зокрема за сумісництвом, за таких умов:

- роботодавець перебуває на обліку як платник єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування;
- розмір заробітної плати працівника за повністю виконану місячну (годинну) норму праці не може бути нижчим за розмір мінімальної заробітної плати, встановленої законодавством;
- подання в установленому законодавством порядку податкової звітності за IV квартал 2021 р. або річної звітності за 2021 рік.

Особа із числа внутрішньо переміщених осіб (далі – **особа**) може бути працевлаштована на таких умовах один раз, а загальна тривалість надання компенсації витрат не може перевищувати двох місяців.

Компенсація витрат надається у розмірі 6500 гривень щомісяця за кожну працевлаштовану особу, за яку роботодавцем сплачується єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, на період воєнного часу та протягом 30 календарних днів після його скасування або припинення.

Для отримання компенсації витрат роботодавець не раніше ніж через п'ять календарних днів після працевлаштування особи подає до розташованого за місцезнаходженням роботодавця центру зайнятості за встановленою Державним центром зайнятості формою Заяву про компенсацію витрат **разом з чотирма відповідними документами:**

- в електронній формі – через Єдиний державний вебпортал електронних послуг (далі – **Портал Дія**);
- у паперовій формі – особисто під час відвідування центру зайнятості або на адресу електронної пошти відповідного центру зайнятості.

Під час подання заяви в електронній формі через Портал Дія слід керуватися відповідною процедурою. Роботодавець, працевлаштована особа несуть відповідальність за достовірність документів і відомостей. Повідомлення про результати обробки інформації для отримання компенсації витрат надходить роботодавцю автоматично засобами Порталу Дія.

Компенсація виплачується після підтвердження відомостей, зазначених роботодавцем у заяві, та внесення цієї інформації до Реєстру роботодавців отримувачів компенсації витрат. Для отримання компенсації витрат за другий місяць роботодавець підтверджує продовження зайнятості осіб, стосовно яких прийнято рішення щодо надання компенсації витрат, засобами Порталу Дія або шляхом подання повідомлення центру зайнятості (безпосередньо або на адресу електронної пошти).

У разі подання недостовірних документів та відомостей, нецільового використання роботодавцем отриманих коштів або невикористання роботодавець добровільно чи на підставі рішення суду зобов'язаний повернути отримані кошти.

Постанова від 20.03.2022 № 325 «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо забезпечення реалізації програми державних гарантій медичного обслуговування населення»

Постановою внесено зміни до постанов КМУ від 25.04.2018 № 410 «Про договори про медичне обслуговування населення за програмою медичних гарантій», постанови КМУ від 25.04.2018 № 411 «Деякі питання електронної системи охорони здоров'я»; постанови КМУ від 27.02.2019 № 136 «Деякі питання щодо договорів про реімбурсацію»; постанови КМУ від 24.12.2019 № 1086 «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті на реалізацію програми державних гарантій медичного обслуговування населення»; постанови КМУ від 29.12.2021 № 1440 «Деякі питання реалізації програми державних гарантій медичного обслуговування населення у 2022 році». Постанова КМУ спрямована на забезпечення збереження кадрового потенціалу для надання медичної допомоги із надавачами медичних послуг комунальної форми власності (крім спеціалізованих стоматологічних закладів) шляхом укладання відповідного договору.

На період дії воєнного стану вимоги цих постанов не застосовуються для суб'єктів господарювання (зокрема, надавачів медичних послуг), які розташовані на території, на якій введено воєнний стан, протягом строку дії такого стану.

Постанова від 20.03.2022 № 326 «Про затвердження Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації»

Встановлено методику визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації. Зокрема, визначення шкоди та збитків здійснюється окремо за такими напрямками:

- людські втрати та пов'язані з ними соціальні витрати (відповідальним за визначення шкоди та обсягу збитків за наведеним напрямом є Мінсоцполітики);
- економічні втрати, пов'язані з людськими втратами (відповідальним є Мінекономіки);
- військові втрати (відповідальним є Міноборони);
- втрати, пов'язані із забезпеченням публічної безпеки і порядку, боротьби із злочинністю, забезпеченням безпеки дорожнього руху (відповідальним є МВС);
- втрати земельного фонду, житлового фонду і об'єктів житлово-комунального господарства (відповідальними є обласні, Київська міська державні адміністрації та на період воєнного стану – військові адміністрації);
- втрати надр, акваторії, лісового фонду та збитки, завдані природно-заповідному фонду (відповідальним є Міндовкілля);
- втрати інфраструктури транспорту, телекомунікаційної мережі і зв'язку (відповідальним є Мінінфраструктури);
- втрати енергетичної інфраструктури (відповідальним є Міненерго);

- втрати культурної спадщини – напрям, що включає втрати об'єктів культурної спадщини (відповідальним є Міністерство культури і інформаційних послуг України);
- економічні втрати підприємств, установ та організацій (відповідальними є міністерства, інші центральні та місцеві органи виконавчої влади, які є уповноваженими органами управління, – в частині підприємств, що належать до сфери їх управління; обласні, Київська міська державні адміністрації (на період воєнного стану – військові адміністрації), – у частині підприємств недержавної форми власності, які знаходяться на території відповідних областей та м. Києва).

Методика визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації, затверджується відповідним державним органом (Міністерством) та погоджується Мінреінтеграції.

Постанова від 21.03.2022 № 345 «Деякі питання відшкодування витрат на відрядження в межах України державних службовців, а також інших осіб, що направляються у відрядження підприємствами, установами та організаціями, які повністю або частково утримуються (фінансуються) за рахунок бюджетних коштів, в умовах воєнного стану»

На період дії воєнного стану відшкодування фактичних витрат, що перевищують граничну суму витрат на найм житлового приміщення за добу, визначену для України додатком 1 до постанови КМУ від 02.02.2011 № 98 «Про суми та склад витрат на відрядження державних службовців, а також інших осіб, що направляються у відрядження підприємствами, установами та організаціями, які повністю або частково утримуються (фінансуються) за рахунок бюджетних коштів», здійснюється з дозволу керівника згідно з підтвердженими документами та не може перевищувати 1800 гривень (без урахування витрат на оплату податку на додану вартість).

Постанова від 22.03.2022 № 347 «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 20 грудня 2006 р. № 1764»

Внесено зміни до постанови КМУ від 20.12.2006 № 1764 «Про затвердження Технічного регламенту будівельних виробів, будівель і споруд».

Визначено такі поняття, як будівельні вироби (продукція), регламентні технічні специфікації та технічне свідоцтво. Повноваження Міністерства розвитку громад та територій України (Мінрегіон) доповнено складанням та періодичним поновленням переліку будівельних виробів (продукції), що мають незначний вплив на здоров'я та безпеку людей.

До припинення або скасування воєнного стану в Україні та протягом наступних 90 календарних днів дозволяється введення в обіг та надання на ринку будівельних виробів (продукції), що ввозяться на митну територію України з держав – членів ЄС, на підставі декларації про відповідність будівельного виробу (продукції) (далі – **декларація**) за встановленою в додатку формою, виданою іноземним суб'єктом господарювання. Така декларація має бути наведена мовою оригіналу разом з копією, складеною українською мовою. Така декларація підтверджуватиме відповідність будівельних виробів (продукції) вимогам Регламенту (ЄС) 305/2011 Європейського Парламенту та Ради від 09.03.2011, що встановлює гармонізовані умови для розміщення на ринку будівельних виробів та скасовує Директиву Ради 89/106/ЄЕС. При цьому не вимагатиметься складення декларації та нанесення знака відповідності, передбачені Технічним регламентом.

Крім того, до припинення або скасування воєнного стану в Україні та протягом наступних 90 календарних днів у разі неможливості провести оцінку відповідності із застосуванням процедур, визначених Технічним регламентом, виробник за погодженням з Мінрегіоном може використовувати інші модулі оцінки відповідності, визначені постановою КМУ від 13.01.2016 № 95 «Про затвердження модулів оцінки відповідності, які використовуються для розроблення процедур оцінки відповідності, та правил використання модулів оцінки відповідності».

Мета внесених змін – полегшити оцінку відповідності та її підтвердження в умовах воєнного стану для деяких імпортованих та вітчизняних будівельних товарів для випуску їх у вільний обіг на території України.

Постанова від 23.03.2022 № 351 «Деякі питання забезпечення функціонування електронної системи охорони здоров'я в умовах воєнного стану»

Постановою визначено процедуру припинення (відновлення) доступу до баз даних електронної системи охорони здоров'я, які розташовані на територіях ведення військових дій або на території, на якій органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження, на період дії воєнного стану на території України.

Постанова від 24.03.2022 № 357 «Деякі питання виконання робіт підвищеної небезпеки та експлуатації (застосування) машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки на період дії воєнного стану»

На період дії воєнного стану і протягом одного місяця після його припинення (скасування) машини, механізми, устаткування підвищеної небезпеки та види робіт підвищеної небезпеки (крім зазначених нижче) можуть експлуатуватися (виконуватися) на підставі декларації відповідності матеріально-технічної бази вимогам законодавства з питань охорони праці, а строк дії відповідних документів дозвільного характеру, який закінчився в цей період, автоматично продовжується на цей період.

Потрібні документи дозвільного характеру на експлуатацію таких машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки (Група А в постанові КМУ від 03.02.2021 № 77 «Перелік машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки»):

- Устаткування, пов'язане з виробництвом (виготовленням), використанням, переробкою, зберіганням, транспортуванням, застосуванням, утилізацією чи знешкодженням вибухопожежонебезпечних і небезпечних речовин 1 і 2 класу небезпеки, маса яких дорівнює або перевищує нормативи порогових мас, що визначені постановою КМУ від 11.07.2002 № 956 «Про ідентифікацію та декларування безпеки об'єктів підвищеної небезпеки».
- Обладнання та захисні системи, призначені для використання в потенційно вибухонебезпечних середовищах, зазначені в додатку 1 до Технічного регламенту обладнання та захисних систем, призначених для використання в потенційно вибухонебезпечних середовищах, затвердженого постановою КМУ від 28.12.2016 № 1055 (під вимоги цього пункту підпадають АЗС).

Потрібні документи дозвільного характеру на виконання таких видів робіт підвищеної небезпеки (Група А в додатку 2 до Порядку видачі дозволів на виконання робіт підвищеної небезпеки та на експлуатацію (застосування) машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки, затвердженого постановою КМУ від 26.10.2011 № 1107):

- Виробництво (виготовлення), використання, переробка, зберігання, транспортування, застосування, утилізація та знешкодження вибухопожежонебезпечних і небезпечних речовин 1 і 2 класу небезпеки, горючих рідин, маса яких дорівнює або перевищує значення нормативів порогових мас, що визначені постановою КМУ від 11.07.2002 № 956 «Про ідентифікацію та декларування безпеки об'єктів підвищеної небезпеки».
- Вибухові роботи та роботи, пов'язані з використанням енергії вибуху, утилізація зброї, звичайних видів боєприпасів та виробів ракетної техніки, виготовлення, випробування, транспортування, зберігання та використання промислових вибухових матеріалів та їх знешкодження.
- Газонебезпечні роботи та роботи у вибухопожежонебезпечних та/або пожежонебезпечних зонах.
- Технічний огляд, випробування, експертне обстеження (технічне діагностування) машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки.
- Виробництво піротехнічних виробів.
- Заповнення, злив і ремонт балонів, контейнерів, цистерн та інших ємностей зі стисненим, зрідженим, отруйним, вибухонебезпечним та інертним газом, їх зберігання.
- Роботи із застосуванням піротехнічного інструменту.
- Роботи зі збагачування корисних копалин, утворення і експлуатація відвалів гірничих порід, обкладання та скріплення укосів, бортів, уступів кар'єрів, підземна геологорозвідка, геолого-маркшейдерські роботи.

Постанова від 25.03.2022 № 368 «Про внесення змін до Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з перевезення пасажирів, небезпечних вантажів та небезпечних відходів автомобільним транспортом, міжнародних перевезень пасажирів та вантажів автомобільним транспортом»

Внесено зміни до ліцензування внутрішніх та міжнародних перевезень вантажними автомобілями та автобусами на період дії воєнного стану в Україні. Зокрема, ліцензії на провадження такої господарської діяльності видається на період дії воєнного стану в Україні та протягом 90 календарних днів, наступних за днем його припинення або скасування, за встановленими формами Заяви та Відомостей про транспортні засоби в електронній формі через інформаційну систему Укртрансбезпеки. Така ліцензія підлягає анулюванню протягом 60 календарних днів після закінчення вищезазначеного строку.

Ліцензії на період дії воєнного стану в Україні на провадження господарської діяльності з міжнародних перевезень пасажирів автобусами, міжнародних перевезень небезпечних вантажів та небезпечних відходів вантажними автомобілями видаються без підтвердження здобувачами таких ліцензій трирічного досвіду роботи за визначеними видами господарської діяльності.

Постанова від 26.03.2022 № 380 «Про збір, обробку та облік інформації про пошкоджене та знищене нерухоме майно внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації»

Визначено умови, механізм та процедуру подання інформаційного повідомлення про пошкоджене та знищене нерухоме майно внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації, з метою подальшого застосування механізмів для поновлення порушених майнових прав власниками пошкодженого або знищеного нерухомого майна. Таке повідомлення може бути подано незалежно від місця проживання або перебування особи як через Портал Дія (у тому числі його мобільний додаток), так і через адміністратора центру надання адміністративних послуг або нотаріуса. Визначено зміст інформаційного повідомлення. Інформація про нерухоме майно повинна підтверджуватися даними з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно.

Таке інформаційне повідомлення прирівнюється до заяви про надання компенсації за пошкоджені та знищені об'єкти нерухомого майна.

➔ **Постанова набирає чинності з 11.04.2022 року.**

Постанова від 26.03.2022 № 372 «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 9 грудня 2020 р. № 1236»

Внесено зміни до постанови КМУ від 09.12.2020 № 1236 «Про встановлення карантину та запровадження обмежувальних протиепідемічних заходів з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2». На період воєнного стану, згідно зі змінами, на території України «зелений», «жовтий», «помаранчевий» або «червоний» рівні епідемічної небезпеки поширення COVID-19 не застосовуються.

Постанова від 30.03.2022 № 390 «Про внесення до деяких постанов Кабінету Міністрів України змін щодо строку повторного огляду осіб з інвалідністю та продовження строку дії деяких медичних документів в умовах воєнного стану»

Продовжено строк перегляду реабілітаційних заходів, передбачених індивідуальною програмою осіб з інвалідністю, на період воєнного стану (вилучено вимогу «не рідше ніж один раз на два роки»).

Перенесено на період дії воєнного стану строк встановлення лікарсько-консультативною комісією інвалідності та ступеня втрати професійної працездатності (за умови неможливості направлення), а також

поновлення індивідуальної програми реабілітації (за її наявності) не пізніше шести місяців після припинення або скасування періоду дії воєнного стану.

Відтепер для визначення ступеня втрати працездатності військовослужбовців і військовозобов'язаних у період проходження ними служби (зборів) необхідно надавати затверджені Міністерством оборони форми документів, що видані територіальним центром комплектування та соціальної підтримки, а саме: копію свідоцтва про хворобу та довідку про придатність військовослужбовця або військовозобов'язаного до військової служби.

Внесено зміни до п. 14 Положення про індивідуальну програму реабілітації особи з інвалідністю, затвердженого постановою КМУ від 23.05.2007 № 757; п. 13 Положення про порядок, умови та критерії встановлення інвалідності, затвердженого постановою КМУ від 03.12.2009 № 1317; постанови КМУ від 08.03.2022 № 225 «Деякі питання порядку проведення медико-соціальної експертизи на період дії воєнного стану на території України».

Постанова від 01.04.2022 № 398 «Деякі питання здійснення фітосанітарних заходів та процедур в умовах воєнного стану»

На період воєнного стану територіальні органи Державної служби з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів (далі – **Держпродспоживслужба**) здійснюють свої повноваження за принципом екстериторіальності, тобто фітосанітарні процедури у сферах карантину та захисту рослин можуть проводитися в будь-якому територіальному органі Держпродспоживслужби (зокрема, у будь-якій її фітосанітарній лабораторії).

На період воєнного стану та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування фітосанітарний контроль об'єктів регулювання у сфері карантину рослин (окремих груп товарів за Українською класифікацією товарів зовнішньоекономічної діяльності) здійснюється державними фітосанітарними інспекторами виключно методами внутрішнього та/або зовнішнього інспектування, окрім випадків: відсутності фітосанітарних сертифікатів; невідповідності інформації, що міститься у фітосанітарному сертифікаті та/або фітосанітарному сертифікаті на реекспорт; виявлення ознак зараження чи пошкодження вантажів з об'єктами регулювання регульованими шкідливими організмами. Можуть не здійснюватися видача карантинного сертифіката на окремі товарні позиції згідно з Українською класифікацією товарів зовнішньоекономічної діяльності, а також фітосанітарний контроль супровідного дерев'яного пакувального матеріалу за деякими товарними позиціями.

Постанова від 05.04.2022 № 412 «Деякі питання повірки законодавчо регульованих засобів вимірювальної техніки в умовах воєнного стану»

Позитивні результати періодичної, позачергової повірки та повірки після ремонту законодавчо регульованих засобів вимірювальної техніки, засвідчені відбитком повірочного тавра на таких засобах чи записом з відбитком повірочного тавра у відповідному розділі експлуатаційних документів та/або оформлені свідоцтвом про повірку законодавчо регульованого засобу вимірювальної техніки, строк дії яких закінчився в період воєнного і надзвичайного стану та протягом місяця після його припинення чи скасування, чинні на період воєнного і надзвичайного стану та протягом трьох місяців після його припинення чи скасування на всій території України або в окремих її місцевостях.

Постанова від 05.04.2022 № 410 «Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 24 січня 2020 р. № 28 і від 14 липня 2021 р. № 723»

Внесено зміни до Порядку надання фінансової державної підтримки суб'єктам підприємництва, затвердженого постановою КМУ від 24.01.2020 № 28, а також Порядку надання державних гарантій на портфельній основі, затвердженого постановою КМУ від 14.07.2021 № 723, додатками до якого є Умови надання державних гарантій для забезпечення часткового виконання боргових зобов'язань за порт-

фелем кредитів банків-кредиторів, що надаються суб'єктам господарювання мікропідприємництва, малого та/або середнього підприємництва – резидентам України, та Типовий договір про надання державної гарантії на портфельній основі. Зміни стосуються надання фінансової державної підтримки суб'єктам підприємництва, які належать до категорії діючого бізнесу та не є учасниками групи пов'язаних з ним контрагентів.

Не застосовуються державна підтримка щодо суб'єктів великого підприємництва, які здійснюють торгівлю товарами на торговельних площах, не менше 60% яких призначено для торгівлі продуктами харчування разом з алкогольними напоями та тютюновими виробами. Кредит такому суб'єкту господарювання не може перевищувати 1 млрд грн; максимальний строк кредитування – один рік; процентна ставка за кредитом (без урахування компенсації процентів) визначається не більше Індексу UIRD (три місяці) плюс п'ять процентних пунктів; надана Фондом розвитку підприємництва компенсація на сплату базової процентної ставки до рівня 5 відсотків річних.

Кредит фізичній особі – підприємцю, річний дохід якого від будь-якої діяльності не перевищує 50 млн грн, не може перевищувати 1 млн грн. Усім іншим суб'єктам господарювання, які звернулися за державною підтримкою, максимальна сума кредиту не повинна перевищувати 60 млн грн.

До умов кредиту в рамках портфеля кредитів може включатися кредит, за яким надається державна фінансова підтримка як часткова компенсація відсоткової ставки відповідно до Порядку надання фінансової державної підтримки суб'єктам підприємництва, затвердженого постановою КМУ від 24.01.2020 № 28 «Про надання фінансової державної підтримки», що наданий, зокрема, на:

- розвиток підприємництва, сприяння створенню нових робочих місць та підприємств, поверненню трудових мігрантів до України;
- запобігання виникненню та поширенню, локалізації та ліквідації спалахів епідемій та пандемій гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, а також на запобігання та подолання їх наслідків.

Постанова від 06.04.2022 № 415 «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 20 березня 2022 р. № 331»

Порядок надання роботодавцю компенсації витрат на оплату праці за працевлаштування внутрішньо переміщених осіб, затверджений постановою КМУ від 20.03.2022 № 331, поширюється тільки на працівників, які отримали статус внутрішньо переміщеної особи після працевлаштування, і компенсація витрат на оплату праці не надається роботодавцям, які є бюджетними установами, фондами загальнообов'язкового державного соціального страхування.

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

Наказ № 170 від 01.03.2022 «Про особливості видачі громадянам України дозволу на придбання, зберігання та носіння мисливської зброї та набоїв до неї під час дії воєнного стану»

Видача уповноваженими підрозділами Національної поліції України громадянам дозволу на придбання, зберігання та носіння мисливської вогнепальної нарізної, гладкоствольної зброї (далі – **Дозвіл**) та набоїв до неї здійснюється за поданою на ім'я керівника органу поліції за місцем проживання (перебування) заявника відповідною письмовою заявою за наявності документа, що посвідчує особу (паспорта громадянина України, військового квитка, посвідчення пенсіонера, посвідчення члена громадського формування з охорони громадського порядку тощо). Тривалість перевірки, пов'язаної з оформленням Дозволу, не повинна перевищувати двох днів. Визначено вісім обставин, коли Дозвіл не видається. Отримана вогнепальна зброя не пізніше 10 днів після припинення або скасування дії воєнного стану в Україні може бути оформлена за наявності підстав та з дотриманням умов, визначених відповідною інструкцією, що стосується оформлення у мирний час, або реалізована у встановленому порядку.

Наказ № 175 від 07.03.2022 «Про затвердження Порядку отримання вогнепальної зброї і боєприпасів цивільними особами, які беруть участь у відсічі та стримуванні збройної агресії Російської Федерації та/або інших держав»

Порядок визначає механізм тимчасової видачі на період запровадження воєнного стану вогнепальної зброї і боєприпасів до неї уповноваженими підрозділами Національної поліції України громадянам України, іноземцям та особам без громадянства, які на законних підставах перебувають на території України, для участі у відсічі та стримуванні збройної агресії Російської Федерації та/або інших держав. Цивільній особі, яка отримала вогнепальну зброю та/або боєприпаси до неї, уповноваженим органом Національної поліції України видається довідка за встановленою в додатку формою. Видана вогнепальна зброя і невикористані боєприпаси до неї підлягають поверненню цивільною особою до припинення або скасування дії воєнного стану в Україні органам Національної поліції України або вилучається ними в разі самоусунення від участі у відсічі збройної агресії, зміни особою місця постійного проживання (перебування) або неспроможності з інших підстав брати участь у відсічі збройної агресії, здійснення вчинку, що дискредитує особу, та в інших випадках, передбачених актами законодавства України.

● МІНІСТЕРСТВО ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Наказ № 84 від 07.03.2022 «Про затвердження форми контракту добровольця територіальної оборони та посвідчення добровольця територіальної оборони»

Контракт добровольця територіальної оборони укладається між командиром добровольчого формування територіальної громади та громадянином України (або іноземцем чи особою без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах упродовж останніх п'яти років). Контракт укладається строком на три роки. Форма контракту містить 16 позицій. Форма посвідчення добровольця територіальної оборони передбачає розміщення фотокартки розміром 3 x 4 см.

● МІНІСТЕРСТВО ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Наказ № 679 від 02.04.2022 «Про рішення щодо проведення позапланових заходів державного нагляду (контролю) протягом періоду воєнного стану»

Протягом періоду воєнного стану Держпродспоживслужбі надано повноваження на проведення позапланових заходів державного нагляду (контролю) щодо суб'єктів господарювання роздрібною торгівлі у сфері формування, встановлення та застосування цін на товари, які мають істотну соціальну значущість, за переліком, затвердженим постановою КМУ від 22.04.2020 № 341 «Про заходи щодо стабілізації цін на товари, що мають істотну соціальну значущість, товари протиепідемічного призначення». Позапланові заходи державного нагляду (контролю) можуть бути проведені при дотриманні вимог Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності».

Підготувала **Зінаїда Якименко**

ЛАБОРАТОРНІ ДОСЛІДЖЕННЯ УМОВ ПРАЦІ НЕ СКАСОВАНО

Василь Литвин,
лікар з гігієни праці
відділу з питань
гігієни праці
Управління Держпраці
у Рівненській області

Кожен працівник працює в певних умовах, які повинні відповідати встановленим законодавчим вимогам. Варто зазначити, що нині, незважаючи на воєнний стан, до законодавства не внесено змін щодо відтермінування або скасування проведення атестації робочих місць, медичних оглядів працівників, лабораторних досліджень умов праці.

Згідно зі статтями 29, 141, 153, 158 Кодексу законів про працю України, статтю 13 Закону України «Про охорону праці», статтями 22, 23 Закону України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» роботодавець зобов'язаний створити на робочому місці в кожному структурному підрозділі умови праці відповідно до нормативно-правових актів, а також забезпечити додержання вимог законодавства щодо прав працівників у сфері охорони праці. З цієї метою роботодавець забезпечує функціонування системи управління охороною праці, а саме: організовує проведення аудиту охорони праці, **лабораторних досліджень умов праці**, оцінку технічного стану виробничого обладнання та устаткування, атестацію робочих місць на відповідність нормативно-правовим актам з охорони праці в порядку і строки, що визначаються законодавством, та за їх підсумками вживає заходів до усунення небезпечних і шкідливих для здоров'я виробничих факторів.

Атестація робочих місць проводиться в строки, передбачені колективним договором, але не рідше ніж **один раз на п'ять років або позачергово** в разі докорінної зміни умов і характеру праці з ініціативи роботодавця, профспілкового комітету, трудового колективу або його виборного органу, органів Держпраці згідно з Порядком проведення атестації робочих місць за умовами праці, затвердженим постановою КМУ від 01.08.1992 № 442 (зі змінами, внесеними постановою КМУ від 05.10.2016 № 741).

Атестація робочих місць серед інших важливих етапів передбачає **дослідження санітарно-гігієнічних факторів виробничого середовища, важкості й напруженості трудового процесу на робочому місці. Такі дослідження факторів виробничого середовища та трудового процесу проводяться** лабораторіями, що мають право на проведення атестації робочих місць. Згідно з наказом Мінсоцполітики та МОЗ від 29.05.2018 № 784/1012 «Про затвердження Порядку атестації лабораторії на проведення гігієнічних досліджень факторів виробничого середовища і трудового процесу» з метою об'єктивного вибору лабораторії для проведення гігієнічних досліджень факторів виробничого середовища роботодавець має з'ясувати, чи належить така лабораторія до Інформаційного переліку лабораторій, атестованих на проведення гігієнічних досліджень факторів виробничого середовища та трудового процесу, розміщеного на офіційному вебсайті Держпраці. На час підготовки цієї статті атестовано 256 таких лабораторій на території України.

Статтю 17 Закону України «Про охорону праці» визначено, що для певних категорій працівників, зокрема зайнятих на важких роботах, роботах зі шкідливими чи небезпечними умовами праці або таких, де є потреба в професійному доборі, роботодавець або уповноважений ним орган зобов'язаний забезпечити фінансування та організацію проведення попереднього (під час прийняття на роботу) та періодичного (протягом трудової діяльності) медичних оглядів, а також щорічного обов'язкового медичного огляду осіб віком

до 21 року. На виконання цієї статті Закону розроблено **Порядок проведення медичних оглядів працівників певних категорій**, затверджений наказом МОЗ України від 21.05.2007 № 246 (зі змінами, внесеними наказом МОЗ від 14.02.2012 № 107) (далі – **Порядок**). Водночас відповідно до пункту 3.1 розділу III Порядку роботодавець попередньо **організовує лабораторні дослідження умов праці** з визначенням шкідливих та небезпечних факторів виробничого середовища і трудового процесу на конкретних робочих місцях працівників згідно з наказом МОЗ від 08.04.2014 № 248 «Про затвердження Державних санітарних норм і правил «Гігієнічна класифікація праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу» з метою визначення категорій працівників, які підлягають попередньому (періодичним) медичному огляду. Після цього роботодавець подає **копії протоколів інструментально-лабораторних досліджень умов праці** разом з письмовою заявкою на складання Акта визначення категорій працівників, які підлягають попередньому (періодичним) медичним оглядам, а потім надає на погодження Списки працівників, які підлягають періодичному медичному огляду, до територіальних управлінь Держпраці.

Лабораторні дослідження умов праці з визначенням рівнів шкідливих і небезпечних виробничих факторів регламентуються названими вище законами та нормативними документами, а також переважною більшістю чинних нормативно-правових актів з охорони праці (далі – **НПАОП**), в яких зазвичай зазначено, що такі рівні мають відповідати вимогам чинних нормативних документів.

Наприклад, згідно з ДСН 3.3.6.039-99 «Державні санітарні норми виробничої загальної та локальної вібрації» контроль рівнів загальної та локальної вібрації на робочих місцях потрібно проводити під час введення обладнання в експлуатацію і надалі не рідше ніж один раз на рік. Відповідно до ДСН 3.3.6.042-99 «Санітарні норми мікроклімату виробничих приміщень» вимірювання параметрів мікроклімату проводиться не рідше ніж два рази на рік (у теплий та холодний періоди року), а також під час приймання в експлуатацію нового технологічного устаткування, внесення технічних змін в конструкцію робочого устаткування, організації нових робочих місць тощо.

Крім того, **вимоги щодо лабораторних досліджень конкретно регламентовані такими документами:**

- НПАОП 26.6-1.02-00 «Правила охорони праці для працівників бетонних і залізобетонних заводів»;
- НПАОП 0.00-7.11-12 «Загальні вимоги стосовно забезпечення роботодавцями охорони праці працівників»;
- НПАОП 0.00-8.11-12 «Вимоги до роботодавців щодо захисту працівників від шкідливого впливу хімічних речовин»;
- НПАОП 0.00-1.62-12 «Правила охорони праці на автомобільному транспорті»;
- НПАОП 28.52-1.31-13 «Правила охорони праці під час зварювання металів»;
- НПАОП 0.00-1.68-13 «Правила охорони праці під час холодного оброблення металів»;
- НПАОП 0.00-1.69-13 «Правила охорони праці під час експлуатації тепломеханічного обладнання електростанцій, теплових мереж і тепловикористовувальних установок»;
- НПАОП 63.21-1.01-09 «Правила охорони праці під час будівництва, ремонту та утримання автомобільних доріг»;
- НПАОП 15.1-1.06-99 «Правила охорони праці для працівників м'ясопереробних цехів»;
- НПАОП 15.8-1.27-02 «Правила безпеки для виробництва хліба, хлібобулочних та макаронних виробів»;
- НПАОП 17.0-1.01-13 «Правила охорони праці для працівників бавовняного виробництва»;
- НПАОП 20.0-1.02-05 «Правила охорони праці в деревообробній промисловості»;
- НПАОП 27.0-1.01-08 «Правила охорони праці в металургійній промисловості»;
- ДСП 3.3.1.038-99 «Підприємства чорної металургії»;
- ДСанПіН 4.4.4.-152-2008 «Державні санітарні норми і правила для підприємств, що виробляють солод, пиво та безалкогольні напої»;
- ДСП 3.3.1.095-2002 «Підприємства вугільної промисловості» тощо.

Докладну інформацію щодо факторів виробничого середовища і трудового процесу під час організації лабораторних досліджень на конкретних виробництвах областей можна отримати від фахівців відділів з питань гігієни праці територіальних управлінь Держпраці.

Варто звернути увагу на те, що окремі роботодавці та їхні представники вважають, що організувати та проводити лабораторні дослідження умов праці потрібно тільки під час атестації робочих місць (або один раз на п'ять років). Але такі твердження є хибними з огляду на вимоги законодавства та викладені в статті роз'яснення.

Також не можна забувати, що ігнорування вимог чинного законодавства про охорону праці щодо проведення атестації є порушенням, за яке роботодавця можна притягнути до адміністративної відповідальності у вигляді штрафу (ч. 1 статті 41 Кодексу України про адміністративні правопорушення). А в разі якщо порушення вимог законодавчих та інших НПАОП заподіяло шкоду здоров'ю працівника, роботодавець відповідно до ст. 271 Кримінального Кодексу України може бути притягнутий до кримінальної відповідальності.

Підготував **Сергій Колесник**

КОМЕНТАР Миколи Федоренка

Відповідно до статті 64 Конституції України в умовах воєнного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень. Не можуть бути обмежені права і свободи, передбачені статтями 24, 25, 27, 28, 29, 40, 47, 51, 52, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63 Конституції. З огляду на зазначене, щодо створення безпечних і здорових умов праці (*про це йдеться у статті 43 Конституції України*) обмеження можуть встановлюватися, тобто роботодавець може впровадити певні обмеження щодо дотримання вимог відповідних статей Кодексу законів про працю України (далі – **КЗпПУ**), зокрема які стосуються створення безпечних і нешкідливих умов праці (*стаття 153 КЗпПУ*) та атестації робочих місць (*стаття 85 КЗпПУ*).

У листі Торгово-промислової палати України від 28.02.2022 № 2024/02.0-7.1 зазначено, що воєнна агресія Російської Федерації проти України є форс-мажорними обставинами (обставинами непереборної сили). Тобто, поки триває воєнний стан в Україні, роботодавці можуть перебувати в обставинах непереборної сили, які впливають на функціонування системи управління охороною праці підприємства, зокрема в частині організації проведення атестації робочих місць за умовами праці на територіях, пов'язаних з проведенням бойових дій. Відповідно, за таких умов органам Держпраці заборонено проводити планові заходи державного нагляду (контролю).

Отже, зважаючи на викладене вище, роботодавець має право ввести обмеження щодо проведення атестації робочих місць за умовами праці.

Крім того, постановою КМУ від 28.02.2022 № 165 «Деякі питання реалізації прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб» зупинено строки надання адміністративних послуг* суб'єктами їх надання та видачу дозвільними органами документів дозвільного характеру на час воєнного стану в Україні. Згідно з цією постановою поновлення зупинених строків має відбутися в місячний строк після припинення чи скасування воєнного стану на відповідній території України. Варто зауважити, що серед документів, які надають для отримання адміністративної послуги, передбачено, зокрема, довідки, висновки та інші документи, що надаються закладами охорони здоров'я, та документи медико-соціальної експертизи (*ч. 10, 15 п. 7 статті 9 Закону України «Про адміністративні послуги»*).

* **Адміністративна послуга** – результат здійснення владних повноважень суб'єктом надання адміністративних послуг за заявою фізичної або юридичної особи, спрямований на набуття, зміну чи припинення прав та/або здійснення обов'язків такої особи відповідно до закону (*стаття 1 Закону України «Про адміністративні послуги»*).

РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ РОБОТОДАВЦІВ ЩОДО БЕЗПЕКИ ТА ЗДОРОВ'Я

на роботі працівників під час експлуатації вантажопідіймального устаткування в умовах воєнних (бойових) дій

З метою створення безпечних і безаварійних умов праці у суб'єктів господарювання під час експлуатації вантажопідіймального устаткування та мінімізації ризиків виникнення нещасних випадків на виробництві в умовах воєнного стану в Україні **Держпраці пропонує роботодавцям вжити таких заходів:**

1. Заборонити експлуатацію та виконання робіт підвищеної небезпеки в регіонах, що розташовані безпосередньо в зонах ведення воєнних (бойових) дій та на незначній відстані від них.
2. Перед проведенням робіт підвищеної небезпеки роботодавцям спільно з представниками відповідних структурних підрозділів МВС, ДСНС, територіальної оборони організувати перевірку території підприємства та прилеглих ділянок на предмет наявності снарядів, вибухових пристроїв та інших підозрілих предметів і матеріалів, що створюють або можуть створити загрозу працівникам підприємства (особливо в зонах, прилеглих до ведення воєнних (бойових) дій).
3. Перед проведенням робіт організувати позапланові інструктажі з питань охорони праці працівників щодо дій посадових осіб та виробничого персоналу суб'єктів господарювання в разі початку воєнних (бойових) дій (артилерійські обстріли, бомбардування тощо).
4. Розробити плани евакуації персоналу перед початком та під час воєнних (бойових) дій та плани ліквідації аварійних ситуацій з мінімальним рівнем загрози життю та здоров'ю працівників.
5. Забезпечити належний моніторинг за технічним станом обладнання, яке планується використовувати під час експлуатації:
 - 5.1. Заборонити використання несправного обладнання.
 - 5.2. Забезпечити ефективну роботу технічних служб, обслуговування та ремонт вантажопідіймального устаткування та запобігання випадкам виробничого травматизму.
6. Організувати проведення робіт підвищеної небезпеки виключно в денний час, а в разі виконання робіт зі штучним освітленням – із забезпеченням світломаскування.
7. Доставку, транспортування та ручне перенесення обладнання, устаткування та інших матеріалів до місця безпосереднього виконання робіт потрібно здійснювати відповідно до розроблених безпечних маршрутів, з якими мають бути ознайомлені всі працівники, які виконуватимуть зазначені роботи.
8. Вжити заходів щодо створення належних і безпечних умов праці, особливо в місцях концентрації працівників і устаткування, розташованих на значній відстані від населених пунктів, шляхом забезпечення в разі потреби надання працівникам невідкладної медичної допомоги та створення пунктів обігріву (за потреби).
9. Для організації оперативної комунікації між працівниками, негайного інформування їх у разі виникнення небезпечної для їх життя та здоров'я ситуації забезпечити їх засобами зв'язку.
10. З метою мінімізації часу перебування працівників на відкритому просторі, особливо в зонах, прилеглих до ведення воєнних (бойових) дій, заборонити виконання складних та/або довготривалих робіт.

11. Суб'єктам господарювання, що забезпечували технічне обслуговування ліфтів у житлових будинках та які на період воєнного стану не в змозі виконувати такі роботи, повідомити власників ліфтів, управителів житлових будинків про тимчасову зупинку обслуговування. У такому випадку поінформувати мешканців будинків про зупинку роботи ліфтів на період воєнного стану.
12. Власникам баштових кранів, що змонтовані поблизу житлових кварталів на об'єктах будівництва, рекомендовано:
 - вживати відповідних заходів щодо своєчасного проведення на кранах регламентних робіт та недопущення до них сторонніх осіб. У разі неможливості проведення регламентних робіт або в разі ризику влучення в них снарядів або впливу вибухової хвилі провести демонтаж таких кранів;
 - вжити заходів, спрямованих на запобігання руйнуванню чи падінню таких кранів (встановлення всіх штатних протиугінних захватів, закріплення тупикових упорів та додаткових упорів на рейкових коліях, переведення висотних кранів у «флюгерний» режим тощо).

ЗМІНЕНО ПЕРЕЛІК ВІЙСЬКОВОЗОБОВ'ЯЗАНИХ ЖІНОК

З 1 жовтня 2022 року всі жінки за новим переліком мають стати на облік у військкоматах. Новий перелік містить лише **14 професій**, за старим переліком їх було 35.

Нагадаємо, що наказом Міністерства оборони України № 313 від 3 грудня 2021 року було затверджено перелік професій жінок, які підлягають обов'язковому військовому обліку в Україні. Проте, отримавши безліч негативних коментарів, Міноборони обіцяло значно скоротити цей перелік. Наказом Міноборони від 07.02.200 р. № 35 затверджено нову редакцію наказу щодо взяття на військовий облік жінок (21 березня наказ було зареєстровано в Мін'юсті).

Наказ № 35 містить два переліки:

- Перелік спеціальностей та/або професій, споріднених з відповідними військово-обліковими спеціальностями, після одержання яких жінки беруться на військовий облік військовозобов'язаних. (Перелік налічує 14 професій.)
- Перелік спеціальностей та/або професій, споріднених з відповідними військово-обліковими спеціальностями. (Перелік налічує 76 споріднених спеціальностей.)

Цим наказом доручено головнокомандувачу Збройних Сил України забезпечити:

- 1) взяття жінок на військовий облік військовозобов'язаних згідно з Переліком спеціальностей та/або професій, споріднених з відповідними військово-обліковими спеціальностями, після одержання яких жінки беруться на військовий облік військовозобов'язаних, з 1 жовтня 2022 року;
- 2) щороку до 1 березня здійснення Генеральним штабом Збройних Сил України заходів щодо внесення (за необхідності) змін до Переліку спеціальностей та/або професій, споріднених з відповідними військово-обліковими спеціальностями, після одержання яких жінки беруться на військовий облік військовозобов'язаних, з урахуванням першочергових потреб у мобілізаційних ресурсах та Переліку спеціальностей та/або професій, споріднених з відповідними військово-обліковими спеціальностями.

Цей наказ набере чинності з дня його офіційного опублікування.

ДЕРЖПРАЦІ ЗАПУСТИЛА TELEGRAM-БОТ ТА ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПОРТАЛ

Держпраці з метою поширення інформації з питань праці запустила **чат-бот у Telegram** (https://t.me/ask_sls_bot) для оперативного отримання відповідей на поширені запитання з трудового законодавства. Для зручності використання у Telegram-боті консультації зібрані за розділами законодавства.

Крім того, Держпраці створила **інформаційний портал про трудові відносини в умовах воєнного стану** (<https://pratsia.in.ua>). За допомогою порталу легко знайти контакти, за якими можна в телефонному чи іншому доступному режимі отримати консультацію з питань застосування законодавства і відповіді на найактуальніші запитання.

Функцією онлайн-консультування вже скористалися понад 30 тисяч користувачів.

Окремим завданням порталу є надання інформаційних послуг релокованим підприємствам: від оформлення трудових відносин, оплати праці, звільнення, переведення, оголошення простою, обліку робочого часу до організації безпечного ведення робіт, створення безпечних і здорових умов праці, надання адміністративних послуг тощо.

Достатньо заповнити форму з мінімальною інформацією про підприємство, і відповідні фахівці зв'яжуться з вами та нададуть консультаційну допомогу саме з тих питань, які цікавлять роботодавця.

Держпраці продовжує консультувати працівників та роботодавців. Наразі це головний інструмент, який дозволить бізнесу і трудовим колективам адаптуватись і пристосуватись до умов роботи під час воєнного стану.

ВІДЗНАЧАЄМО У ТРАВНІ

2022						
Пн.	Вт.	Ср.	Чт.	Пт.	Сб.	Нд.
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30						

- 1 травня** › День праці
- 3 травня** › Всесвітній день свободи преси
- 4 травня** › Міжнародний день пожежників
- 6 травня** › День піхоти
- 7 травня** › День радіо
- 8 травня** › День пам'яті та примирення в Україні

- › День матері
- 9 травня** › День перемоги над нацизмом у Другій світовій війні
- 12 травня** › Всесвітній день медичних сестер
- 15 травня** › Міжнародний день сім'ї
- 18 травня** › День боротьби за права кримськотатарського народу
 - › День резервіста України
- 19 травня** › День вишиванки
- 20 травня** › День банківських працівників
 - › Всесвітній день метролога
 - › Всесвітній день травматолога
- 21 травня** › День Європи
 - › День науки
- 23 травня** › День морської піхоти України
- 24 травня** › День слов'янської писемності і культури
- 25 травня** › День філолога
- 28 травня** › День працівників видавництва, поліграфії і книгорозповсюдження
- 29 травня** › Міжнародний день миротворців

ЩОДО РОЗСЛІДУВАННЯ НЕЩАСНИХ ВИПАДКІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Беручи до уваги положення Указу Президента України від 24.02.2022 № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» (затверджений Законом України від 24.02.2022 № 2102-ІХ «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні»), Державна служба України з питань праці інформує щодо випадків травмування (поранення) та загибелі громадян України, які сталися або можуть статися під час виконання трудових (посадових) обов'язків у результаті ведення бойових дій.

Зважаючи на відповідний досвід, набутий за час подій на сході нашої країни у 2014–2015 роках, постановою КМУ від 17.04.2019 № 337 було внесено необхідні зміни та викладено порядок розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві (далі – **Порядок**) у новій редакції.

Зокрема, враховуючи нагальну потребу до переліку подій, що призвели до нещасних випадків, гострих професійних захворювань (отруєнь), аварій на виробництві, було додано такі події суспільного життя, як оголошена та неоголошена війна, терористичний акт, протиправні дії третіх осіб тощо.

Тому нещасні випадки, які стаються з працівниками під час виконання ними трудових (посадових) обов'язків унаслідок вищезазначених подій, незалежно від наявності при цьому впливу небезпечних, шкідливих або інших виробничих факторів, підлягають розслідуванню згідно з вимогами Порядку та в подальшому забезпеченню державою конституційних гарантій реалізації застрахованими особами своїх прав на соціальний захист.

Процедура розслідування нещасних випадків, що сталися із працівниками внаслідок отримання поранень під час ведення бойових дій, визначена Порядком і є такою самою, як і для всіх інших видів нещасних випадків. Водночас з огляду на воєнний стан та реальну небезпеку **Держпраці рекомендує ухвалювати рішення щодо утворення комісії (спеціальної комісії) та проведення розслідування в кожному конкретно взятому нещасному випадку, виходячи з міркувань безпеки для членів комісії (спеціальної комісії) та самої можливості проведення розслідування.**

У разі якщо проведення розслідування неможливе через загрозу життю та здоров'ю членів комісії, Держпраці пропонує **максимально фіксувати, збирати та документувати інформацію, що надходить або стає відомою про нещасні випадки на виробництві, з метою їх подальшого розслідування** відповідно до вимог Порядку після нормалізації ситуації.

Що стосується розпочатих та незавершених через бойові дії розслідувань (спеціальних розслідувань) нещасних випадків, запропоновано продовжити строки їх розслідування до створення умов щодо належного їх завершення.

Відповідні повідомлення прохання надсилати за адресою: matyuhov_roman@ukr.net.

З офіційних джерел

Розслідування нещасних випадків на виробництві в умовах воєнного стану

Микола Федоренко,
заступник головного
редактора журналу
«Охорона праці»

Нещасний випадок на виробництві, що стався внаслідок воєнних дій, не може бути пов'язано з виробничою діяльністю роботодавця, але потрібне відшкодування заподіяної потерпілому шкоди, оскільки він стався під час проведення робіт в інтересах підприємства.

» У зв'язку з воєнним станом та проведенням бойових дій на території України потрібні зміни до чинного законодавства про охорону праці, серед іншого щодо розслідування нещасних випадків на виробництві, що сталися під час проведення бойових дій (зокрема, обстрілів).

Чинне законодавство забороняє роботодавцям проведення робіт у зоні бойових дій та покладає відповідальність за недотримання цієї вимоги не на третіх осіб, дії яких призвели до обстрілів, а на роботодавця, який допустив проведення таких робіт. Хоча роботодавець не має жодного стосунку до ведення бойових дій і вплинути на цю ситуацію не може.

Справедливо, що працівники підприємства, які дістали травму на виробництві внаслідок бойових дій, повинні отримати відшкодування заподіяної їм шкоди, підставою для отримання якої є акт за формою Н-1.

Поточна редакція не враховує особливостей проведення розслідувань у таких умовах. Зокрема, вимагає заповнення певних інформаційних даних, отримати які в умовах бойових дій проблематично. Крім того, формально бойові дії не є виробничим чинником, їх наявність не належить до порушень нормативно-правових актів про охорону праці.

Однозначно, соціальний захист працівників, що потерпіли від наслідків бойових дій на виробництві, або членів їхніх сімей має бути оперативним. Такі нещасні випадки належить розслідувати за спрощеною процедурою. Це питання має бути вирішено негайно на державному рівні, зокрема за допомогою внесення відповідних змін до **Порядку розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві**, затвердженого постановою КМУ від 17.04.2019 № 337 (далі – **Порядок № 337**).

Відповідно до чинного законодавства розслідування інцидентів на виробництві можливо за такими напрямками:

1 Нещасний випадок:

☑ нещасний випадок (на виробництві) – обмежена в часі подія або раптовий вплив на працівника небезпечного виробничого фактора чи середовища, що сталися у процесі виконання ним трудових обов'язків, внаслідок яких заподіяно шкоду здоров'ю або настала смерть (стаття 1 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування»; п. 3 Порядку № 337). Якщо за

Нещасний випадок на виробництві – обмежена в часі подія чи раптовий вплив на працівника небезпечного виробничого чинника, що сталися під час виконання ним трудових обов'язків, унаслідок чого завдано шкоди здоров'ю чи трапилася смерть (п. 4.35 ДСТУ 2293:2014 «Охорона праці. Терміни та визначення основних понять»).

результатами розслідування нещасний випадок визнають пов'язаним з виробництвом, це позначають великою літерою П (Н-1/П), якщо не пов'язаним з виробництвом – великими літерами НП (Н-1/НП).

☑ **Нещасний випадок не виробничого характеру** – не пов'язана з виконанням трудових обов'язків травма, у тому числі отримана внаслідок заподіяних тілесних ушкоджень іншою особою, отруєння, самогубства, опіки, обмороження, утоплення, ураження електричним струмом, блискавкою, травми, отримані внаслідок стихійного лиха, контакту з тваринами тощо, яка призвела до ушкодження здоров'я або смерті потерпілого (п. 2 Порядку розслідування та обліку нещасних випадків не виробничого характеру, затвердженого постановою КМУ від 22.03.2001 № 270). За результатами розслідування складають акт за формою НТ.

2 Професійне захворювання (хронічне, гостре):

☑ **хронічне** професійне захворювання (отруєння) – захворювання, що виникло внаслідок провадження професійної діяльності працівника, лише або переважно впливу шкідливих факторів виробничого середовища та трудового процесу, пов'язаних з роботою;

☑ **гостре** професійне захворювання (отруєння) – захворювання (або смерть), що виникло після однократного (протягом не більш як однієї робочої зміни) впливу на працівника шкідливих факторів фізичного, біологічного та хімічного характеру (у тому числі інфекційні, паразитарні, алергійні захворювання) (п. 3 Порядку № 337).

3 Випадки, що сталися за **форс-мажорних обставин (обставин непереборної сили)**, – надзвичайні та невідворотні обставини, що об'єктивно унеможливають виконання зобов'язань, передбачених умовами договору (контракту, угоди тощо), обов'язків згідно із законодавчими та іншими нормативними актами, а саме: загроза війни, збройний конфлікт або серйозна загроза такого конфлікту, включаючи але не обмежуючись ворожими атаками, блокадами, військовим ембарго, дії іноземного ворога, загальна військова мобілізація, військові дії, оголошена та неоголошена війна, дії сус-

Професійне захворювання – захворювання, що виникло внаслідок професійної діяльності застрахованого та зумовлюється виключно або переважно впливом шкідливих речовин і певних видів робіт та інших факторів, пов'язаних з роботою (стаття 1 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування»).

Професійне захворювання – патологічний стан людини, зумовлений професійною діяльністю працівника та пов'язаний виключно чи переважно з впливом шкідливих виробничих чинників (п. 4.58 ДСТУ 2293:2014 «Охорона праці. Терміни та визначення основних понять»).

пільного ворога, збурення, акти тероризму, диверсії, піратства, безлади, вторгнення, блокада, революція, заколот, повстання, масові заворушення, введення комендантської години, експропріація, примусове вилучення, захоплення підприємств, реквізиція, громадська демонстрація, блокада, страйк, аварія, протиправні дії третіх осіб, пожежа, вибух, тривалі перерви в роботі транспорту, регламентовані умовами відповідних рішень та актами державних органів влади, закриття морських проток, ембарго, заборона (обмеження) експорту/імпорту тощо, а також викликані винятковими погодними умовами і стихійним лихом, а саме: епідемія, сильний шторм, циклон, ураган, торнадо, буревій, повінь, нагромадження снігу, ожеледь, град, заморозки, замерзання моря, проток, портів, перевалів, землетрус, блискавка, пожежа, посуха, просідання і зсув ґрунту, інші стихійні лиха тощо (ч. 2 ст. 14¹ Закону України «Про торгово-промислові палати в Україні» від 02.12.1997 № 671/97-ВР).

Крім того, є поняття «**страховий нещасний випадок**» – нещасний випадок на виробництві або професійне захворювання, що спричинили застрахованому професійно зумовлену фізичну чи психічну травму,

Процедуру отримання підтвердження наявності форс-мажорних обставин

визначено в Регламенті засвідчення Торгово-промисловою палатою України (ТПП) та регіональними торгово-промисловими палатами форс-мажорних обставин (обставин непереборної сили), затвердженому рішенням президії ТПП України від 15.07.2014 № 40 (3). У листі ТПП України від 28.02.2022 № 2024/02.0-7.1 воєнна агресія російської федерації проти України віднесена до форс-мажорних обставин (обставин непереборної сили).

Чинне правове законодавство визначає форс-мажорні обставини як обставини, на підставі яких фізична чи юридична особа звільняється від відповідальності за порушення своїх господарських та цивільно-правових зобов'язань.

Форс-мажорні обставини, що НЕ Є НАДЗВИЧАЙНОЮ СИТУАЦІЄЮ:

- фінансова й економічна криза;
- відсутність товарів, потрібних для виробництва, на ринку;
- підвищення курсів іноземної валюти щодо національної;
- дефолт;
- порушення обов'язків контрагентом боржника.

нешасний випадок або професійне захворювання, яке сталося внаслідок порушення застрахованим нормативних актів про охорону праці (стаття 1 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування»).

На думку автора, слід внести такі зміни до Порядку № 337:

1 Увести поняття «форс-мажорні обставини (обставини непереборної сили)», до яких належать і бойові дії (збройний конфлікт).

2 У додаток 9 «Класифікатора причин, що призвели до настання нещасного випадку, гострого професійного захворювання (отруєння), аварії» Порядку код причини 42 «соціальний конфлікт (страйк, оголошена та неоголошена війна, терористичний акт, блокада, революція, заколот, повстання, масові заворушення, громадська демонстрація, протиправні дії третіх осіб тощо) замінити на «форс-мажорні обставини (обставини непереборної сили)» з посиланням на визначення цього поняття відповідно до статті 14-1 Закону України «Про торгово-промислові палати в Україні» від 02.12.1997 № 671/97-ВР.

3 *Нещасний випадок на виробництві, що стався внаслідок форс-мажорних обставин, є результатом діяльності третіх осіб (воєнних дій) та не може бути пов'язаний з виробничою діяльністю роботодавця. Але потрібно відшкодувати заподіяну потерпілому шкоду, якщо нещасний випадок стався під час проведення робіт в інтересах підприємства.*

На думку автора, за результатами розслідування такий нещасний випадок не слід визнавати пов'язаним з виробництвом із складанням акту за формою Н-1/П (додаток 11 до Порядку № 337), а потрібно використовувати інше позначення акта за формою Н-1 (наприклад, великою літерою Ф – форма Н-1/Ф). Такий підхід дасть змогу мінімізувати потребу внесення змін у чинне законодавство про охорону праці. Водночас потрібно у тексті Порядку № 337 роз'яснити особливості оформлення такого акта розслідування (зокрема, це стосується заповнення граф щодо інструктажів; навчання; медичного огляду; діагнозу; устаткування, машин, механізмів, транспортних засобів, експлуатація яких призвела до нещасного випадку; заходів щодо запобігання подібним нещасним випадкам; осіб, які допустили порушення вимог законодавства з охорони та гігієни праці), а також роз'яснити порядок кодування інформаційних даних та у разі потреби внести доповнення.

Зміни форми стосуються таких питань: як зазначати тривалість тимчасової непрацездатності (згідно з листком непрацездатності, якого немає); найменування закладу охорони здоров'я, що встановив діагноз.

4 Додати коментарі до Форми Н-2 «Відомості про наслідки нещасного випадку (гострого професійного захворювання (отруєння)/аварії)» (додаток 25 до Порядку № 337) з урахуванням особливостей заповнення акта за формою Н-1, що стався внаслідок форс-мажорних обставин.

5 Внести доповнення щодо форс-мажорних обставин до Переліку обставин, за яких настає страховий випадок державного соціального страхування від нещасного випадку (професійного захворювання (отруєння) / аварії) на виробництві (додаток 10 Порядку № 337).

6 Має бути відокремлений аналіз виробничого травматизму за формами Н-1/П та формами акта, що стався внаслідок форс-мажорних обставин.

7 Потребує роз'яснення розслідування нещасних випадків, що сталися з працівниками підприємства, які були залучені до робіт в інтересах оборони держави (зокрема, за завданням представників військових або територіальної оборони). Чи будуть мати такі особи статус Захисника чи Захисниці?

Порядок проведення розслідування та обліку нещасних випадків з військовослужбовцями Збройних Сил України, Державної спеціальної служби транспорту, військовозобов'язаними та резервістами, отриманих ними професійних захворювань, їх загибелі або смерті в районі ведення бойових дій визначає розділ V Інструкції про розслідування та облік нещасних випадків з військовослужбовцями, професійних захворювань і аварій у Збройних Силах України, затвердженої наказом Міністерства оборони України від 27.10.2021 № 332. Якщо за результатами розслідування нещасний випадок визнано пов'язаним з виробництвом, складають Акт за формою НВ-3, якщо не пов'язаним – Акт за формою НВ-2.

8 Конкретизувати порядок використання дистанційних методів під час проведення розслідування нещасних випадків (зокрема, оформлення протоколу зустрічі, протоколу засідання комісії тощо), а також порядок розслідування нещасних випадків, що сталися з працівниками, які виконують роботи в дистанційному режимі.

9 Потребують роз'яснення особливості відшкодування шкоди потерпілим внаслідок форс-мажорних обставин (зокрема якщо підприємство зареєстровано в Києві, а нещасний випадок стався в іншому регіоні України).

Від нещасних випадків можна добровільно застрахуватися (стаття 6 Закону України «Про страхування»). **Страховий випадок** – подія, передбачена договором страхування або законодавством, яка відбулася, і з настанням якої виникає обов'язок страховика здійснити виплату страхової суми (страхового відшкодування) страховальнику, застрахованій або іншій третій особі (стаття 8 Закону України «Про страхування»).

Чинне законодавство передбачає відшкодування заподіяної шкоди третіми особами за допомогою добровільного страхування відповідальності (укладення страхового полісу) за наявності акта (протоколу) уповноваженої комісії з розслідування страхового випадку. **До таких нормативних документів належить, зокрема:**

стаття 33-1 Закону України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» від 01.07.2004 № 1961-IV.

Порядок і правила проведення обов'язкового страхування відповідальності суб'єктів перевезення небезпечних вантажів на випадок настання негативних наслідків під час перевезення небезпечних вантажів, затверджений постановою КМУ від 01.06.2002 № 733.

Рекомендації зі страхування ризиків у будівництві (додаток до наказу Мінрегіонбуду від 30.05.2008 № 230).

ТРУДОВІ ВІДНОСИНИ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Олена Коновалова,
заступник директора
департаменту
з питань праці
Держпраці України

Із 24 березня набрав чинності Закон України «Про організацію трудових відносин в період воєнного стану», який має перевагу над Кодексом законів про працю України та іншими нормами законодавства про працю. У період дії воєнного стану не застосовуються норми законодавства про працю в частині відносин, врегульованих цим Законом.

» З оголошенням воєнного стану в роботодавців виникло багато запитань щодо організації трудових відносин у цей період. В умовах війни окремі підприємства зупинили роботу, частина працівниць виїхала за кордон або перемістилася в межах України, чоловіки стали до лав Збройних Сил України та тероборони, тож гостро постало питання оформлення трудових відносин з працівниками, надання відпусток та оголошення простою. І це лише частина проблем, які роботодавцям належить розв'язати. Допомогти їм у цьому покликаний ухвалений Закон України «Про організацію трудових відносин в період воєнного стану».

Відпустки під час воєнного стану

Питання надання відпусток врегульовує Закон України «Про відпустки» та Кодекс законів про працю України (далі – **КЗпП**). У статті 25 ЗУ «Про відпустки» визначено умови надання відпустки без збереження заробітної плати, що надаються працівникові в обов'язковому порядку за бажанням працівника. Стаття 26 цього Закону встановлює умови надання відпустки без збереження заробітної плати за згодою сторін.

За згодою сторін працівнику може надаватися відпустка без збереження заробітної плати за сімейними обставинами та з інших причин на строк, обумовлений угодою, але не більше ніж на 15 календарних днів на рік.

Після 17 березня 2020 року працівник отримав право взяти так звану **карантинну відпустку** в разі встановлення КМУ карантину відповідно до Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб». Строк перебування в такій відпустці без збереження заробітної плати не включається в загальний 15-денний строк, встановлений для відпусток такого типу. «Карантинна» відпустка може тривати протягом усього періоду карантину. Згідно з постановою КМУ від 23.02.2022 № 229 карантин в Україні продовжено до 31 травня 2022 року. Якщо в період запровадження воєнного стану працівник виявить бажання піти в «карантинну» відпустку, то роботодавець має право її надати.

У Законі України «Про організацію трудових відносин у період воєнного стану» (далі – **Закон № 2136**) врегульовано питання надання відпусток під час воєнного стану. Законом № 2136 визначено тривалість щорічної основної оплачуваної відпустки – **24 календарні дні**. Також передбачено право роботодавця **відмовити працівнику в наданні будь-якого виду відпусток** (крім відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами та відпустки для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку), **якщо такий працівник залучений до виконання робіт на об'єктах критичної інфраструктури**.

На період дії воєнного стану скасовуються обмеження щодо 15-денного терміну надання відпустки без збереження заробітної плати за погодженням між працівником та роботодавцем. Якщо працівник бажає піти у відпустку без збереження заробітної плати тривалістю понад 15 календарних днів, то така відпустка може надаватися як у зв'язку із запровадженням воєнного стану, так і у зв'язку з карантинном. Сам факт подання працівником заяви про надання відпустки без збереження заробітної плати не є доказом погодження такої заяви роботодавцем та не зобов'язує власника видати відповідний наказ. Має бути досягнуто згоди обох сторін.

Варто зауважити, що заяву на відпустку працівник може передати роботодавцеві будь-якими засобами зв'язку: електронною поштою, на вайбер, телеграм тощо. Чинне законодавство дозволяє здійснювати обмін документами через електронні засоби зв'язку.

Роботодавець може спитати: «А якщо працівник виїхав за межі області чи за межі країни і не повідомив своєчасно про це роботодавця, то, можливо, варто такого працівника просто звільнити за прогул без поважних причин?» Відповідь – категоричне «ні»: у воєнний період це буде грубим порушенням законодавства про працю. **Працівники, які не виходять на роботу внаслідок обставин, пов'язаних з бойовими діями, або ті, які не мають змоги виходити на роботу через небезпеку для життя та здоров'я, не підлягають автоматичному звільненню чи звільненню за прогул без поважних причин.** Звичайно, працівник може подати заяву на звільнення, якщо він має намір влаштуватися на роботу в тій місцевості, куди переїхав.

Є ціла низка професій, роботу за якими можна виконувати, перебуваючи за кордоном або в іншій місцевості. Наприклад, бухгалтер може нараховувати заробітну плату працівникам, подавати звіти тощо. У таких випадках є можливість запроваджувати дистанційну або надомну роботу.

Звільнення працівника в період воєнного стану та прийняття на роботу

Актуальним є питання можливості звільнення працівника в період воєнного стану та після його закінчення за прогул без поважних причин, особливо якщо з огляду на зрозумілі обставини він виїхав за кордон і не повернувся.

У такій ситуації є два варіанти подальших дій. Якщо з працівником є зв'язок, то питання звільнення можна вирішити. Якщо зв'язку з працівником немає, то

Об'єкти критичної інфраструктури – це об'єкти інфраструктури, системи, їх частини та їх сукупність, які є важливими для економіки, національної безпеки та оборони, порушення функціонування яких може завдати шкоди життєво важливим національним інтересам. Віднесення об'єктів до критичної інфраструктури здійснюється в порядку, встановленому КМУ. Формується Реєстр об'єктів критичної інфраструктури, який буде відкритий. Проте Закон України «Про критичну інфраструктуру», який прийнято 16 листопада 2021 року, вступить у дію 15 червня 2022 року.

звільнити його не можна, незалежно від підстав. **За прогул** звільнити неможливо, тому що роботодавець не отримує пояснення від працівника. **За власним бажанням** не можна звільнити через відсутність заяви працівника. **У зв'язку зі скороченням штату (чисельності)** також немає можливості звільнити, оскільки працівник не отримав персонального попередження. Про звільнення працівника можна говорити лише тоді, коли буде відновлено з ним зв'язок та встановлено місце його перебування.

Звичайно, відповідальний працівник знайде спосіб повідомити роботодавця про себе, якщо він не планує повернутися в Україну. Після закінчення воєнного стану за працівником, місцезнаходження якого невідоме, не зберігатиметься заробітна плата, дні відпустки йому не будуть нараховуватися. Роботодавець має право прийняти на період відсутності працівника тимчасового працівника.

Якщо від працівника немає звісток, незалежно від того, як довго він відсутній, звільнити його не можна до з'ясування обставин.

Особливості розірвання трудового договору з ініціативи працівника та роботодавця в період воєнного стану врегульовано в статтях 4 та 5 Закону № 2136.

У зв'язку з веденням бойових дій у районах, в яких розташоване підприємство, установа, організація, та існування загрози для життя і здоров'я працівника він може розірвати трудовий договір за власною ініціативою у строк, зазначений у його заяві (крім випадків примусового залучення до суспільно корисних робіт в умовах воєнного стану, залучення до виконання робіт на об'єктах критичної інфраструктури).

Згідно із Законом № 2136, під час дії воєнного стану допускається звільнення працівника з ініціативи роботодавця в період його тимчасової непрацездатності, а також у період перебування працівника у відпустці (крім відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами та відпустки для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку) із зазначенням дати звільнення, яка є першим робочим днем, наступним за днем закінчення тимчасової непрацездатності, зазначеним у документі про тимчасову непрацездатність, або першим робочим днем після закінчення відпустки.

У період дії воєнного стану норми статті 43 Кодексу законів про працю України не застосовуються, крім випадків звільнення працівників підприємств, установ або організацій, обраних до профспілкових органів. Не потрібна попередня згода виборного органу первинної профспілкової організації у разі розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця.

Може виникнути ситуація, коли роботодавець зник і працівник не має змоги звільнитися з роботи. Працівник може влаштуватися на роботу до іншого роботодавця. Наприклад, якщо лікар виїхав із зони бойових дій та не встиг звільнитися, він за бажанням має право написати

заяву про прийняття на роботу в тій місцевості, де він проживає фактично.

Нині трапляються ситуації, коли люди, виїжджаючи із зони бойових дій, не взяли документів про освіту. Що робити в такому разі? Якщо працівник подав до Пенсійного фонду України (далі – **ПФУ**) трудову книжку в електронному вигляді, то новий роботодавець може перевірити трудовий стаж особи на електронному сервісі ПФУ. За такими професіями, як економіст або бухгалтер, можна запропонувати пройти тест чи виконати конкретні завдання, перевіривши в такий спосіб кваліфікацію працівника.

Можна також розпитати осіб, яких працівник записав у своєму резюме як рекомендодавців. Крім того, є можливість встановити випробувальний строк. Рішення щодо цього приймає роботодавець.

Відповідно до Закону № 2136 трудові договори за згодою сторін укладаються в будь-якій формі: усній або письмовій. Обов'язковість укладення письмових трудових договорів, перелік яких визначено ст. 24 КЗпПУ, на час воєнного стану скасовано.

Випробування під час прийняття на роботу може встановлюватися для всіх осіб без обмежень, встановлених ч. 3 ст. 26 КЗпПУ.

Можна укласти строковий трудовий договір з новими працівниками на період дії воєнного стану або на період заміщення тимчасово відсутніх працівників, доля яких невідома або які внаслідок бойових дій: 1) евакуювалися в іншу місцевість; 2) перебувають у відпустках; 3) тимчасово втратили працездатність.

Простій та переведення на іншу роботу

Якщо підприємство не може забезпечити працівника роботою з об'єктивних причин, у зв'язку із запровадженням воєнного стану, роботодавець має право оформити простій. Є інформація, що окремі роботодавці запроваджували простій для працівників, які залишилися в Україні, а від тих, хто виїхав за кордон, вимагали подати заяви на відпустку без збереження заробітної плати. Такі вимоги незаконні. У законодавстві ніде не прописано, де повинен перебувати під час простою працівник.

Взагалі є два варіанти простою. Перший – коли працівник приходить на роботу, але не виконує своїх трудових функцій. Другий – коли працівник зовсім не приходить на підприємство/на своє робоче місце. У нашому випадку це пов'язано з питанням безпеки. В умовах війни працівник не має наражати себе на небезпеку і сам вирішує, де йому перебувати в цей час. Тому для оформлення простою не має значення, куди переїхав працівник – у Німеччину (за кордон) чи, приміром, у Закарпатську область (у межах України). У будь-якому разі повинен бути один підхід: простій запроваджується для всіх працівників, які на момент його оформлення працюють на підприємстві, але не задіяні у виробничому процесі з причин повного або часткового призупинення діяльності. Звичайно, якщо працівник звертається до роботодавця з ініціативою про надання йому відпустки, то роботодавець має право надати її або ні.

Порядок оплати часу простою врегульовано статтею 113 КЗпПУ. Час простою не з вини працівника оплачується з розрахунку не нижче від 2/3 тарифної ставки встановленого працівникові розряду (окладу). Приватне підприємство може оплачувати простій у більшому розмірі. Якщо говорити про бюджетні установи, то тут керівники приймають рішення про розмір оплати в період простою, але вона має бути не менше ніж 2/3 посадового окладу. Звичайно, береться до уваги наявність коштів у фонді заробітної плати. Якщо фонд заробітної плати дозволяє, то керівник приймає рішення про виплату працівникам в період простою середнього заробітку, або посадового окладу, або 2/3 посадового окладу.

У разі оголошення простою постає запитання, **чи можна працівника перевести на іншу посаду**. Після набрання чинності Законом № 2136 переведення працівників має свої особливості.

Так, **частиною 1 статті 32 КЗпПУ** передбачено, що переведення на іншу роботу на тому ж підприємстві, в установі, організації, а також переведення на роботу на інше підприємство, в установу, організацію або в іншу місцевість, хоча б разом з підприємством,

Простій – це зупинення роботи, викликане відсутністю організаційних або технічних умов, необхідних для виконання роботи, невідворотною силою або іншими обставинами (стаття 34 КЗпПУ).

установою, організацією, допускається тільки за згодою працівника, за винятком деяких випадків, передбачених законодавством. На період простою роботодавець може перевести працівника для відвернення або ліквідації наслідків стихійного лиха, епідемій, епізоотій, виробничих аварій, а також інших обставин, які ставлять або можуть поставити під загрозу життя чи нормальні життєві умови людей, з оплатою праці за виконану роботу, але не нижчою, ніж середній заробіток за попередньою роботою. Згода працівника в такому випадку не потрібна. В іншому разі перевести працівника можна тільки за його згодою.

Свою чергою в період дії воєнного часу, **згідно зі статтею 3 Закону № 2136**, роботодавець має право перевести працівника на іншу роботу, не обумовлену трудовим договором, без його згоди (крім переведення на роботу в іншу місцевість, на території якої тривають активні бойові дії), якщо така робота не протипоказана працівникові за станом здоров'я, лише для відвернення або ліквідації наслідків бойових дій, а також інших обставин, що становлять або можуть становити загрозу життю чи нормальним життєвим умовам людей, з оплатою праці за виконану роботу не нижче середньої заробітної плати за попередньою роботою.

Крім того, у цей період не застосовуються норми частини третьої статті 32 КЗпПУ та інших законів України щодо повідомлення працівника про зміну істотних умов праці.

Призупинення дії трудового договору

У статті 13 Закону № 2136 визначено поняття **«призупинення дії трудового договору»** – це тимчасове припинення роботодавцем забезпечення працівника роботою і тимчасове припинення працівником виконання роботи за укладеним трудовим договором.

Призупинення дії трудового договору не тягне за собою припинення трудових відносин.

Про призупинення дії трудового договору роботодавець і працівник за можливості мають повідомити один одного в будь-який доступний спосіб.

Відшкодування заробітної плати, гарантійних та компенсаційних виплат працівникам на час призупинення дії трудового договору в повному обсязі покладається на державу, що здійснює військову агресію проти України.

Як оформити призупинення дії трудового договору:

- 1 Повідомити один одного (за можливості) про призупинення дії трудового договору:
 - якщо ініціатор працівник, то написати заяву або направити роботодавцю повідомлення на електронну пошту чи на месенджер;
 - якщо ініціатор роботодавець, то просто видати наказ.
- 2 Видати наказ про призупинення дії трудового договору, в якому вказати:
 - підставу (заява працівника) або причини неможливості надання роботи (активні бойові дії, зупинка виробництва, пошкодження майна, відсутність замовлень тощо);
 - строк зупинення та умови поновлення дії трудового договору (період зупинення);
 - умови оплати: зі збереженням заробітної плати або без виплати заробітної плати;
 - умови відшкодування заробітної плати, гарантійних та компенсаційних виплат працівникам на час призупинення дії трудового договору.

Ознайомити працівника з наказом (за можливості), направивши його працівнику всіма можливими засобами (поштою, електронною поштою, повідомити телефоном або надіслати повідомлення на месенджер) або під розпис.

Мінекономіки відносно призупинення трудового договору роз'яснює:

1. У зв'язку з призупиненням дії трудового договору працівник звільняється від обов'язку виконувати роботу, визначену трудовим договором, а роботодавець звільняється від обов'язку забезпечувати умови праці, необхідні для виконання роботи.

Головною умовою для призупинення дії трудового договору є абсолютна неможливість надання роботодавцем та виконання працівником відповідної роботи.

Призупинення дії трудового договору не тягне за собою припинення трудових відносин, а також виконання інших обов'язків, передбачених трудовим договором.

2. Ініціатором призупинення трудового договору можуть бути як роботодавець, так і працівник. Водночас з метою усунення правової невизначеності рекомендуємо сторонам повідомляти один одного про призупинення трудового договору письмово або в електронній формі з використанням технічних засобів електронних комунікацій.

3. Оскільки призупинення дії трудового договору не тягне за собою припинення трудових відносин, а також виконання інших обов'язків, передбачених трудовим договором, вважаємо, що в разі призупинення трудового договору роботодавець повинен продовжувати ведення обліку в частині визначення та фіксації сум заробітної плати та компенсаційних виплат, які були б належні працівникові, якщо такого призупинення не було б.

Відшкодування заробітної плати, гарантійних та компенсаційних виплат працівникам на час призупинення дії трудового договору в повному обсязі буде покладено на державу, що здійснює військову агресію проти України.

Щодо сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (далі – ЄСВ)

Оскільки під час призупинення трудового договору виплата заробітної плати роботодавцем не буде здійснюватися, то відсутня база нарахування ЄСВ, а відповідно, ЄСВ не сплачується.

При цьому вважаємо, що роботодавець також повинен фіксувати розмір ЄСВ, який підлягав би виплаті із сум заробітної плати та компенсаційних виплат, які б виплачувалися працівникові, якщо такого призупинення трудового договору не було б.

Відшкодування цих платежів на час призупинення дії трудового також буде покладено на державу, що здійснює військову агресію проти України.

Участь у територіальній обороні. Мобілізація

Статтею 119 КЗпПУ визначено, що на час виконання державних або громадських обов'язків, якщо за чинним законодавством України ці обов'язки можуть здійснюватись у робочий час, працівникам гарантується збереження місця роботи (посади) і середнього заробітку.

Закон України «Про основи національного спротиву» врегульовує питання діяльності територіальної оборони Збройних Сил України. Відповідно до статті 9 цього Закону до складу добровольчих формувань територіальних громад зараховуються громадяни України, які відповідають вимогам, встановленим Положенням про добровольчі формування територіальних громад, пройшли медичний, професійний та психологічний відбір і підписали контракт добровольця територіальної оборони. Контракт є підставою для увільнення працівника від виконання трудових обов'язків за основним місцем роботи. Служба в територіальній обороні є виконанням громадського обов'язку в розумінні частини 1 статті 119 КЗпПУ.

Але тут є певні нюанси, адже є регіони, в яких добровольці територіальної оборони зайняті протягом усього робочого дня, а на деяких територіях організовано чергування. Тому роботодавець повинен визначити, увільняти працівника на повний робочий день чи з урахуванням графіка, за яким він виконує громадські обов'язки в територіальній обороні. Але в будь-якому разі за таким працівником зберігається місце роботи та середній заробіток.

За працівниками, призваними на строкову військову службу, військову службу за призовом осіб офіцерського складу, військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період, військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період або прийнятими на військову службу за контрактом, у тому числі шляхом укладення нового контракту на проходження військової служби, під час дії особливого періоду на строк до його закінчення або до дня фактичного звільнення зберігаються місце роботи, посада і середній заробіток на підприємстві, в установі, організації, фермерському господарстві, сільськогосподарському виробничому кооперативі незалежно від підпорядкування та форми власності та у фізичних осіб – підприємців, у яких вони працювали на час призову. Таким працівникам виплачується грошове забезпечення за рахунок коштів Державного бюджету України, про що зазначено в Законі України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей».

Виникають запитання щодо ситуації, коли батько перебуває у відпустці для догляду за дитиною до трьох років і його мобілізують. Як бути в такому випадку роботодавцеві? Варто зауважити, що для того, щоб за працівником зберігався середньомісячний заробіток, працівник має подати заяву про переривання декретної відпустки та заяву про допуск до роботи. Роботодавець на підставі документів про мобілізацію працівника увільняє його від виконання трудових обов'язків і зберігає за ним середній заробіток. Середній заробіток виплачується працівнику не рідше ніж два рази на місяць як заробітна плата.

Якщо працівник не звертається із заявою про переривання декретної відпустки, то в роботодавця немає законодавчих підстав для припинення відпустки працівника.

Порядок оформлення: Наказ про увільнення від роботи на час проходження військової служби. **Підстава для увільнення:** повістка. Обов'язково ознайомлюємо працівника з наказом про увільнення від роботи. **Виплати:** зберігаються на період проходження військової служби, а також у період лікування, які були отримані під час проходження військової служби, та в період перебування в полоні.

Робочий час

Відповідно до статті 6 Закону № 2136 роботодавець може залучати працівників до роботи:

- **60 годин на тиждень замість 40 годин**, як встановлено статтею 50 КЗпПУ. У Законі № 2136 прописано, що нормальна тривалість робочого часу становить 60 годин на тиждень. Тобто години роботи можна збільшити, а заробітну плату залишати на тому рівні, який визначений штатним розписом за 40 годин;
- **50 годин на тиждень за скороченої тривалості робочого часу** – замість 36 годин для неповнолітніх та працівників, зайнятих на роботах із шкідливими умовами праці, 24 годин для осіб віком від 14 до 16 років, як встановлено статтею 51 КЗпПУ.

Роботодавець в односторонньому порядку може встановити шестиденний робочий тиждень, але за рішенням військового командування разом із військовими адміністраціями. Також може в односторонньому порядку змінити час початку та закінчення роботи, тобто змінити графік роботи. Це все – без попередження працівника за два місяці.

Тривалість щотижневого безперервного відпочинку може бути скорочена до 24 годин. Передсвяткові робочі дні не скорочуються.

Суспільно корисні роботи

Військове командування разом з військовими адміністраціями можуть залучати працездатних осіб до суспільно корисних робіт, які виконують під час запровадження трудової повинності. Якщо працівника залучили до суспільно корисних робіт, потрібно видати наказ про увільнення його від роботи зі збереженням місця роботи й посади.

Трудова повинність – короткостроковий трудовий обов'язок на період мобілізації та воєнного часу з метою виконання робіт, що мають оборонний характер, а також ліквідації надзвичайних ситуацій техногенного, природного та воєнного характеру, які виникли в період

воєнного стану, та їх наслідків, що не потребує обов'язкової згоди особи, стосовно якої запроваджується такий трудовий обов'язок. У процесі трудової діяльності осіб, щодо яких запроваджена трудова повинність, забезпечується дотримання таких стандартів, як мінімальна заробітна плата, мінімальний термін відпустки та час відпочинку між змінами, максимальний робочий час, врахування стану здоров'я особи тощо. На час залучення працюючої особи до виконання трудової повинності поза місцем її роботи за трудовим договором за нею після закінчення виконання таких робіт зберігається відповідне робоче місце (посада).

До суспільно корисних робіт залучаються працездатні особи, у тому числі особи, що не підлягають призову на військову службу, які за віком і станом здоров'я не мають обмежень до роботи в умовах воєнного стану (крім працездатних осіб, що залучені до роботи в оборонній сфері та сфері забезпечення життєдіяльності населення і заброньовані за підприємствами на період мобілізації та воєнного часу з метою виконання робіт, що мають оборонний характер), а саме:

- безробітні та інші незайняті особи;
- працівники функціонуючих в умовах воєнного стану підприємств (за погодженням з їх керівниками), що не залучені до виконання мобілізаційних завдань (замовлень) та не зараховані до складу позаштатних (невоєнізованих) формувань цивільного захисту, – у порядку переведення;
- особи, зайняті в особистому селянському господарстві;
- студенти вищих, учні та слухачі професійно-технічних навчальних закладів;
- особи, які забезпечують себе роботою самостійно.

З кожною із зазначених осіб укладається строковий трудовий договір.

Забороняється залучати до суспільно корисних робіт малолітніх дітей та дітей віком від чотирнадцяти до п'ятнадцяти років, жінок, які мають дітей віком до трьох років, а також вагітних жінок у разі, коли виконання таких робіт може негативно вплинути на стан їх здоров'я. На осіб, які залучаються до виконання суспільно корисних робіт, поширюються вимоги законодавства у сфері охорони праці. Забороняється виконання суспільно корисних робіт на радіаційно або хімічно забруднених територіях, у районах ведення бойових дій, виникнення небезпечних і особливо небезпечних інфекційних хвороб, місцях розташування вибухонебезпечних предметів, а також на необоронюваній місцевості.

Профспілки

Закон № 2136 особливу роль за дотриманням трудових прав громадян надав профспілкам. Професійні спілки можуть виявляти та ініціювати перед правоохоронними органами питання щодо притягнення до кримінальної відповідальності осіб, винних у грубому порушенні законодавства про працю.

У ч. 1 статті 14 Закону № 2136 передбачено: «У межах своєї діяльності професійні спілки повинні максимально сприяти забезпеченню обороноздатності держави та забезпечувати громадський контроль за мінімальними трудовими гарантіями, передбаченими цим Законом».

Закон № 2136 діє протягом воєнного стану, введеного відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану», та втрачає чинність з дня припинення або скасування воєнного стану, крім частини третьої статті 13 цього Закону, яка втрачає чинність з моменту завершення виплати державою, що здійснює військову агресію проти України, відшкодування заробітної плати, гарантійних та компенсаційних виплат працівникам.

Підготувала **Зінаїда Якименко**

_____ (повне найменування підприємства із зазначенням підпорядкованості)

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ _____
(посада роботодавця)

_____ і найменування підприємства)
№ _____
(число, місяць, рік)

ІНСТРУКЦІЯ З ОХОРОНИ ПРАЦІ № _____ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ РОБІТ НА ТЕРИТОРІЯХ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ПРОВЕДЕННЯМ БОЙОВИХ ДІЙ

1 ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1. Інструкція з охорони праці під час проведення робіт на територіях, пов'язаних з проведенням бойових дій (далі – **Інструкція**), є додатком до інструкцій з охорони праці за професіями та визначає заходи безпеки, яких повинен дотримуватися працівник під час проведення робіт на територіях, де можливе проведення бойових дій або які зазнали їх наслідків.

1.2. Інструкцію розроблено відповідно до Порядку опрацювання і затвердження власником нормативних актів про охорону праці, що діють на підприємстві, затвердженого наказом Держнагляд-охоронпраці від 21.12.1993 № 132; Типового положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці, затвердженого наказом Держнагляд-охоронпраці від 26.01.2005 № 15; Положення про розробку інструкцій з охорони праці, затвердженого наказом Держнагляд-охоронпраці від 29.01.1998 № 9; а також з урахуванням вимог Закону України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 № 389-VIII; Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 15.03.2022 № 2136-IX; Кодексу цивільного захисту України від 02.10.2012 № 5403-VI; Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях, затвердженого постановою КМУ від 26.06.2013 № 444.

1.3. Працівник повинен пройти інструктаж з питань охорони праці за професією та кожним виконуваним видом робіт підвищеної небезпеки, а під час проведення робіт на територіях, пов'язаних з проведенням бойових дій, – додатково за цією Інструкцією.

1.4. Працівник повинен бути поінформований про план евакуації персоналу з території підприємства та про безпечні маршрути переміщення його територією.

1.5. На території підприємства (об'єкта) критичної інфраструктури в обов'язковому порядку мають бути засоби оповіщення про повітряну небезпеку («повітряна тривога»). Працівники повинні мати засоби зв'язку (зокрема, мобільні телефони).

1.6. Працівник повинен знати найближче місце розташування захисних споруд цивільного захисту (сховища, укриття), призначених для укриття працівників від впливу небезпечних факторів, що виникають унаслідок воєнних дій. Захисні споруди та їх оснащення повинні відповідати нормативним вимогам.

1.7. Працівник повинен знати найближче місце зберігання медичної аптечки для надання домедичної допомоги та порядок її проведення.

1.8. Роботи з ліквідації наслідків аварій на території підприємства (об'єкта), що виникли внаслідок бойових дій та можуть призвести до негайної та/або потенційної загрози для життя та здоров'я людей, можуть виконуватися до моменту усунення прямої загрози життю людей і руйнування засобів виробництва без оформлення документів розпорядчого характеру (зокрема, наряду-допуску на виконання робіт підвищеної небезпеки).

1.9. Працівник несе відповідальність за порушення вимог, викладених у цій інструкції, згідно з Правилами внутрішнього трудового розпорядку підприємства, до яких мають бути внесені зміни, пов'язані із введенням воєнного стану в Україні.

2 ВИМОГИ БЕЗПЕКИ ПЕРЕД ПОЧАТКОМ РОБОТИ

2.1. Потрібно перевірити робочу зону та зону проходу до неї на наявність небезпечних факторів, зокрема вибухонебезпечних та інших підозрілих предметів, що можуть створити загрозу. У робочій зоні не повинно бути зруйнованих (завислих) від вибуху будівельних конструкцій та зелених насаджень. Роботи не можна проводити в не очищених від наслідків обстрілу місцях.

2.2. Роботи на відкритих територіях потрібно проводити переважно в денний час. У місцях проведення робіт зі штучним освітленням рекомендується забезпечувати світломаскування. Слід запобігати довготривалому безперервному проведенню робіт у зонах, прилеглих до ведення бойових дій.

2.3. У разі залучення до робіт з ліквідації аварійних ситуацій на території підприємства працівник має бути ознайомлений з відповідною частиною чинного на підприємстві Плану локалізації і ліквідації аварій та їх наслідків.

3 ВИМОГИ БЕЗПЕКИ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ РОБОТИ

3.1. У разі виникнення загрози бойових дій (артилерійських обстрілів, бомбардування) працівник має припинити проведення будь-яких робіт.

3.2. У разі виникнення загрози бойових дій потрібно обмежити до мінімуму пересування відкритою територією, пройти до захисних споруд цивільного захисту або іншого придатного для захисту укриття. Перед виходом з робочого місця потрібно вимкнути джерела живлення виробничого обладнання, що використовується, та вжити заходів щодо належного зберігання підконтрольних матеріальних цінностей. Для переміщення слід використовувати безпечні маршрути.

3.3. Постійно стежити за оповіщеннями, що надсилаються за допомогою засобів зв'язку (зокрема, мобільного телефона), щодо наявності загрози бойових дій та інформувати про можливу небезпеку працівників, які перебувають поруч.

3.4. Порядок поведінки в зоні бойових дій:

- носити із собою документ, що посвідчує особу;
- рекомендовано мати при собі інформацію про групу крові та можливі проблеми зі здоров'ям (наприклад, алергія на медичні препарати, хронічні захворювання);
- уникати місць скупчення людей, зменшити кількість поїздок без поважної причини;
- не вдаватися в суперечки з незнайомими людьми (це допоможе уникнути можливих провокацій); інформувати органи правопорядку, місцеві органи, військових про людей, які здійснюють протиправні дії;
- уникати місць, де перебувають озброєні люди або розташована військова техніка, особливо зон обстрілів;
- у разі раптового обстрілу та відсутності поблизу сховищ лягти на землю головою в бік, протилежний до вибухів, і прикрити голову руками або речами;

- у разі виявлення поруч пораненої людини надати їй домедичну допомогу, викликати швидку допомогу та представників органів правопорядку; надавати допомогу пораненому після того, як закінчиться обстріл;

- ставши свідком поранення або смерті людей, а також вчинення протиправних дій (наприклад, арешту, викрадення, побиття), потрібно зберегти якнайбільше інформації про обставини подій (зокрема, за допомогою фото).

3.5. Під час бойових дій заборонено:

- наближатися до вікон, якщо почули постріли;
- спостерігати за ходом бойових дій, стояти або бігати під обстрілом;
- сперечатися з озброєними людьми, фотографувати та робити записи в їхній присутності;
- демонструвати зброю або предмети, схожі на неї;
- підбирати покинуту зброю та вибухонебезпечні предмети;
- торкатися вибухонебезпечних та підозрілих предметів, намагатися розібрати їх чи перенести в інше місце (інформувати телефоном про їхнє розташування територіальним органам);
- носити армійську форму або камуфльований одяг (бажано вдягати одяг темних кольорів, який не привертає уваги, та уникати символів, що можуть викликати неадекватну реакцію).

3.6. Порядок поведення під час обстрілу стрілецькою зброєю:

- Під час стрілянини найкраще сховатися в захищеному приміщенні, а якщо це неможливо, слід лягти, прикрившись предметами, що можуть захистити від уламків і куль.

- Якщо потрапили під стрілянину на відкритому місці, краще впасти на землю та закрити голову руками. Ефективним захистом буде будь-який виступ, навіть тротуар, заглиблення в землі або канава. Укриттям також може стати бетонна сміттєва урна або сходинок ганку. Не слід ховатися за автомобілями або кіосками, оскільки вони часто стають мішенями.

- Де б ви не перебували, положення тіла має бути максимально безпечним. Найкраще згруппуватися й лягти в позу ембріона, розвернутися ногами в бік стрілянини, прикривши голову руками та відкривши рот, щоб близький вибух не завдав шкоди барабанним перетинкам. Зачекайте, поки стрілянина не вщухне і хоча б протягом п'яти хвилин не буде пострілів.

- Якщо приміщення, в якому ви перебуваєте, розташоване в зоні регулярних збройних зіткнень, слід зміцнити вікна (наприклад, клейкою плівкою), що допоможе уникнути розльоту уламків скла. Бажано заставити (загородити) вікна – наприклад, мішками з піском або масивними меблями.

3.7. Порядок поведення під час артилерійських обстрілів:

- Під час артилерійського, мінометного обстрілу, ракетного або авіаційного нальоту не слід залишатися в під'їздах, під арками та на сходових клітках. Виберіть місце між несучими стінами в кутку і недалеко від дверей та вікон, для того щоб можна було покинути будинок у разі попадання снаряду.

- Небезпечно ховатися в підвалах панельних будинків, біля автомобільної техніки, автозаправних станцій та під стінами будівель з легких конструкцій (такі об'єкти неміцні, тож велика ймовірність травмуватися або опинитися під завалом).

- Якщо артилерійський, мінометний обстріл, ракетний або авіаційний наліт застали вас під час пересування, слід лягти на землю, туди, де є виступ, або хоча б у невелике заглиблення. Захистити можуть бетонні конструкції (крім тих, що можуть обвалитися або загорітися), виїмки, неглибокі підземні колодязі, великі трубопроводи та канали.

- Закривати долонями вуха та відкривати рот (це врятує від контузії, убереже від акустичного удару).

- Не виходити з укриття, не зачекавши хоча б 5–10 хвилин після завершення обстрілу (після залпу зазвичай ведеться уточнення результатів стрільби і коригування вогню або зміна позиції).

- Не приступати до розбору завалів самостійно: чекайте фахівців з розмінування та представників аварійно-рятувальної служби.

3.8. Порядок поведення в разі виявлення вибухонебезпечних предметів:

- Припинити роботу в зоні виявлення предмета: заглушити двигуни, зупинити роботу обладнання.

- Попередити про знахідку інших осіб, які перебувають поруч, а також керівника робіт.

- Перебувати на безпечній відстані (не менше ніж 100 м від небезпечного предмета), рухатися по своїх слідах.

- Позначити місце розташування вибухонебезпечного предмета та, якщо можливо, огорудити його. Для огороженнн можна використовувати підручні матеріали, наприклад: палиці, що встановлені навхрест; купи каміння; прокопані канали; шматки яскравої матерії, мотузки, інші попереджувальні знаки та написи.

- Повідомити місцеву оперативну компетентну службу.

- Виконати фотофіксацію предмета та місця його розташування, якщо є засоби фотографування та фільмування (зокрема, мобільний телефон).

- Не допускати до небезпечної зони інших людей.

- Дочекатися представників правоохоронних або інших компетентних органів, перебуваючи якнайдалі від вибухонебезпечного предмета або за захисним укриттям.

3.9. До вибухонебезпечних предметів належать: протитанкові та протипіхотні інженерні міни, артилерійські снаряди, мінометні міни, авіаційні бомби, гранати, підривні пристрої, освітлювальні та сигнальні ракети, патрони. **Характерні ознаки, що вказують на можливу належність підозрілого предмета до вибухового пристрою:**

- залишені без нагляду валізи, пакунки, коробки тощо в місцях з масовим перебуванням людей;

- зовнішня схожість предмета на боєприпаси, навчально-імітаційні, сигнальні, освітлювальні, піротехнічні вироби;

- наявність на предметі розтяжок, дротів, що тягнуться від предмета, мотузок, скотчу;

- наявність джерел живлення (батареїки, акумулятори тощо), антен з радіопристроєм, годинникового або електронного таймера;

- наявність підозрілих звуків, що лунають від предмета (цокання годинника, сигнали через певний проміжок часу);

- характерний запах (гасу, розчинника, пально-мастильних і хімічних матеріалів тощо);

- наявність елементів (деталей), що не відповідають їх прямому призначенню;

- наявність сторонніх підозрілих предметів у дверях, вікнах, дереві, закріплених за допомогою дроту, ниток, важелів, шнурів тощо.

3.10. У разі виявлення вибухового предмета заборонено:

- підходити до нього, торкатися предмета та пересувати його;

- перебуваючи поблизу нього, палити, користуватися засобами радіозв'язку, мобільними телефонами (вони можуть спровокувати вибух);

- заливати його рідинами, засипати ґрунтом або намагатися чимось накривати;

- намагатися самостійно знешкодити предмет;

- здійснювати щодо нього будь-які самостійні дії: звуковий, світловий, тепловий чи механічний вплив. Вибухові речовини отруйні та чутливі до механічних впливів і нагрівання.

3.11. У разі загрози виникнення вибуху лягти на землю в найближче заглиблене місце (канави, ями, ритвини тощо) ногами до епіцентру вибуху, обличчям униз, голову прикрити якимись речами або руками, водночас щільно закрити долонями вуха та відкрити рот для врівноваження тиску, оскільки звуковий (акустичний удар) може призвести до розривів судин та барабаних перетинок.

3.12. Аварії на підприємствах, транспорті та продуктопроводах можуть супроводжуватися викидом (виливом) в атмосферу і на прилеглу територію **небезпечних хімічних речовин, зокрема хлору, аміаку**. Фактори безпеки викиду (розливу) хімічно небезпечних речовин: забруднення навколишнього середовища, безпека для всього живого, що опинилося на забрудненій місцевості (загибель людей, тварин, знищення посівів тощо). Ступінь ураження організму людини небезпечною хімічною речовиною залежить від її концентрації в повітрі та тривалості впливу, тому, якщо немає змоги покинути небезпечну зону, слід не панікувати та вжити належних заходів безпеки (зокрема, використати засоби індивідуального захисту органів дихання та найпростіші засоби захисту шкіри). Виходити із зони хімічного зараження необхідно в бік, перпендикулярний напрямку вітру, водночас потрібно обходити тунелі, яри, лощини (у низинах може бути висока концентрація небезпечних хімічних речовин). У разі підозри на ураження небезпечними хімічними речовинами слід уникати фізичних навантажень, необхідно пити велику кількість рідини (чай, молоко, сік, вода) та звернутися до медичного закладу. Серед небезпечних хімічних речовин слід виділити насамперед аміак та хлор.

3.13. Дії в разі отруєння аміаком.

Аміак – безбарвний газ з характерним різким запахом та їдким смаком. Він майже у два рази легший від повітря. Це отруйна речовина, яка характеризується токсичною дією на організм людини. Аміак діє на слизові оболонки верхніх дихальних шляхів і очей. Ознаки отруєння аміаком: сильний кашель і задуха; різь в очах; подразнення слизових оболонок та шкірного покриву; порушення частоти пульсу. У разі контакту з рідким аміаком виникає обмороження, можливі опіки з пухирями, виразки. Від дії аміаку краще сховатись у підвальному приміщенні. Якщо відчувається запах аміаку, слід використовувати лимонний розчин – потрібно намочити марлю, шарф, натуральну хустку чи носовички в цьому розчині та спуститися в нижню частину будівлі (підвал).

3.14. Дії в разі отруєння хлором.

Хлор – це зеленувато-жовтий газ з різким запахом, важчий за повітря. Під час випаровування рідкий хлор утворює з водяною парою білий туман. Оскільки хлор важчий за повітря, то накопичується в низьких ділянках (зокрема, у підвальних приміщеннях, тунелях). Для укриття використовують верхні поверхи будинків, із зараженого району слід виходити перпендикулярно напрямку вітру та підвищеними місцями, оминаючи низини, виїмки тощо. Якщо відчувається запах хлору, потрібно використовувати засоби захисту органів дихання (респіратор протигазовий, ватно-марлеву пов'язку, носовичок, змочені водою або краще 2%-м розчином соди – на 0,5 л води додати 1 столову ложку).

3.15. Дії у випадку ураження фосфорною бомбою.

Фосфорні боєприпаси начинені білим фосфором. Білий фосфор є самозаймистою речовиною, що починає горіти в разі контакту з киснем (повітрям). Викликає тяжкі опіки. У випадку ураження фосфорною бомбою:

- Не торкатися руками частинок фосфору на шкірі або на одязі.
- Якщо можливо, занурити ушкоджену частину тіла у воду або рясно поливати водою шкіру й одяг там, де є краплі фосфору (фосфор у воді не горить).
- Зняти одяг (краще прямо у воді), використовуючи пінцет або щось, чим можна зняти частинки фосфору або обпаленого одягу.
- Рану обробити содовим розчином (1 чайна ложка на склянку води).
- Накласти змочену содовим розчином пов'язку на рану. **Не використовувати вату та перекис водню!**
- У разі отруєння парами фосфорної сполуки прийняти всередину будь-який сорбент (біле або чорне вугілля, ентеросгель, атоксил).
- Якщо потерпілий у свідомості, за потреби прийняти знеболювальні та заспокійливі засоби.
- Пити багато води (можна молоко, лужну воду без газу).

3.16. Заборонено переміщуватися (зокрема, транспортними засобами) у місцях, де проходили бойові дії, якщо там не було проведено перевірку на відсутність вибухонебезпечних предметів (розмінування). Рухатися слід дорогами, які придатні для безпечного пересування.

3.17. Роботи з ліквідації наслідків аварій на території підприємства повинні проводитися за умови обов'язкового вжиття заходів щодо захисту працівників від можливого впливу шкідливих і небезпечних факторів.

3.18. Відключення виробничого обладнання, якщо це може призвести до зупинення виробничого процесу зі значними економічними наслідками, блокування випуску продукції, шкідливого впливу на навколишнє середовище, повинно здійснюватися відповідно до встановленого порядку (зокрема, згідно з Планом локалізації і ліквідації аварій та їх наслідків).

4

ВИМОГИ БЕЗПЕКИ ПІСЛЯ ЗАКІНЧЕННЯ РОБОТИ

4.1. Про виявлених у зоні проведення робіт потерпілих унаслідок бойових дій, випадки руйнування будівельних конструкцій та засобів виробництва, а також знайдені вибухонебезпечні предмети слід інформувати керівника робіт. Діяти відповідно до його вказівок.

4.2. Вживати лише воду та продукти, що не зазнали впливу небезпечних речовин. Не споживати овочі й фрукти, які росли на забрудненому ґрунті. Дотримуватися вимог особистої гігієни.

5 ВИМОГИ БЕЗПЕКИ В АВАРІЙНИХ СИТУАЦІЯХ

5.1. У разі виявлення загрози хімічного або радіоактивного ураження потрібно покинути небезпечну зону, пройти до захисної споруди цивільного захисту. Далі діяти за вказівками відповідальних осіб підприємства. У разі радіаційного забруднення можна провести йодну профілактику:

- йодистий калій вживати по 0,125 г на один прийом після їди разом з чаєм, соком або водою один раз на день протягом семи діб;
- водно-спиртовий розчин йоду вживати по 3–5 крапель на склянку молока або води після їди три рази на день протягом семи діб;
- наносити на поверхню кінцівок рук настоянку йоду у вигляді сітки один раз на день протягом семи діб.

5.2. У разі потраплення під вплив радіації потрібно провести дезактивацію засобів захисту, одягу, взуття та санітарну обробку незахищених (відкритих) ділянок тіла людини. Для обробки шкіри використовують змочені у воді бавовняні матеріали (марлю, рушник тощо). Слід уникати тривалого перебування на забрудненій радіоактивними речовинами території. У приміщеннях робити щоденне вологе прибирання, бажано з використанням мийних засобів.

5.3. У разі виявлення вибухонебезпечного предмета інформувати про це керівника робіт та вжити заходів щодо збереження до прибуття уповноважених представників обстановки в такому стані, в якому вона була на момент події (у разі потреби огородити небезпечну зону підручними засобами).

5.4. У разі виникнення пожежі (ознак горіння) вжити протипожежних заходів, діючи згідно з Інструкцією з пожежної безпеки.

5.5. У разі травмування або поранення надати потерпілому домедичну допомогу, діючи за Інструкцією з надання домедичної допомоги. У разі потреби забезпечити транспортування потерпілого до медичної установи. Для евакуації з небезпечної зони можуть бути використані будь-які транспортні засоби

5.6. Домедична допомога ураженим небезпечними хімічними речовинами в осередку хімічного ураження полягає в захисті органів дихання, видаленні та знезараженні стійких небезпечних хімічних речовин на шкірі, слизових оболонках очей, на одязі та негайній евакуації за межі зараженої зони.

5.7. Єдиний номер телефону виклику всіх служб екстреної допомоги – 112. Оперативні служби порятунку: пожежна допомога – 101; поліція – 102; швидка медична допомога – 103; аварійна служба газової мережі – 104. Передаючи інформацію про небезпеку, слід чітко зазначити місце, де її виявлено, дату, час та особу, яка її виявила.

5.8. Перелік та місце розташування найближчих захисних споруд цивільного захисту (сховища, укриття) додається до цієї інструкції.

_____ (посада керівника підрозділу (організації) — розробника)

_____ (підпис)

_____ (прізвище, ініціали)

Узгоджено:

Керівник (спеціаліст) служби охорони праці закладу

_____ (підпис)

_____ (прізвище, ініціали)

Керівник (фахівець) з правових питань

_____ (підпис)

_____ (прізвище, ініціали)

P.S. Інструкція може бути доповнена вимогами безпеки, пов'язаними з впливом інших небезпечних чинників (небезпечних речовин).

Підготував **Микола Федоренко**

_____ (повне найменування підприємства із зазначенням підпорядкованості)

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ _____
(посада роботодавця)

_____ і найменування підприємства)
№ _____
(число, місяць, рік)

ІНСТРУКЦІЯ З ДИСТАНЦІЙНОЇ РОБОТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

1 ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1. Інструкція встановлює загальні вимоги щодо працівників під час дистанційної роботи в умовах воєнного стану.

1.2. Працівники під час дистанційної роботи повинні виконувати вказівки роботодавця та уповноважених ним відповідальних осіб. Під час виконання роботи дистанційно на працівників не поширюються Правила внутрішнього трудового розпорядку підприємства.

1.3. Працівники, як правило, виконують дистанційну роботу вдома, але можуть перебувати й за межами дому.

1.4. Додаткові небезпечні чинники під час воєнного стану:

- руйнування будівельних конструкцій та їх наслідки (зокрема, пожежа), що виникли внаслідок бомбардування з повітря, обстрілу;
- вибухові предмети, що не вибухнули;
- хімічна атака;
- радіаційна небезпека;
- бактеріологічна атака;
- психологічний тиск;
- фізичне насилля.

1.5. Під час ведення бойових дій не можна перебувати в зоні бойових дій – працівникам варто сховатися в безпечному для виконання дистанційної роботи місці (зокрема, у захисних спорудах цивільного захисту).

1.6. Потрібно підтримувати постійний зв'язок (за допомогою телефону, інтернету) з безпосередніми керівниками та керуватись їх вказівками.

1.7. Проводити моніторинг інформації щодо небезпек у місці проведення робіт доступними засобами зв'язку (інтернет, телебачення, радіо) та дотримуватися вказівок місцевих органів влади та органів цивільного захисту.

1.8. Під час дистанційної роботи дотримуватися вимог безпеки, передбачених інструкціями з охорони праці за професією та видами виконуваних робіт, а також **Інструкцією з охорони праці під час проведення робіт на територіях, пов'язаних з проведенням бойових дій** (див. с. 44).

2 ВИМОГИ БЕЗПЕКИ ПЕРЕД ПОЧАТКОМ РОБОТИ

2.1. Упевнитися в безпеці робочого місця перед початком робіт. У разі наявності небезпеки, спричиненої веденням бойових дій, яка безпосередньо загрожує життю та здоров'ю, працівник не повинен розпочинати роботу.

2.2. Перевірити справність технічних засобів, за допомогою яких здійснюється дистанційна робота.

2.3. Упевнитися, що технічні засоби оповіщення про повітряну тривогу та інші загрози активовані.

2.4. Облаштувати робоче місце з дотриманням санітарно-гігієнічних та ергономічних норм (зручна робоча поза, достатнє освітлення, комфортні мікрокліматичні умови тощо).

3 ВИМОГИ БЕЗПЕКИ ПІД ЧАС РОБОТИ

3.1. У разі виникнення під час роботи небезпеки, спричиненої веденням бойових дій, яка безпосередньо загрожує життю та здоров'ю працівника, виконання роботи слід припинити, використовувати технічні засоби відключити від мережі живлення, забезпечити власну безпеку.

3.2. За межами робочого місця працівник повинен пересуватися шляхами, придатними для безпечного руху.

3.3. Повернутися до виконання дистанційної роботи можна лише за умови, якщо безпосередня загроза життю та здоров'ю працівника минулася.

3.4. Заходи безпеки, яких повинен дотримуватися працівник під час проведення робіт на територіях, де можливе проведення бойових дій (зокрема, під час обстрілу стрілецькою зброєю, артилерійських (бомбових) обстрілів, виявлення вибухонебезпечних предметів, а також хімічної, бактеріологічної та радіаційної атаки), визначає **Інструкція з охорони праці під час проведення робіт на територіях, пов'язаних з проведенням бойових дій** (див. с. 44).

3.5. Тривалість відпочинку під час виконання роботи дистанційно має бути достатньою для збереження працездатності.

4 ВИМОГИ БЕЗПЕКИ ПІСЛЯ ЗАКІНЧЕННЯ РОБОТИ

4.1. Відключити від мережі живлення використовувані під час роботи технічні засоби.

4.2. Для проходу до місця відпочинку користуватися безпечними маршрутами.

4.3. Вживати лише воду та продукти, що не зазнали впливу небезпечних речовин. Потрібно дотримуватися вимог особистої гігієни.

5 ВИМОГИ БЕЗПЕКИ В АВАРІЙНИХ ТА НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

5.1. У разі руйнування будівельних конструкцій та виявлення вибухонебезпечного предмета слід поінформувати керівника робіт та вжити заходів щодо збереження до прибуття уповноважених представників обстановки в такому стані, в якому вона була на момент події. Роботи з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації мають проводитися за умови обов'язкового вжиття заходів щодо захисту працівників від можливого впливу шкідливих і небезпечних чинників.

5.2. У разі виникнення пожежі (виявлення ознак горіння) потрібно діяти згідно з Інструкцією з пожежної безпеки.

5.3. У разі погіршення самопочуття та з будь-яких інших причин, що вимагають припинення роботи, інформувати телефоном керівника робіт та керуватися його вказівками або викликати машину швидкої медичної допомоги.

5.4. У разі несмертельного травмування (поранення) покликати на допомогу, попросити про надання домедичної допомоги згідно з порядком дій, викладеним в **Інструкції з надання домедичної допомоги потерпілим внаслідок нещасного випадку**.

5.5. Єдиний номер телефону виклику всіх служб екстреної допомоги – 112. Оперативні служби порятунку: пожежна допомога – 101; поліція – 102; швидка медична допомога – 103; аварійна служба газової мережі – 104. Передаючи інформацію про небезпеку, слід чітко зазначити місце, де її виявлено, дату та час, а також особу, яка її виявила.

(посада керівника підрозділу (організації) – розробника)

(підпис)

(прізвище, ініціали)

Узгоджено:

Керівник (спеціаліст) служби охорони праці закладу

(підпис)

(прізвище, ініціали)

Керівник (фахівець) з правових питань

(підпис)

(прізвище, ініціали)

Розробила **Ольга Богданова**.
Під редакцією Миколи Федоренка

НОРМАТИВНІ ВИМОГИ ДО ЗАХИСНИХ СПОРУД ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Микола Федоренко,
заступник головного
редактора журналу
«Охорона праці»

Захисні споруди цивільного захисту (далі – **захисні споруди**) – інженерні споруди, призначені для захисту населення від впливу небезпечних факторів, що виникають внаслідок надзвичайних ситуацій, воєнних дій або терористичних актів (ч. 14 п. 1 статті 2 *Кодексу цивільного захисту України* від 02.10.2012 № 5403-VI; п. 3.1 *ДБН А.3.1-9:2015* «Захисні споруди цивільного захисту. Експлуатаційна придатність закінчених будівництвом об'єктів»). Захисні споруди є основним засобом колективного захисту населення. Для вирішення питань щодо укриття населення у захисних спорудах **створюється фонд таких споруд**.

Суб'єкти господарювання зобов'язані забезпечувати дотримання вимог законодавства щодо створення, зберігання, утримання, використання та реконструкції захисних споруд цивільного захисту (ч. 15 статті 20 *Кодексу цивільного захисту України*). Захисні споруди державної та комунальної власності не підлягають приватизації (відчуженню) (ч. 12 статті 32 *Кодексу цивільного захисту України*).

Українці вже не з кінофільмів про війну, а з власного життєвого досвіду знають, що таке бомбосховище. Утримувати такі споруди – завдання не лише центральної й місцевої влади, а й підприємств.

1 НОРМАТИВНА БАЗА

Загальний механізм створення, утримання фонду захисних споруд цивільного захисту та ведення його обліку визначає **Порядок створення, утримання фонду захисних споруд цивільного захисту та ведення його обліку**, затверджений постановою КМУ від 10.03.2017 № 138 (далі – **Постанова № 138**).

Організацію експлуатації захисних споруд конкретизують накази Міністерства внутрішніх справ України, а саме:

1. Наказ МВС від 10.03.2017 № 138 «Деякі питання використання захисних споруд цивільного захисту», яким затверджено такі нормативні документи:

☑ **Порядок створення, утримання фонду захисних споруд цивільного захисту та ведення його обліку** (далі – **Порядок утримання фонду № 138**).

Конкретизовано механізм створення, утримання фонду захисних споруд цивільного захисту, зокрема споруд подвійного призначення та найпростіших укриттів, та ведення їх обліку.

☑ **Порядок використання у мирний час захисних споруд цивільного захисту для господарських, культурних і побутових потреб** (далі – **Порядок у мирний час № 138**).

Конкретизовано механізм використання в мирний час захисних споруд цивільного захисту для господарських, культурних і побутових потреб.

☑ Типовий договір оренди захисних споруд цивільного захисту.

Конкретизовано форму договору між Орендарем та Орендодавцем. Договір містить 45 позицій, до договору додатково додається:

- розрахунок орендної плати;
- акт приймання-передавання захисної споруди;
- копія паспорта захисної споруди (сховища, протирадіаційного укриття);
- звіт про оцінку / акт оцінки захисної споруди (у разі потреби);
- копія документа, що відповідно до закону засвідчує державну реєстрацію права користування нерухомим майном (у разі потреби).

2. Наказ МВС України від 09.07.2018 № 579 «Про затвердження вимог з питань використання та обліку фонду захисних споруд цивільного захисту»:

☑ Вимоги щодо утримання та експлуатації захисних споруд цивільного захисту (далі – Вимоги щодо утримання № 579).

Конкретизовано питання утримання та експлуатації захисних споруд, зокрема організації:

- інформаційного забезпечення захисної споруди (зразки табличок позначення захисних споруд та покажчиків маршруту до них; перелік документації; форми Акт оцінки стану готовності захисної споруди та Журналу перевірки сховища (протирадіаційного укриття); План приведення захисної споруди у готовність до використання за призначенням;
- технічного обслуговування захисних конструкцій та окремих пристроїв (примірний перелік робіт; способи виявлення та усунення несправностей (дефектів, недоліків) систем життєзабезпечення сховищ (зокрема, забезпечення герметичності, гідроізоляції та температурно-вологісного режиму); таблиці періодичності проведення планових оглядів і перевірок, технічного обслуговування і ремонтів основного обладнання; технологічні карти перевірки на герметичність, регулювання та ремонту основного обладнання; зразок оформлення плану ремонту захисних споруд);
- формувань з обслуговування захисної споруди (примірні схеми формувань; норми оснащення формувань);
- комплектування майна (перелік майна захисної споруди, у тому числі лікарських засобів та медичних виробів);
- консервації систем життєзабезпечення сховищ (план консервації та збереження інженерних мереж і спеціального обладнання).

☑ Вимоги щодо забезпечення нумерації та здійснення обліку фонду захисних споруд цивільного захисту (далі – Вимоги щодо обліку № 579).

Конкретизовано систему нумерації (присвоєння облікових номерів) захисних споруд цивільного захисту та визначено зразки облікових документів паперового обліку фонду захисних споруд (паспорта захисної споруди, облікової картки захисної споруди, книги обліку захисних споруд і книги обліку споруд подвійного призначення та найпростіших укриттів).

☑ Вимоги щодо визначення критеріїв неможливості подальшого утримання та експлуатації захисних споруд цивільного захисту, оформлення документів, що підтверджують таку неможливість (далі – Вимоги щодо неможливості утримання № 579).

Конкретизовано критерії неможливості подальшого утримання та експлуатації захисних споруд, оформлення документів, що підтверджують таку неможливість (Акта про подальше використання сховища (протирадіаційного укриття); Довідки щодо потреби у захисній споруді цивільного захисту).

Загальні вимоги до організації техногенної безпеки як складової частини цивільного захисту на підприємствах, в установах, організаціях та на небезпечних територіях визначає розділ V Правил техногенної безпеки, затверджених наказом МВС України від 05.11.2018 № 879.

Захисні споруди поділяють на:

- сховища;
- протирадіаційні укриття;
- споруди подвійного призначення та найпростіші укриття;
- швидкостроєні захисні споруди.

2.1. Сховища

Укриття у сховищах підлягають (ч. 3 статті 32 Кодексу цивільного захисту України):

- працівники найбільшої працюючої зміни суб'єктів господарювання, віднесених до відповідних категорій цивільного захисту та розташованих у зонах можливих значних руйнувань населених пунктів, які продовжують свою діяльність в особливий період;

- персонал атомних електростанцій, інших ядерних установок і працівники суб'єктів господарювання, які забезпечують функціонування таких станцій (установок);

- працівники найбільшої працюючої зміни суб'єктів господарювання, віднесених до категорії особливої важливості цивільного захисту та розташованих за межами зон можливих значних руйнувань населених пунктів, а також працівники чергового персоналу суб'єктів господарювання, які забезпечують життєдіяльність міст, віднесених до відповідних груп цивільного захисту;

- хворі, медичний та обслуговуючий персонал закладів охорони здоров'я, які не підлягають евакуації або не можуть бути евакуйовані в безпечне місце.

2.2. Протирадіаційні укриття

Укриття у протирадіаційних укриттях підлягають (ч. 3 статті 32 Кодексу цивільного захисту України):

- працівники суб'єктів господарювання, віднесених до першої та другої категорій цивільного захисту та розташованих за межами зон можливих значних руйнувань населених пунктів, які продовжують свою діяльність у воєнний час;

- працівники суб'єктів господарювання, розташованих у зонах можливих руйнувань, небезпечного і значного радіоактивного забруднення навколо атомних електростанцій;

- населення міст, не віднесених до груп цивільного захисту, та інших населених пунктів, а також населення, евакуйоване з міст, віднесених до груп цивільного захисту і зон можливих значних руйнувань;

- хворі, медичний та обслуговуючий персонал закладів охорони здоров'я, розташованих за межами зон можливих значних руйнувань міст, віднесених до груп цивільного захисту, і суб'єктів господарювання, віднесених до категорій цивільного захисту, а також закладів охорони здоров'я, які продовжують свою діяльність у воєнний час.

Сховище – герметична споруда для захисту людей, в якій протягом певного часу створюються умови, що унеможливають вплив на них небезпечних чинників, що виникають унаслідок надзвичайної ситуації, воєнних (бойових) дій та терористичних актів.

Протирадіаційне

укриття – негерметична споруда для захисту людей, в якій створено умови, що виключають вплив на них іонізуючого опромінення у разі радіоактивного забруднення місцевості.

2.3. Споруди подвійного призначення та найпростіші укриття

Споруда подвійного призначення – це наземна або підземна споруда, що може бути використана за основним функціональним призначенням і для захисту населення.

Найпростіше укриття – це фортифікаційна споруда, цокольне або підвальне приміщення, що знижує комбіноване ураження людей.

Споруди подвійного призначення та найпростіші укриття використовують для захисту людей від небезпечних наслідків надзвичайних ситуацій, а також від дії засобів ураження в особливий період.

Споруда подвійного призначення – наземна або підземна споруда, що може бути використана за основним функціональним призначенням і для захисту населення (ч. 2 статті 32 Кодексу цивільного захисту України). Визначення поняття «споруда подвійного призначення» конкретизовано в розділі II Методичних рекомендацій щодо розроблення розділу «Інженерно-технічні заходи цивільного захисту (цивільної оборони)» у складі проектної документації об'єктів, затверджених наказом МНС України від 10.02.2012 № 485 (далі – **Методичні рекомендації**): це інженерні споруди підземного простору міст, інших населених пунктів (станції та ділянки метрополітену, підземні переходи та тунелі, паркінги, гірничі виробки, споруди котловинного типу, підвальні та інші приміщення), які можуть бути використані для захисту населення у разі виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, а також при веденні військових дій.

2.4. Швидкосторуджувані захисні споруди

Швидкосторуджувана захисна споруда – захисна споруда, яку зводять зі спеціальних конструкцій за короткий час для захисту людей від дії засобів ураження в особливий період. У швидкосторуджуваних захисних спорудах, найпростіших укриттях та спорудах подвійного призначення підлягає укриттю населення міст, віднесених до груп цивільного захисту, яке не підлягає евакуації в безпечне місце, а також інших населених пунктів.

3

УЛАШТУВАННЯ ЗАХИСНИХ СПОРУД

Безпосередні будівельні норми проектування, будівництва та улаштування захисних споруд визначено:

- ☑ **ДБН В.2.2-5-97** «Будинки і споруди. Захисні споруди цивільної оборони».
- ☑ **ДБН А.3.1-9:2015** «Захисні споруди цивільного захисту. Експлуатаційна придатність закінчених будівництвом об'єктів».
- ☑ **ДБН В.1.2-4:2019** «Інженерно-технічні заходи цивільного захисту» (у відкритому доступі є версія **ДБН В.1.2-4-2016**).

Порядок розроблення розділу «Інженерно-технічні заходи цивільного захисту (цивільної оборони)» у проектній документації на нове будівництво (реконструкцію, технічне переоснащення) об'єктів будівництва та організації проведення його експертизи визначають **Методичні рекомендації щодо розроблення розділу «Інженерно-технічні заходи цивільного захисту (цивільної оборони)» у складі проектної документації об'єктів**, затверджені наказом МНС України від 10.02.2012 № 485. Цей документ призначений для використання замовниками (інвесторами) будівництва, проектними організаціями, органами управління з питань цивільного захисту (цивільної оборони), експертними організаціями, а також державними та місцевими органами влади; дія цього документа не поширюється на розроблення такого розділу в складі містобудівної документації (документів з питань планування, забудови та іншого використання території).

Під час проектування захисних споруд мають бути враховані нормативні вимоги щодо інклюзивності (доступності) для осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення (зокрема, **ДБН 2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд»**) та передбачати не менше ніж 10% місць для таких осіб, при цьому проектування захисних споруд повинно здійснюватися з урахуванням використання таких споруд у мирний час для господарських, культурних та побутових потреб. Такі вимоги містяться в будівельних нормах, зокрема у ДБН В.2.2-10-2001 «Будинки і споруди. Заклади охорони здоров'я»; ДБН В.2.2-13-2003 «Будинки і споруди. Спортивні та фізкультурно-оздоровчі споруди»; ДБН В.2.2-9:2018 «Будинки і споруди. Громадські будинки та споруди. Основні положення»; ДБН В.2.2-15:2019 «Будинки і споруди. Житлові будинки. Основні положення»; ДБН В.2.2-16:2019 «Культурно-видовищні та дозвіллеві заклади».

Заборонено влаштовувати захисні споруди (п. 1.17 ДБН В.2.2.5-97):

- під виробничими та складськими приміщеннями, в яких розташовані резервуари з хімічно шкідливими рідинами, печі з розплавленими металами або інші речовини, небезпечні для персоналу, який переховується;
- у приміщеннях, в яких є магістральні транзитні газо-, тепло- та водопроводи, якщо немає можливості двостороннього їх відключення, а також вводи електричної енергії високої напруги;
- на схилах, що піддаються зсувам або іншим геологічним процесам, а також на територіях з виробками;
- ближче ніж 30 м від сховищ або складів з горючими матеріалами (передбачають заходи щодо захисту сховища та підходів до нього від затоплення горючою рідиною).

Статус захисної споруди, її основні технічні характеристики визначає **Паспорт захисної споруди цивільного захисту** за формою додатка 2 до Вимог щодо обліку № 579 та **Облікова картка споруди цивільного захисту** за формою додатка 3 до Вимог щодо обліку № 579. Паспорт сховища підписує керівник організації з експлуатації та представник підрозділу з питань цивільного захисту місцевих органів влади.

4

УТРИМАННЯ ЗАХИСНИХ СПОРУД

Порядок утримання захисних споруд залежно від місцевої специфіки конкретизує центральний орган виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері цивільного захисту. Контроль за готовністю захисних

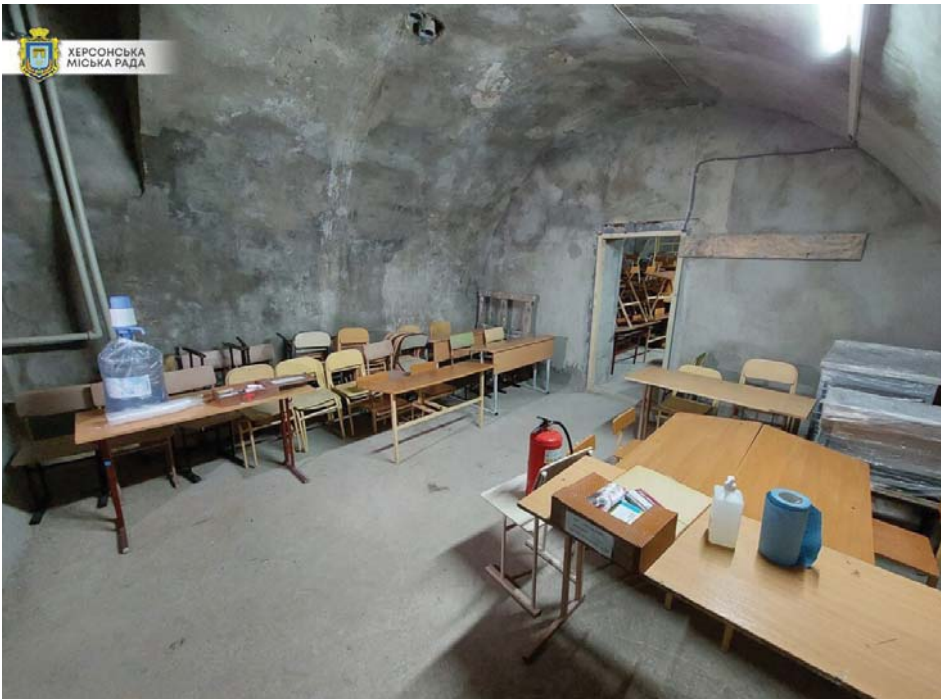
Утримання захисних споруд – комплекс заходів організаційного, матеріально-технічного, інженерного, фінансового та іншого характеру, що спрямовані на забезпечення готовності захисних споруд до використання за призначенням (п. 3 Порядку утримання фонду № 138).

споруд до використання за призначенням забезпечує центральний орган виконавчої влади, який здійснює державний нагляд у сферах техногенної та пожежної безпеки, спільно з відповідними органами та підрозділами цивільного захисту, місцевими органами влади.

Суб'єкти господарювання (балансоутримувачі) призначають осіб, відповідальних за обслуговування та експлуатацію фонду захисних споруд, та створюють об'єктові формування цивільного захисту з обслуговування захисних споруд. Створення формувань здійснюється відповідно до **Порядку утворення, завдань та функцій формувань цивільного захисту**,

затвердженого постановою КМУ від 09.10.2013 № 787 (далі – **Постанова № 787**). У житловому секторі особовий склад груп з обслуговування захисних споруд доцільно призначати зі складу технічного і обслуговуючого персоналу суб'єктів господарювання, що здійснюють експлуатацію або обслуговують житлові будинки (пп. 1, 4 глави 1 розділу VI Вимог щодо утримання № 579).

Утримання фонду захисних споруд у готовності до використання за призначенням здійснюється їх балансоутримувачами. У разі використання однієї захисної

споруди кількома суб'єктами господарювання вони беруть участь в її утриманні відповідно до договорів, укладених з балансоутримувачем захисної споруди (п. 9 Порядку утримання фонду № 138).

Конкретний строк приведення захисної споруди в готовність до використання за призначенням (крім споруд, що відповідно до законодавства повинні перебувати в постійній готовності) зазначається в паспорті захисної споруди (п. 10 Порядку утримання фонду № 138):

- **не більше 12 годин** – для захисних споруд, призначених для укриття працівників (персоналу найбільшої працюючої зміни) суб'єктів господарювання, віднесених до відповідних категорій цивільного захисту;
- **не більше 24 годин** – для інших захисних споруд, споруд подвійного призначення та найпростіших укриттів.

Безпосередні організаційні заходи щодо використання фонду захисних споруд та обов'язки особового складу формування з обслуговування захисної споруди визначає розділ VII Вимог щодо утримання № 579.

Формування цивільного захисту залежно від призначення можуть бути рятувальні, аварійно-відновлювальні, аварійно-технічні, пожежні, інженерні, медичні, транспортні, ремонтні, а також формування радіаційного і хімічного спостереження, санітарної обробки людей, спеціальної обробки майна, одягу та транспорту, матеріально-технічного та продовольчого забезпечення, зв'язку, захисту сільськогосподарських тварин та рослин, обслуговування захисних споруд цивільного захисту та інші (п. 2 Постанови № 787).

Об'єктові формування цивільного захисту утворюються суб'єктами господарювання, які мають чисельність працюючого персоналу понад 50 осіб та володіють транспортною, будівельною, комунальною, медичною, пожежною та іншою спеціальною технікою і відповідають одній з таких умов (п. 3 Постанови № 787):

- віднесені до відповідної категорії цивільного захисту (особливої важливості, першої або другої категорії);
- мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави та (або) продовжують свою виробничу діяльність в особливий період;
- експлуатують об'єкти підвищеної небезпеки або потенційно небезпечні об'єкти.

Примірне положення про формування цивільного захисту затверджується Мініборони. Методичне керівництво та контроль за утворенням формувань цивільного захисту здійснює ДСНС (п. 6 Постанови № 787).

Вимоги до утримання будівельних конструкцій та інженерного обладнання сховища визначає розділ III Вимог щодо утримання № 579, зокрема:

- захисних конструкцій та пристроїв – глави 1, 2, 3;

Вимоги до зовнішніх дверей захисних споруд

Біля вхідних дверей до захисної споруди вивішується табличка розміром 60×50 см із зазначенням номера споруди, її балансоутримувача, місць зберігання ключів, особи, відповідальної за утримання та експлуатацію сховища в мирний час, її місцезнаходження і номера телефону. У нічний час таблички позначення захисної споруди і входи мають бути освітлені або дубльовані світловими покажчиками. Табличка розміром 50×60 см із написом «Місце для УКРИТТЯ» вивішується біля вхідних дверей до споруди подвійного призначення (найпростішого укриття). На ній зазначаються місцезнаходження споруди, її балансоутримувача, номер телефону особи, відповідальної за утримання та експлуатацію споруди в мирний час, адреса і місце зберігання ключів. Зразки табличок позначення захисних споруд, споруд подвійного призначення, найпростіших укриттів та покажчиків маршруту до них наведено в додатку 1 до Вимог щодо утримання № 579. До замків від дверей і ставень має бути не менше двох комплектів ключів. Один комплект ключів зберігається у відповідальної особи, інший (в опечатаному вигляді) – у посадової особи або у структурному підрозділі балансоутримувача, що працює в цілодобовому режимі (місцезнаходження і телефон цієї посадової особи зазначаються на вхідній табличці) (пп. 3, 4 розділу III; додаток 1 до Вимог щодо утримання № 579).

- систем вентиляції – глава 4;
- електрообладнання, у тому числі дизельної електростанції, – глава 5;

У приміщенні машинного залу дизельної електростанції допускається розміщувати ємності для паливно-мастильних матеріалів об'ємом до 1,5 м³, а також ємності для зберігання мастила об'ємом до 60 л (пп. 9, 11 глави 5 розділу III Вимог щодо утримання № 579).

- систем водопостачання, каналізації і опалення – глава 6;
- системи зв'язку і оповіщення – глава 7.

Перелік документації захисної споруди визначає додаток 18 до Вимог щодо утримання № 579 (див. додаток 1).

Перелік майна, необхідного для укомплектування захисної споруди, визначає додаток 20 до Вимог щодо утримання № 579, зокрема:

- майна протипожежного;
- лікарських засобів та медичних виробів;
- робочого інвентарю і майна для організації харчування та прибирання приміщень.

Перелік лікарських засобів та медичних виробів визначає додаток 21 до Вимог щодо утримання № 579. Зокрема, аптечка колективна (опис № 1) – на 100–150 осіб; аптечка колективна (опис № 2) – на 400–600 осіб (див. додаток 2).

Періодичність проведення перевірок справності будівельних конструкцій та основного інженерного обладнання сховища визначає глава 9 розділу III, додаток 10 до Вимог щодо утримання № 579. Зокрема, справність систем вентиляції, противибухових пристроїв, систем водопостачання, каналізації і опалення, герметичність сховища перевіряється не рідше ніж один раз на рік; візуальна перевірка регенеративного обладнання – один раз на півтора року; перевірка справності систем фільтровентиляційного обладнання – двічі на рік; перевірка роботи дизель-генератора – не рідше ніж один раз на три місяці.

Результати перевірки сховища на герметичність оформлюють довідкою про перевірку герметичності сховища за формою додатка 6 до Вимог щодо утримання № 579. Технологічні карти перевірки на герметичність сховищ та їх окремих елементів наведено в додатку 8 до Вимог щодо утримання № 579.

Результати технічного обслуговування і ремонтів сховищ відображаються в журналі перевірки стану сховища (протирадіаційного укриття) за формою додатка 12 до Вимог щодо утримання № 579. Періодичність проведення технічного обслуговування спеціального обладнання захисних споруд визначає додаток 17 до Вимог щодо утримання № 579.

5

ВИПАДКИ НЕМОЖЛИВОСТІ ПОДАЛЬШОГО УТРИМАННЯ ЗАХИСНИХ СПОРУД

Перелік випадків неможливості подальшого утримання захисних споруд (п. 4 Вимог щодо неможливості утримання № 579):

- набуття захисними спорудами, будівлями і спорудами, до складу яких входять захисні споруди (для вбудованих захисних споруд), аварійного стану та технічної неможливості або економічної недоцільності їх відновлення;
- технічної неможливості або економічної недоцільності збереження захисних споруд під час будівництва (нового будівництва, капітального ремонту, реконструкції, реставрації);
- постійного затоплення (підтоплення) захисних споруд ґрунтовими чи паводковими водами і технічної неможливості або економічної недоцільності проведення заходів із водозниження (водовідведення) та/або відновлення гідроізоляції захисних споруд;
- фізичної ліквідації гірничих або шахтних виробок, виведення з експлуатації їх окремих ділянок, у яких розміщено захисні споруди;
- передання в установленому порядку територій, на яких розміщено захисні споруди, для видобутку корисних копалин загальнодержавного значення відкритим (кар'єрним) способом і відсутності потреби в таких захисних спорудах;
- за судовим рішенням, що набрало законної сили;
- встановлення під час проведення технічної інвентаризації факту відсутності як об'єктів нерухомого майна захисних споруд або будівель і споруд, до складу яких вони входили, через їх руйнування (знесення);
- ліквідації цілісного майнового комплексу, до складу якого входять захисні споруди, під його демонтаж (розбирання) під час реалізації майна ліквідованих суб'єктів господарювання;
- відсутності потреби в захисних спорудах через неможливість їх використання для укриття будь-яких категорій населення в разі відсутності або ліквідації балансоутримувачів і відсутності інших суб'єктів господарювання та населення на території в межах радіусів збору навколо

таких захисних споруд, визначених відповідно до будівельних норм, а також відсутності намірів забудови відповідних територій згідно з належним чином затвердженою містобудівною документацією.

Рішення щодо виключення захисної споруди із фонду таких споруд приймається уповноваженою Комісією з огляду та підготовки пропозицій щодо подальшого використання захисної споруди (за погодженням із ДСНС) на підставі Акта про подальше використання сховища (протирадіаційного укриття) (додаток 1 до Вимог щодо неможливості утримання № 579). Акт підписує балансоутримувач захисної споруди.

6

ВИКОРИСТАННЯ ЗАХИСНИХ СПОРУД У МИРНИЙ ЧАС

Захисні споруди можуть використовуватися для потреб суб'єкта господарювання як (п. 5 Порядок у мирний час № 138):

- виробничі приміщення, віднесені в установленому порядку за показником вибухопожежної та пожежної небезпеки до категорій Г і Д, у яких проводяться роботи, не пов'язані з технологічними процесами, внаслідок яких виділяються шкідливі рідини, пари і гази, небезпечні для людей, і які не потребують природного освітлення (крім захисних споруд, розміщених у житлових будинках та в будинках і спорудах громадського призначення);

- складські приміщення, віднесені в установленому порядку за показником вибухопожежної та пожежної небезпеки до категорій Г і Д, для зберігання майна і матеріалів (у вбудованих захисних спорудах виключно за наявності окремого входу);

- приміщення для розміщення аварійних (ремонтних) та чергових служб;
- основні та допоміжні (підсобні) приміщення закладів охорони здоров'я;
- гаражі або стоянки автомобілів та автокарів (якщо це передбачено проектом будівництва захисної споруди і не потребує перепланування її основних і допоміжних приміщень);
- приміщення для проведення навчальних занять;
- заклади культури;
- виставкові зали;
- приміщення для торгівлі і громадського харчування (магазини, зали їдалень, буфети, кафе тощо);

- спортивні приміщення (тири, зали для проведення спортивних занять);
- приміщення для побутового обслуговування населення (ательє, пункти прокату, приймальні пункти тощо);

- гардеробні та інші побутові приміщення;
- адміністративні та офісні приміщення.

Під час використання захисних споруд для потреб суб'єкта господарювання забороняється (п. 10 Порядок у мирний час № 138):

- реконструкція, у тому числі перепланування приміщень, без розроблення проектною документацією на реконструкцію або перепланування;

- улаштування додаткових отворів (прорізів) у несучих та огорожувальних конструкціях, які знижують рівень захисних властивостей споруди;

- демонтаж існуючого інженерно-технічного та спеціального обладнання;
- порушення герметизації та гідроізоляції споруди;
- застосування горючих синтетичних матеріалів під час оздоблення приміщень;
- встановлення та експлуатація приладів і обладнання, не передбачених проектною документацією;

- перекриття фарбуванням написів на інженерно-технічному та спеціальному обладнанні про найменування заводу-виробника, технічні характеристики та його призначення.

- використання елементів інженерно-технічного та спеціального обладнання захисних споруд (зокрема, захищеної дизельної електростанції та базових елементів вентиляційних систем (окрім випадків ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій)).

Перелік документації захисної споруди

Назва документа	Місце його знаходження
Вимоги щодо утримання, експлуатації та організації обліку захисних споруд цивільного захисту	У структурному підрозділі з питань цивільного захисту (у фахівця з питань цивільного захисту) або посадової особи, відповідальної за обслуговування захисної споруди
Паспорт захисної споруди цивільного захисту (сховища, протирадіаційного укриття)	У структурному підрозділі з питань цивільного захисту (у фахівця з питань цивільного захисту) або посадової особи, відповідальної за обслуговування захисної споруди
Опис обладнання та майна захисної споруди	Вивішується на стіні біля столу командира формування (відповідальної особи) з обслуговування захисної споруди
Схеми зовнішніх і внутрішніх інженерних мереж із зазначенням пристроїв для відключення	У командира формування (відповідальної особи) з обслуговування захисної споруди
Журнал перевірки сховища (протирадіаційного укриття) (додаток 12 до Вимог щодо утримання № 579)	У командира формування (відповідальної особи) з обслуговування захисної споруди
План захисної споруди із зазначенням пристроїв для сидіння і лежання та шляхів евакуації	Вивішується на дошці документації
План приведення захисної споруди в готовність	У командира формування (відповідальної особи) з обслуговування захисної споруди
Інструкції щодо експлуатації фільтровентиляційного та іншого інженерного обладнання	Вивішуються в місцях розташування обладнання
Правила користування вимірювальними приладами (використовуються оригінали або копії формулярів приладів)	У командира формування (відповідальної особи) з обслуговування захисної споруди
Журнал контролю якості фільтрів-поглиначів (додаток 7 до Вимог щодо утримання № 579)	У командира формування (відповідальної особи) з обслуговування захисної споруди
Інструкція з пожежної безпеки	Вивішується на дошці документації
Інструкція з обслуговування та заходів безпеки під час експлуатації дизель-електростанції	Вивішується у приміщенні дизель-електростанції
Журнал обліку роботи дизель-електростанції	У командира формування (відповідальної особи) з обслуговування захисної споруди
Формуляри фільтровентиляційних агрегатів	У командира формування (відповідальної особи) з обслуговування захисної споруди
Інструкція щодо порядку провітрювання захисної споруди	Вивішується на дошці документації
Результати лабораторних досліджень якості питної води в резервуарах для питної води	У командира формування (відповідальної особи) з обслуговування захисної споруди
Експлуатаційні схеми систем життєзабезпечення (вентиляції, водопостачання і каналізації, електропостачання) із зазначенням на них пристроїв для відключення	Вивішуються: експлуатаційна схема водопостачання – біля водорозбірних кранів аварійних ємностей; експлуатаційна схема каналізації – перед входом у санвузол
Схема оповіщення та інформування зі списками телефонів органів управління відповідної територіальної підсистеми єдиної державної системи цивільного захисту, її місцевих ланок, органів і підрозділів ДСНС, керівного складу спеціалізованих служб, об'єктових та територіальних формувань цивільного захисту	Вивішується на стіні біля столу командира формування (відповідальної особи) з обслуговування захисної споруди

Порядок перевірки сховища на герметичність	Вивіщується на стіні біля столу командира формування (відповідальної особи) з обслуговування захисної споруди
Довідка про перевірку сховища на герметичність	У командира формування (відповідальної особи) з обслуговування захисної споруди
Правила поведінки в захисній споруді	Вивіщуються на дошці документації
Список особового складу формування з обслуговування захисної споруди, його функціональні обов'язки, порядок дій під час приведення захисної споруди у готовність та використання захисної споруди за призначенням	У командира формування (відповідальної особи) з обслуговування захисної споруди
Інструкція щодо порядку використання засобів індивідуального захисту	У командира формування (відповідальної особи) з обслуговування захисної споруди

Додаток 2

Опис аптечки колективної захисної споруди, розрахованої на 100–150 осіб

№ з/п	Найменування майна	Одиниця виміру	Кількість
Лікарські засоби			
1	Аміак, 10%-й розчин, 100 мл	фл.	1
2	Метамізол натрію, табл. по 0,5 г № 10	уп.	3
3	Каптоприл, табл. по 25 мг № 10	уп.	2
4	Дротаверин, табл. по 40 мг № 10	уп.	1
5	Ацетамінофен (парацетамол), табл. по 0,5 г № 12 (10)	уп.	2
6	Лоперамід, табл. по 2 мг № 10	уп.	3
7	Вугілля активоване, табл. по 0,25 г № 10	уп.	10
8	Кислота ацетилсаліцилова, табл. по 0,5 г № 10	уп.	1
9	Хлоргексидин, 0,05% розчин, 100 мл	фл.	1
10	Настойка валеріани, 25 (30) мл	фл.	1
11	Нітрогліцерин, табл. по 0,5 мг № 40	уп.	1
12	Повідон-йоду, 10% розчин, 100 мл	фл.	1
13	Сульфацил натрію, 30% розчин, 10 мл	фл.	2
Перев'язувальні засоби			
1	Серветки марлеві стерильні 16 см x 14 см № 5	шт.	20
2	Бинт марлевий медичний стерильний 5 м x 10 см	шт.	3
3	Пакет перев'язувальний індивідуальний стерильний	шт.	2
4	Лейкопластир катушковий 2 см x 5 м	шт.	1
5	Бинт еластичний медичний 10 см x 2 м	шт.	1
6	Косинка медична перев'язувальна	шт.	2
Медичні вироби			
1	Джгут кровоспинний	шт.	1
2	Склянка для прийому ліків	шт.	1
3	Термометр медичний безртутний	шт.	2
4	Термоковдра	шт.	2
5	Рукавички одноразові медичні оглядові нестерильні нітрилові	шт.	10

**Заступник головного редактора журналу «Охорона праці»
відповідає на запитання наших читачів.**

ВСТАНОВЛЕННЯ ІНВАЛІДНОСТІ НА ПЕРІОД ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Який порядок встановлення інвалідності та відшкодування заподіяної внаслідок інвалідності шкоди на період воєнного стану?

Постановою КМУ від 08.03.2022 № 225 «Деякі питання порядку проведення медико-соціальної експертизи на період дії воєнного стану на території України» визначено, що на період дії воєнного стану на території України та протягом шести місяців після його припинення або скасування:

- у разі коли особа, що звертається для встановлення інвалідності, не може прибути на огляд до медико-соціальної експертної комісії (далі – **МСЕК**), така комісія приймає рішення про встановлення інвалідності **заочно** на підставі направлення лікарсько-консультативної комісії (далі – **ЛКК**);
- обласні, районні, міжрайонні та міські МСЕК здійснюють свої функції із забезпеченням принципу екстериторіальності та забезпечують проведення медико-соціальної експертизи за направленням ЛКК **незалежно від місця реєстрації, проживання або перебування особи**, що звертається для встановлення інвалідності.

Рішення щодо продовження тимчасової непрацездатності за її наявності приймається без направлення на МСЕК лікуючим лікарем або ЛКК; направлення лікарем чи ЛКК на МСЕК здійснюється не пізніше ніж через місяць після припинення або скасування воєнного стану.

ІНСТРУКТАЖІ З ОХОРОНИ ПРАЦІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Як організувати проведення інструктажів під час воєнного стану? Якщо наказом оформлено простій у роботі або працівники виконують роботу дистанційно, чи потрібно проводити позаплановий інструктаж?

Відповідно до ст. 64 Конституції України в умовах воєнного стану можуть бути встановлені окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень. У листі Торгово-промислової палати України від 28.02.2022 № 2024/02.0-7.1 зазначено, що воєнна агресія Російської Федерації проти України є форс-мажорними обставинами (обставинами непереборної сили). Тож, поки триває воєнний стан в Україні, для всіх роботодавців наявні підстави непереборної сили, які можуть вплинути на функціонування системи управління охороною праці підприємства. Це стосується й організації проведення **інструктажів з питань охорони праці**, оскільки на території, де ведуться бойові дії, немає змоги проводити планові заходи. У таких умовах чинне законодавство дозволяє подовжити строк дії документів на період дії воєнного стану та протягом одного місяця після його скасування. Ці вимоги стосуються й дотримання строків проведення **повторних інструктажів з питань охорони праці**, особливо коли працівники «працюють» в умовах простою. Наприклад, відповідно до постанови КМУ від 28.02.2022 № 165 «Деякі питання реалізації прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб» зупинено строки надання адміністративних послуг суб'єктами їх надання та видачу дозвільними органами документів дозвільного характеру на час воєнного стану в Україні, водночас зупинені строки можуть бути поновлені в місячний строк після припинення чи скасування воєнного стану на відповідній території України.

Отже, на період дії воєнного стану чинне законодавство дозволяє продовжувати строк дії документів, що використовуються в межах виробничої діяльності (зокрема, строків проведення повторних інструктажів з питань охорони праці). У безпечних регіонах України інструктажі можна проводити в повному обсязі.

У разі залучення виробничого персоналу до проведення робіт на території, де можуть проводитись або проводились бойові дії (обстріли, вплив небезпечних хімічних речовин, наявність вибухонебезпечних предметів тощо), роботодавець повинен організувати проведення позапланового інструктажу з питань охорони праці працівників щодо безпечного поведіння в таких умовах, а також ознайомити з істотними змінами умов праці (за їх наявності) (зразок Інструкції див. на с. 44).

Статтями 29, 153 Кодексу законів про працю України у разі наявності трудового договору про дистанційну роботу передбачено можливість дистанційного проведення інструктажу з питань ОП. У такому разі підтвердженням проведення інструктажу вважають факт обміну відповідними електронними документами між роботодавцем та працівником. Варто зазначити, що Типове положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці (НПАОП 0.00-4.12-05) передбачає дистанційне проведення тільки навчання та перевірки знань з питань охорони праці.